

Ҳисоботи миллӣ

оид ба ҷараёни татбиқи ҳуҷҷатҳои стратегии
кишвар дар ҳошияи Ҳадафҳои рушди устувор

Хисобот аз чониби Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо гурӯҳи коршиносони миллӣ ва байналмилалӣ омода шудааст. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз чониби Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шарикони рушд, сохторҳои СММ, мақомоти давлатӣ, академия ва намояндаҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ барои саҳмгузорӣ дар таҳияи Хисоботи мазкур изҳори миннатдорӣ менамояд.

Душанбе - 2018

Хонумҳо ва ҷанобони мӯҳтарам!

Хисоботи милли мазкур ба шарҳи чараёни татбиқи хуччатҳои стратегии кишвар, Стратегияи миллии рушд барои давраи то соли 2030 (СМР 2030) ва Барномаи миёнамӯҳлати рушд барои давраи солҳои 2016-2020 дар ҳошияни Ҳадафҳои Рушди Устувор, бахшида шудааст.

Дар доира таҳияи ҳисбот корҳои зиёде оид ба ҷамъоварӣ ва таҳлили маълумотҳо, муайян намудани тамоюлҳои муҳими рушди иқтисодию иҷтимоӣ, инчунин ҷустуҷӯи роҳҳои ҳалли масъалаҳо барои таъмини рушди устувори кишвар, ба анҷом расонида шуд.

Хусусияти фарқунандаи хуччати мазкур, муносибати ҳамгироёна ҳангоми таҳлили татбиқи ҳам ҳадафҳои рушди глобалӣ ва ҳам ҳадафҳои стратегии миллӣ мебошад. Ҳисоботи миллие, ки ба баррасии Шумо пешниҳод гаштааст, аз ҷониби гурӯҳи коршиносони миллӣ ва Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дастгирии сохторҳои Созмони Милали Муттаҳид таҳия шудааст.

Дар доираи таҳияи Ҳисоботи миллӣ, машваратҳои соҳавӣ ба самтҳои алоҳидай рушд дар ҳошияи Ҳадафҳои Рушди Устувор ва СМР 2030 баргузор карда шуданд.

Дар машваратҳои мазкур намояндагони вазорату идораҳо, агентиҳои СММ ва шарикони рушд, намояндагони чомеаи шаҳрвандӣ, баҳши хусусӣ, доираҳои илмӣ ва ВАО иштирок намуданд.

Ҳамин тариқ, шумораи зиёди ташкилотҳо ва коршиносон тавонистанд, ки дар ташаккули мундариҷа ва мазмуну мӯхтавои Ҳисоботи миллӣ иштирок намуда, пешниҳодоти худро манзур намоянд ва дар омода намудани ҳуҷҷати мазкур ҳисса гузоранд. Қайд кардан ҷоиз аст, ки бо риояи принсипи калидии ҲРУ ва Рӯзномаи рушди устувор 2030 – «ҳеч кас бояд дар канор намонад», дар ин ҳуҷҷат таваҷҷӯҳ на танҳо ба соҳаҳои афзалиятноки рушди кишвар, балки ба мушкилиҳои алоҳидае, ки табақаҳои осебпазири аҳолӣ ба он дучор мегарданд, зоҳир карда шуд.

Ҳисоботи миллӣ ба мо биниши минбаъдаи рушди Ҷумҳурии Тоҷикистонро нишон дода, барои хулосабарорӣ ва қабули қарорҳои дуруст ҷиҳати ноил гаштан ба ҲРУ дар алоқамандӣ бо вазифаҳо ва афзалиятҳои СМР 2030, кӯмак мерасонад.

Ҳаҷми калони корҳо оид ба татбиқи вазифаҳои дар доираи ХРУ ва СМР 2030 дар пеш аст ва ноил гаштан ба онҳо аз фаъолияти муштараки ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор вобаста мебошад.

Танҳо тавассути ҳамкории якҷоя бо тамоми баҳшҳои чомеа ва дар шарикӣ бо чомеаи ҷаҳонӣ мо метавонем ба ҳадафҳои бузурги гузашташуда ва рушди устувор ноил гардем ва сатҳи некӯаҳволии аҳолиро баланд бардорем.

Вазири рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон

Нематулло
Хикматуллозода

МУНДАРИЧА

Рӯйхати ихтисорот.....	2
Маълумоти муҳтасар дар бораи кишвар	4
Шарҳи муҳтасар	6
Муқаддима	9
 БОБИ 1. ТАҲЛИЛИ ҶАРАЁНИ ТАТБИҚИ ҲАДАФҲОИ СТРАТЕГИИ СМР-2030/БМР 2016-2020 ДАР ҲОШИЯИ ҲАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР	13
1.1. СМР-2030 ба ҳайси механизми ноилшавӣ ба ҲРУ	13
1.2. Таҳлили ҷараёни татбиқи ҳадафҳои стратегӣ СМР-2030 ва БМР 2016-2020	17
1.2.1. Таъмни амнияти энергетикӣ ва истифодаи самарбахши неруи барқ	17
1.2.2. Баромад аз бумбости коммуникатсонӣ ва табдили кишвар ба мамлакати транзитӣ	20
1.2.3. Таъмини амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба гизои босифат	22
1.2.4. Тавсееи шуғли пурмаҳсул	26
1.2.5. Рушди сармояи инсонӣ	28
1.2.6. Оби тоза ва санитария	33
1.2.7. Дастрасӣ ба адолати судӣ	34
1.2.8. Баробарии гендерӣ	36
1.3. Афзалиятҳои миллии рушд ва ҲРУ: арзёбии сатҳи алоқамандӣ	40
1.4. Маҳалликунонии ҲРУ: минтақаҳои озмоиши Тоҷикобод ва Исфара	48
 БОБИ 2. ҲАМОҲАНГСОЗӢ ВА МЕХАНИЗМИ АРЗЁБИИ СМР-2030 ВА ҲАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР	50
2.1. Ҳамоҳангсозӣ	50
2.2. Мониторинг ва арзёбии СМР-2030 ва ҲРУ	52
2.3. Маблагузории СМР/БМР бо мақсади иҷрои ҲРУ	54
2.4. Шарикӣ барои расидан ба ҳадафҳои СМР-2030 ва ҲРУ	63
 БОБИ 3. КАМБУДИХО ВА МУШКИЛОТ ДАР АМАЛИШАВИИ СМР-2030 ВА ҲАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР	66
 БОБИ 4. ҚАДАМҲОИ ОЯНДА БАРОИ РАСИДАН БА МАҚСАДҲОИ СМР-2030 ВА ҲАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР	69
Рӯйхати манбаъҳои истифодашуда	73
Замимаи 1. Дараҷаи таъсир барои ноилшавӣ ба ҲРУ-и алоҳида ба ҳамаи маҷмӯи ҲРУ...	75
Замимаи 2. Таъсири маҷмӯи дигар ҲРУ дар амалисозии ҲРУ-и мушаххас	81
Замимаи 3. Нишондиҳандаҳои ҲРУ барои мониторинги доимӣ	87

РҮЙХАТИ ИХТИСОРОТ

АИАМР	Ассоциация институтами азрупой оид ба маблагузории рушд
АОПЧТ	Агенти омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
БМР	Барномаи миёнамуҳлати рушди Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020
БМТ	Бонки миллии Тоҷикистон
БОР	Бонки Осиёгии Рушд
ВАУ	Воситаҳои ахбори умум
ВРИС	Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон
ИМР	Институти маблагузории рушд
ИБМ	Институтҳои хурди молиявӣ
ИҲЗО	Идоракнуни ҳамгироишудаи захираҳои об
КВД	Корхонаи воҳиди давлатӣ
КИТОК	Корхони илмию таҳқиқотӣ ва озмошию конструкторӣ
КМА	Камбизоатӣ ва муҳити атроф
КМ	Корхонаи муштарак
КРТЗ	Кумитаи рафъи табъиз нисбат ба зан
КРТН	Кумитаи рафъи табъизи наҷодӣ
КҲИ	Кумита оид ба ҳуқуқи инсон
КҲИИФ	Кумитаи ҳуқуқҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва фарҳангӣ
КРР	Қӯмаки расмӣ барои рушд
КАТС	Қӯмаки аввалини тиббии санитарӣ
ММД	Маҷмӯи маҳсулоти дохилӣ
МО	Мактаби олиӣ
МДСМК	Мамлакатҳои дорои даромади аз сатҳи миёна камтар
МГЭ	Маркази гардиҳии энергетикиӣ
МвაА	Мониторинг ва арзёбӣ
НТДКНМ	Низоми табобати даврааш кӯтоҳ таҳти назорати мустақим
НТЧ	Ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ
СБМ	Созмони байналмилалии меҳнат
СМР-2030	Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030
СММ	Созмони Милали Муттаҳид
СБСНМТ	Стратегияи баланд бардоштани сатҳи некӯаҳволии мардуми Тоҷикистон барои солҳои 2013-2015
СПКСК	Стратегияи паст кардани сатҳи камбизоатӣ
СУТ	Созмони умуничаҳонии тандурустӣ
ТТД	Таҳқиқоти тиббии демографӣ
ТБМ	Ташкилоти байналмилалии меҳнат
ТБК	Таҳқоқоти бисёртабақаи кластерӣ
ТҚМ	Таҳқиқоти қувваи меҳнат
ФАО	Созмони озукварӣ ва қишоварзии СММ
ФССБ	Форуми сиёсии сатҳи баланд
ҲИМ	Ҳисботи ихтиёрии миллӣ
ҲМ	Ҳисботи миллӣ оид ба ҷараёни татбиқи ҳадафҳои стратгей дар қаринаи ҲРУ
ҲРҲ	Ҳадафҳои рушди ҳазорсола
ҲРУ	Ҳадафҳои рушди устувор

ЧДММ	Чамъияти дорои масъусълияташ маҳдуд
ЧТ	Чумхурии Тоҷикистон
ШИМ	Шарҳи ихтиёрии миллӣ
ШНГ	Шохиси нобаробарии гендерӣ
ШРИ	Шохиси рушди инсонӣ
ШСИ	Шохиси сармояи инсонӣ
ШФГ	Шохиси фарқияти гендерӣ
ШХР	Шӯрои ҳамоҳангсози рушд
ШМР	Шӯрои миллии рушди назди Президенти Чумхурии Тоҷикистон
ШУД	Шарҳи универсалии даврӣ
ЧДММ	Чамъияти дорои масъусълияташ маҳдуд
ЧТ	Чумхурии Тоҷикистон
ЭКОСОС	Шӯрои иқтисодӣ ва иҷтимоии СММ
ЮНДАФ	Барномаи қолабии СММ оид ба раоснидани кӯмак баҳри рушд дар Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020
COSI	Ташаббуси СУТ оид ба назорати эпидемиологии фарбехшавии кӯдакон
EPI	Шохиси самаранокии экологӣ
FPI	Шохиси нарҳи озукворӣ
JICA	Агентии Япония оид ба ҳамкориҳои байналмилалӣ
MAPS	Ҳайати сатҳи баланд оид ба мутобиқшавӣ, иҷро ва дастирии татбиқшавии ХРУ
STEPS	Муносибати даврии СУТ
SUN	Стратегияи глобалии ҳаракат барои беҳдошти сифати ғизо

МАЪЛУМОТИ МУХТАСАР ДАР БОРАИ КИШВАР

Ҷумхурии Тоҷикистон - кишварест, воқеъ дар Осиёи Марказӣ, ки роҳи баромад ба баҳр надошта, зиёда аз 93% қаламрави кишварро кӯҳҳо ишғол менамоянд. Аҳолии Тоҷикистон 9 млн. нафарро ташкил дода, аз ин шумора зиёда аз 49% занҳо буда, 40,6% - ин кӯдакони синни то 18-сола буда, ҷавонони синни то 30-сола 66%-ро ташкил медиҳад, ки аҳолии кишварро яке аз ҷавонтарин дар Осиёи Марказӣ менамояд. Ҷумхурӣ аз рӯи андозаи қаламрав дар ҷаҳон ҷойи 85-умро ишғол намуда, дорои захираҳои азими гидроэнергетикӣ, оби тоза, гуногунии қанданиҳои фоиданок, шароити мусоид барои парвариши маҳсулоти озуқавории аз ҷиҳати экологӣ тоза, аз ҷумла имкониятҳо барои рушди фаъоли туризми экологӣ мебошад, ки бо мукаррароти асосии рушди инсон аз лиҳози дастрасӣ ба захираҳои табии мувофиқ аст.

Дар раддабандии ҷаҳонӣ Тоҷикистон аз рӯи Шохиси сармояи инсонӣ (ШСИ) дар соли 2017 дар байни 130 давлат ҷойи 57-ум¹, аз рӯи Шохиси рушди инсонӣ (ШРИ) дар соли 2015 дар байни 187 давлат ҷойи 129-ум² ва аз рӯи Шохиси нобаробарии гендерӣ (ШНГ) ҷойи 69-умро дар соли 2017 ишғол менамояд.

Мутобиқи Шохиси фарқияти гендерӣ Тоҷикистон дар байни 144 кишвар ҷойи 95-юмро ишғол мекунад (соли 2017). Аз ҷумла, дар раддабандии таъмини баробарии занон ва мардон дар ҳаёти иқтисодӣ кишвар ҷойи 52-ро ишғол намуда, аз рӯи дастрасии занон

ба таълимот чойи 115-ум, аз рӯи имкониятҳо дар соҳаи тандурустӣ ва сиёсат мутаносибан дар чойҳои 67 ва 117³ қарор дорад.

Аз рӯи Шохиси глобалии навовариҳо кишвар дар байни 127 давлат ҷойи 94-умро (соли 2017)⁴ ва тибқи раддабандии ракобатгизирӣ глобалӣ дар байни 137 давлат кишвар ҷойи 79⁵ ва дар раддабандии «Бурдани фаъолияти соҳибкорӣ - 2018» мақоми 123⁶-ро дар байни 190 давлат ва тибқи раддабандии самаранокии экологӣ (Environmental Performance Index, EPI) Тоҷикистон дар байни 180 давлат мақоми 129-юмро ишғол менамояд (соли 2018).⁷

Бояд қайд намуд, ки Точикистон ба рӯйхати 10 кишвари дорои суръати баланди кохишдиҳии сатҳи камбизоатӣ дар 15 соли охир доҳил карда шуд.⁸ Сатҳи камбизоатӣ аз 81% соли 1999 то 29,7% дар соли 2017 кохиш дода шуд. Сатҳи факри шадид мутаносибан аз 73% то ба 14%⁹ поин оварда шуд.

Дар давоми солҳои 1997-2017 болоравии иқтисодӣ дар Тоҷикистон хеле устувор буда, ба ҳисоби миёна 7,2%-ро дар як сол ташкил дод. Сабаби асосии ин раванд ба рушди соҳаи кишварзӣ ва бахши хизматрасонӣ алоқамандӣ дошт. Дар давоми даҳ соли гузашта интиқоли пули муҳочирони меҳнатӣ дар баробари сармоягузориҳои асосии давлатӣ инчунин манбаи муҳими болоравии иқтисодӣ ва пасткардани сатҳи камбизоатӣ буд.

¹ Шохиси рушди сармояи инсонӣ, <https://nonews.co/directory/lists/countries/human-capital>

² Доклад о человеческом развитии 2016: Человеческое развитие для всех и каждого

http://hdr.undp.org/sites/default/files/HDR2016_RU_Overview_Web.pdf

³ WEF <http://reports.weforum.org/global-gender-gap-report-2016/>

⁴ <http://gtmarket.ru/ratings/global-innovation-index/info>

³ WEF, The Global Competitiveness Report 2017–2018 <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018%20Full%20Report/TheGlobalCompetitivenessReport2017%20-%202018.pdf>

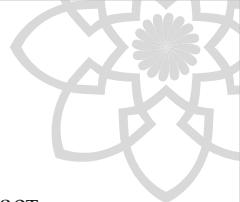
<http://russia.doingbusiness.org/~media/WBG/DoingBusiness/Documents/AnnualReport.pdf>

[Report.pdf](#) | 2018 Environmental Performance Index

<https://epi.envirocenter.yale.edu/downloads/epi2018policymakerssummaryv01.pdf>

⁸ Хисобот оид ба Барномаи шарикии Гурӯҳи Бонки ум

Максади рушди минбаъдаи иқтисод аз ноил гардидан ба болоравии устувор, баландсуръат, миңтақавию мутавозин ва боадолат иборат мебошад. Мутобики Стратегияи милли рушд барои давраи то соли 2030 (СМР-2030) дар Тоҷикистон ду маротиба зиёд кардани ММД дар назар аст ва барои ин суръати болоравии иқтисод дар сатҳи 7% бояд нигаҳ дошта шавад.

Чойгиршавии ҷуғрофии Тоҷикистон, ки роҳи баромад ба баҳрро надошта, захираҳои заминаш маҳдуд аст, боиси он мегардад, ки қишвар аз омилҳои берунӣ осебпазир аст ва ин метавонад аҳамияти комёбихоеро, ки давлат дар ҳаждаҳ соли охир дар самти балан бардоштани

некуаҳволии мардум ба он ноил гардидааст, ба таври назаррас коҳиш дидад. Тоҷикистон маҳсусан аз оғатҳои экологӣ осебпазир аст. Ин яке аз қишварҳое мебошад, ки аз ҳама беш ба оғатҳои табиии бо тағйироти иқлими алоқаманд гирифттор мешавад.

Маҳз барои ҳамин асосҳои рушди минбаъдаи қишварро муайян соҳта, дар СМР 2030 дар баробари принсипҳои индустрӣӣ ва инноватсионӣ дар мадди аввал принсипи превентивӣ ё пешӯии (коҳиш додани) осебпазирӣ рушди устувори минбаъда муқаррар карда шудааст.

ШАРҲИ МУХТАСАР

Аз 1 январи соли 2016 17 Ҳадафи Рушди Устувор (ҲРУ), ки дар Рӯзномаи нави рушди устувор барои давраи то соли 2030 дарҷ гардидаанд ва аз ҷониби пешвоёни ҷаҳонӣ моҳи сентябриси соли 2015 дар Саммити таърихии Созмони Милали Муттаҳид (СММ)¹⁰ қабул карда шуда буданд, расман эътибор пайдо намуданд.

Рӯзномаи нав ба гузариши мамлакатҳо ба рушди устувор равона гардидааст, ки аз майян кардани авлавиятҳо дар соҳаи рушд замина мегиранд. ҲРУ ба он нигаронида шудаанд, ки сиёсатҳои ҷаҳонӣ ва миллӣ ба таври комплексӣ таҳия ва ҷорӣ карда шаванд, то ки барои ноилшавӣ ба онҳо баҳшҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва экологӣ муттаҳид гарданд. ҲРУ бо қӯшиши «Намегузорем касе ақиб монад» аз мамлакатҳо даъват меқунад, ки сиёсаташонро дар соҳаҳои рушд ва маблағгузорӣ ба ҳалли масъалаҳои табақаҳои аз ҳама осебпазири чомеа равона намоянд.

Тоҷикистон барои татбиқшавӣ «Рӯзномаи рушди устувор»-ро барои давраи то соли 2030 маъқул дониста, қабул кард. Қайд намудан ба маврид аст, ки дар муҳокима ва ташаккули ҲРУ иштирок намуда, Тоҷикистон ташаббускори пешниҳоди масъалаҳои баҳши об ҳамчун яке аз мушкилоти муҳим дар доираи Рӯзномаи 2030 гардид.

Дар соли 2016 Тоҷикистон СМР-2030-ро таҳия ва таасиқ намуд, ки дар он самтҳои асосии ноилшавӣ ба ҲРУ муаяйн шудаанд. Дар Ҳисоботи миллии мазкур (ҲМ) таъқид мегардад, ки масъалаҳои милликунӣ, маҳалликунӣ ва татбиқи ҲРУ дар мамлакат раванди хеле мураккаб буда, таъминоти алоқамандии амиқи онҳоро бо ҳадафҳои миллии стратегӣ ва вазифаҳое, ки дар СМР-2030 баён гардидаанд, дарбар гирад. Дар Ҳисоботи мазкур қӯшиши нишон додани он ба ҳарҷ дода шудааст, ки ноилгардӣ ба ҳадафҳо ва вазифаҳои миллии стратегӣ барои давраи то соли 2030 вусъатбахшандай рушди устувори минбаъдаи мамлакат мегардад.

СМР-2030 баланд бардоштани сатҳи зиндагӣ ва некуаҳволии мардумро дар асоси татбиқи «Консепсияи 4+1» дар соҳтори ҳадафҳо ва вазифаҳои стратегии муқарраргардида мақсади олии рушди дарозмуддати кишвар мөхисобад. Ин консепсия ноилшавӣ ба ҷор ҳадафи стратегии рушди кишварро дар 15 соли наздик дар назар дорад: (1) Таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодай самарбахши неруи барк; (2) Таъмини амнияти озукаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба гизои босифат; (3) Баромад аз бүмбасти коммуникатсияӣ ва табдили кишвар ба мамлакати транзитӣ; (4) Тавсееи шугли пурмаҳсул.

КОНСЕПСИЯИ 4+1

Боиси тазаккур аст, ки масъалаи таҳқими минбаъдаи рушди сармояи инсонӣ дар СМР-2030 ба сифати авлавияти комплексӣ ва байнисоҳавӣ муқаррар карда шудааст, ки дар доираи он масъалаҳои маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоӣ ва баробарии гендерӣ баррасӣ мегарданд.

Соли 2017 Тоҷикистон раванди омодакунии Ҳисоботи ихтиёрии миллиро (ҲИМ) дар кишвар барои муаррифии он дар Форуми сиёсии сатҳи баланд (ФССБ) оғоз намуд. Ҳадафи асосии Ҳисоботи мазкур таҳлили раванди амалисозии ҲРУ дар сатҳи кишвар,

ҳамгирии Рӯзномаи 2030 ба сиёсати миллии рушд тавассути иштироки васеи ҳамаи тарафҳои манфиатдор маҳсуб мёбад.

Вазифаи асосии ҲИМ аз мубодилаи таҷриба, аз ҷумла муваффақиятҳо, мушкилиҳо ва сабақҳои андӯхта барои тезонидани татбиқи Рӯзномаи 2030 иборат аст. Ҳисобот ба тақвиятдиҳии сиёсати ҳукumat ва ниҳодҳо ҷиҳати сафарбар намудани дастгирӣ ва шарикӣ дар татбиқи ҲРУ бо иштироки тарафҳои гуногуни манфиатдор равона шудааст.

Мавзӯи ҲИМ бо масъалаҳои аз байн бурдани камбизоатӣ тариқи баланд бардоштани некӯаҳволии мардуми кишвар алоқаманд аст. Дар доираи ҲИМ раванди милликунонии ҲРУ тавассути ноилгардӣ ба ду ҳадафи стратегии рушди кишвар, ки дар СМР-2030 муайян шудаанд, баррасӣ мегарданд: 1) таъмини амнияти энергетикий ва истифодай самарарабахши нерӯи барқ ва 2) таъмини амнияти озӯқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба физои хушсифат. Дигар вазифаҳои ҲРУ низ дар ҲИМ ба монанди масъалаҳои байнисоҳавӣ инъикоси худро ёфтаанд: баробарии гендерӣ, саноатикунӣ, дастрасӣ ба оби нӯшокии бехатар, масъалаҳои тағиیرёбии иқлим ва гайраҳо.

Асоси ҲИМ аз ҳадафҳо ва вазифаҳои мавзӯи рушди устувор; натиҷаҳои амалисозии ҲРХ; афзалиятҳои рушд, ки дар СМР-2030 ва БМР 2016-2020 муайян шудаанд; ташаббусҳои байнамилалии Тоҷикистон дар бахши об; чорабинҳои дар Соли ҷавонон банақшагирифташуда, ки соли 2017 дар Тоҷикистон эълон шуда буд, замина мегирад.

Рушди устувор бе таъмини зиндагии арзанда ва гузоштани эҳтиром ба ҳуқуқҳои аҳолии кишвар, вусъатдиҳии имкониятҳои онҳо, таъмини солимии репродуктивӣ ва ҳуқуқҳо, ҷойҳои кории арзанда ва мусоидат ба рушди иқтисодиёт, имконнапазир аст. Афзоши сармоягузорӣ ба соҳаи тандурустӣ, таҳсилоти ҷавонон ва пешниҳоди имкониятҳои бештар ба занон дар ҳоли ҳозир ба қадри нокифоя истифода гардидани нерӯи аҳолии қобили меҳнатрошкор намуда, ба рушди сифатан нави кишвар мусоидат мекунанд.

Дар доираи ҲИМ дастовардҳои асосии Тоҷикистон, мушкилот ва дъяватҳои дар татбиқи ҲРУ мавҷуд буда, биниши оянда ва ҳулосаҳои дар таҳлил асосёфта мавриди баррасӣ қарор дода шудаанд.

Ҳулосаи асосии ҲИМ аз он иборат буд, ки асбоби калидии ҳамгироии ҲРУ ба сиёсати миллии рушд ҳуҷҷатҳои қабулгардидаи СМР-2030 ва БМР 2016-2020 мебошанд.

ҲИМ дар асоси машваратҳои васеи дар сатҳи миллӣ ва минтақавӣ баргузор гардида, бо иштироки мутахassisони ваколатдор ва масъули вазорату идораҳо, намояндагони парлумон, ҷомеаи шаҳрвандӣ, доираҳои илмӣ, инчунин

намояндагони шарикони рушд дар Тоҷикистон, соҳибкорон ва ВАУ омода карда шудааст.

ҲИМ дар ФССБ соли 2017 дар штаб квартираи СММ дар Ню-Йорк манзур карда шуда иштирокчиёни ин чорабинии мухим ба он баҳои мусбӣ доданд.

Ҳисоботи мазкур идомаи кори оғозгардида дар доираи ҲИМ мебошад, ки масъалаҳои асосии методологиро дар доираи ҳуҷҷати мазкур дарҷ менамояд.

Қайд кардан ба маврид аст, ки имрӯз дар назди Тоҷикистон дар баробари мониторинги татбиқи ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва БМР 2016-2020, инчунин масъалаҳои милликунонии ҲРУ вазифаҳои ҷорӣ кардани ҲРУ дар сатҳи сиёсатҳои соҳавӣ, маҳаллигардонии ҲРУ дар сатҳи минтақаҳои кишвар, ташакқул ва рушди минбаъдаи механизмҳои миллии ҷорӣ кардани ҲРУ, инчунин муайян кардани мушкилоту муаммоҳои дар роҳи ноилшавӣ ба онҳо истода ба миён омадаанд.

Ҳусусияти хоси таҳияи ҲМ аз он иборат мебошад, ки ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва аксарияти ҲРУ бо ҳам алоқманданд ва муҳтавои ҳамдигарро ғанӣ мегардонанд ва ҳалли маҷмуии онҳо ба ноилшавӣ ба як қатор ҳадафҳои дигар мусоидат менамоянд.

Маҳз ҳамин масъалаҳо дар раванди таҳияи ҲМ мавриди таҳлил қарор дода шуданд.

МУҚАДДИМА

Ҳадаф ва вазифаҳои Ҳисоботи миллӣ

Пас аз қабули СМР-2030 ва БМР 2016-2020 ҷараёни омӯзиши фаъоли алоқамандии ҳучҷатҳои стратегӣ бо ҲРУ оғоз шуд. Арзёбии босуръати алоқамандии ҲРУ бо ҳучҷатҳои стратегии миллӣ ва сиёсатҳои соҳавӣ шурӯӯ шуда, муайян гардид, ки 64% ҳадафҳо, вазифаҳо ва афзалиятҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 бо ҲРУ, баҳусус дар муайян кардани ҳадафҳои стратегӣ алоқамандӣ доранд.

Маълумоти дар натиҷаи арзёбӣ бадастомада ба муайян кардани вусъатбахшандагони рушди устувор дар ҳошияни татбиқи СМР-2030 ва БМР 2016-2020 мусоидат намуданд.

Дар соли 2017 Тоҷикистон бо ташаббуси ҳошияни ҲИМ баромад намуд, ки мақсади он аз инъикоси муайян кардани ҷойи Тоҷикистон дар милликунонии ҲРУ ва мубодилаи таҷрибаи татбиқи самтҳои соҳавӣ иборат буд. Дар ҷорҷӯаи ҳошияни ҲИМ ду мавзӯи соҳавӣ: амнияти энергетикӣ ва озукварӣ, инҷунин масъалаҳои байнисоҳавии камбизоатӣ, баробарии гендерӣ, тандуурустӣ ва маориф муайян карда шуданд. Интихоби ин мавзӯъҳо тасодуфӣ набуд, чунки асоси онро ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва мавҷудияти мушкилот дар соҳаҳои алоҳида ташкил медод.

Хулосаҳои асосии ҲИМ аз он иборат буд, ки дар шароити набудани захираҳо Тоҷикистон бояд ба самтҳои афзалиятноки рушд, ки барои рушди дигар соҳаҳои иҷтимоию иқтисодии кишвар самараи ҷандкарата ва такони рушд медиҳанд, таваҷҷӯҳ пардозад.

ҲИМ муайян кард, ки проблемаҳои мавҷуда дар соҳаи ҷамъоварӣ ва сифати маълумот зарурати такмили низоми мониторинг ва арзёбии СМР-2030 ва БМР 2016-2020 ва ҲРУ-ро ба миён меоварад. Илова бар ин таҳлил нишон дод, ки дар ҳамоҳангсозии масъалаҳои татбиқи СМР-2030 ва ҲРУ байни тарафҳои гуногуни манфиатдор норасогие вучуд дорад.

Пас аз муаррифии бомуваффакияти ҲИМ Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор қабул кард, то ҲИМ таҳия намояд, ки дар заминаи таҳлили вазъи мавҷуда, мушкилот, проблемаҳо ва қадамҳои минбаъда дар соҳаи татбиқшавии ҳучҷатҳои стратегӣ ба ҳайси механизми татбиқи ҲРУ асос ёбад. Ҳамзамон бо ин СММ оид ба таҳияи ҷунин ҳисбот тавсия таҳия карда, ки ба баррасии мамлакатҳо пешниҳод карда шуд.

Тавсияҳо аслан аз самтдории умумӣ иборат буда, бо дараназардошти ҳусусияти ҳошияни ҷунин ҳучҷатҳо дар мамлакат такмил дода шуданд.

ҲИМ унсури қалидии раванди таҳлили ҷараёни татбиқи ҳучҷатҳои стратегии миллӣ ва ҲРУ мебошад. Мақсади ҲИМ аз муайян кардани мақом ва раванди татбиқи соҳаҳои алоҳида ва самтҳои рушди мамлакат дар доираи СМР-2030 ва БМР 2016-2020 дар алоқамандӣ бо ҲРУ иборат мебошад. Ғайр аз ин ҲИМ имкон медиҳад, ки проблемаҳои мавҷуда дар татбиқи ҳучҷатҳои стратегӣ, аз ҷумла ҷамъоварӣ ва сифати маълумот, ҳамоҳангсозӣ, маблағгузорӣ барои қабули қарорҳои саривақтӣ оид ба тағиیر додани тамоюли рушд дар доираи СМР-2030 ва ҲРУ муайян карда шаванд.

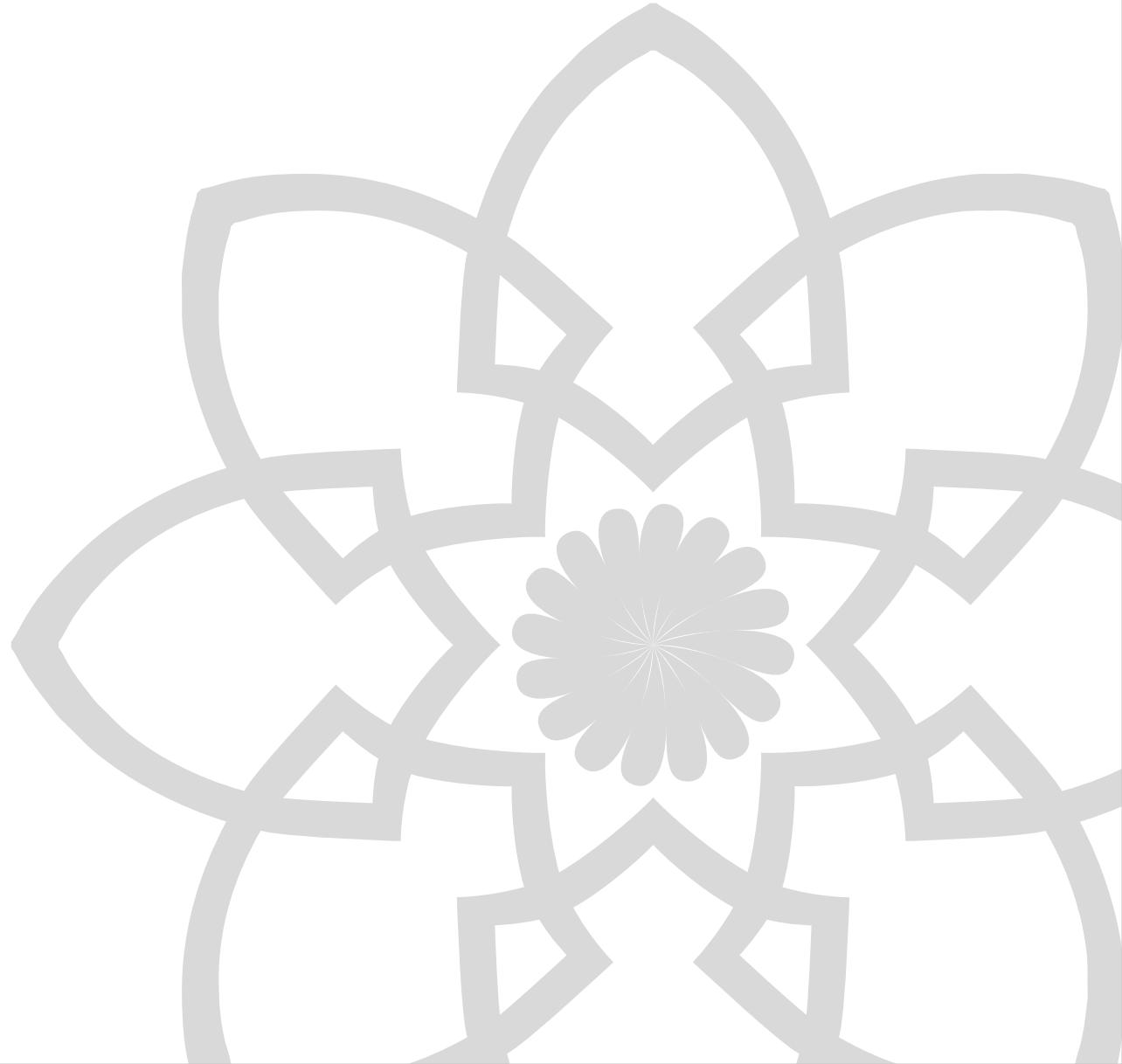

Вазифаҳои асосии ҲМ аз инҳо иборат мебошад:

- таҳлили сатҳи ноилшавӣ ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 дар доираи татбиқшавии БМР 2016-2020, татбиқи сиёsatҳои соҳавӣ ва минтақавӣ ва алоқамандии онҳо бо ҲРУ;
- муайян кардани мушкилот дар роҳи ноилшавӣ ба ҳадафҳои СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ;
- таҳлили низоми мониторинг ва арзёбии СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ;
- муайян кардани самтҳои такмили механизми ҳамоҳангсозӣ байнӣ тарафҳои манфиатдор дар кори татбиқшавии ҳуҷҷатҳои миллии стратегӣ ва ҲРУ;
- такмили масъалаҳои хисботдиҳӣ, сифати чамъоварии маълумот;
- таъмини иштироки васеи тамоми тарафҳои манфиатдор дар муҳокимаи ҷараёни татбиқи СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ барои таҳияи ҲМ.
- Исходя из поставленных в рамках НД целей и задач была разработана методология НД.

Дар заминай мақсад ва ҳадафҳои дар доираи ҲМ вогузоргардида методологияи ҲМ таҳия гардид.

Методология

Методологияи таҳияи ҲМ дар асоси тавсияҳои вазорату идораҳо, шарикони рушд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ, ки дар натиҷаи муҳокимарониҳо дар сатҳи миллӣ пешниҳод гардидаанд, замина мегирад. Методология ҳамчунин дар заминай тавсияҳои таҳияқунии гузоришҳои миллӣ, СММ пешниҳод кардааст, асос ёфтааст. ҲМ аз таҳлили 4 ҳадафи стратегии СМР-2030 ва рушди сармояи инсонӣ (Консепсияи 4+1), инчунин дигар масъалаҳои байнисоҳавӣ ва соҳавӣ иборат мебошад.

Таҳияи ҲМ дар иштироки васеи ҷонибҳои гуногуни манфиатдор дар муҳокимрониҳои масъалаҳои муҳталиф дар ҳамбастагӣ бо СМР-2030 ва ҲРУ, муайян кардани мушкилоти мавҷуда оид ба ноилшавӣ ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва вазифаҳои ҲРУ ва инчунин муайян намудани роҳҳои ҳалли онҳо замина мейёбад.

Барои таҳлили дастовардҳо ва муайян кардани мушкилот муайян шуда буд, ки методологияи ҲМ ба таҳлили авлавиятҳо бояд дар ҷорҷӯбаи Консепсияи 4+1 тавассути маълумоти гирифташуда дар натиҷаи мониторинги нишондиҳандаҳои БМР 2016-2020, натиҷаҳои нишондиҳандаҳои зинаи аввали ҲРУ, хисботи алтернативӣ ва таҳлилҳо нигаронида шавад.

Барои ҷамъоварии маълумот оид ба нишондиҳандаҳои БМР 2016-2020 ва

нишондиҳандаҳои ҲРУ шаклҳои ҳисботӣ таҳия карда шуданд, ки ба вазорату идораҳои масъули самтҳои даҳлдори иҷтимоию иқтисодии кишвар фиристода шуданд. Шаклҳои ҳисботӣ ҷамъоварии маълумотро барои давраи солҳои 2016-2017 пешбинӣ менамуданд. Пас аз ҷамъоварии маълумот корҳо оид ба ҷамъbast ва таҳлили онҳо бо мақсади муайян кардани раванди татбиқи ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва вазифаҳои ҲРУ анҷом дода шуданд.

Дар раванди таҳияи ҲМ методологияе, ки аз ҷониби коршиносони байналмилалӣ оид ба таҳлили дараҷаи алокамандии ҲРУ бо СМР-2030 ва БМР 2016-2020 пешниҳод гардида буд, истифода карда шуд.

Тавассути методологияи истифодашуда дараҷаи таъсири ҳадафи алоҳида гирифташуда ба ноилшавӣ ба дигар ҲРУ тавассути афзалиятҳо, вазифаҳо ва самтҳои амали СМР-2030 ва БМР 2016-2020 арзёбӣ карда шуданд. Оид ба муайян кардани робитаи бозгашта, яъне чӣ тавр дигар ҲРУ ба ноилшавии ҳадафи дар алоҳидагӣ гирифташуда дар маҷмӯъӣ ва дар сатҳи вазифаҳо таъсир мерасонанд, ҷораҷӯй карда шуд.

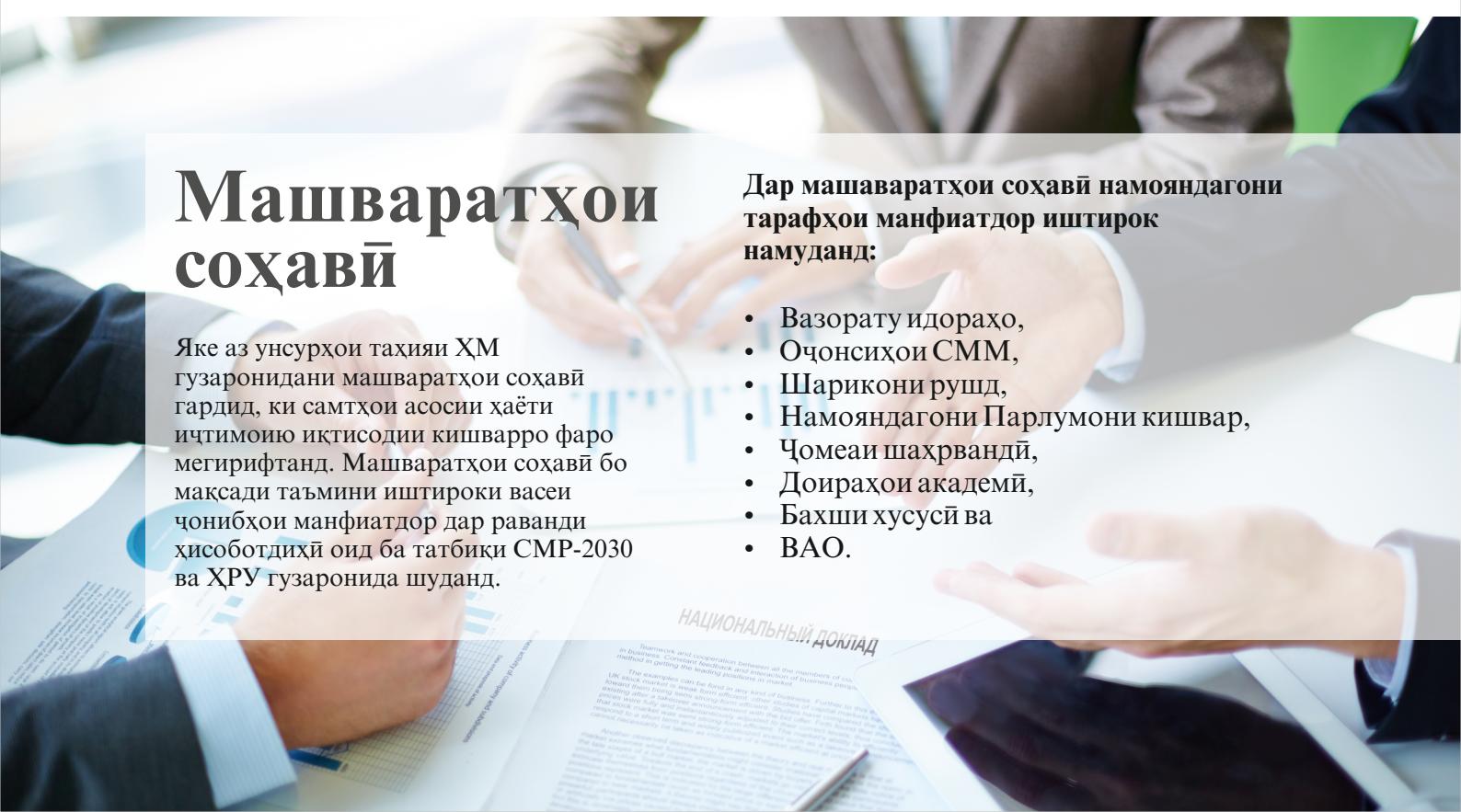
Дар асоси кори амалишуда авлавиятҳои ҲРУ барои Тоҷикистон ва мутобиқати онҳо ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 муайян карда шуданд.

Машваратҳои соҳавӣ

Яке аз унсурҳои таҳияи ҲМ гузаронидани машваратҳои соҳавӣ гардид, ки самтҳои асосии ҳаётӣ иҷтимоию иқтисодии кишварро фаро мегирифтанд. Машваратҳои соҳавӣ бо мақсади таъмини иштироки васеи ҷонибҳои манфиатдор дар раванди хисботдихӣ оид ба татбиқи СМР-2030 ва ҲРУ гузаронида шуданд.

Дар машваратҳои соҳавӣ намояндагони тарафҳои манфиатдор иштирок намуданд:

- Вазорату идораҳо,
- Оҷонсиҳои СММ,
- Шарикони рушд,
- Намояндагони Парлумони кишвар,
- Ҷомеаи шаҳрвандӣ,
- Доираҳои академӣ,
- Бахши хусусӣ ва
- ВАО.

Барои таъмини иштироки васеи милликунонӣ, маҳалликунонӣ ва татбиқи СМР-2030 ва ҲРУ истифода кардани майдони ЮНДАФ (Барномаи қолабии СММ оид ба расонидани кӯмак баҳри рушд дар Тоҷикистон барои солҳои 2016-2020), ки аз 6 Гурӯҳҳои натиҷавӣ иборат буда, аз намояндагиҳои СММ ва мақомоти даҳлдори давлатӣ ва дигар ҷонибҳои манфиатдорташаккул ёфта буд, пешниҳод гардид. Асос барои истифодаи майдони ЮНДАФ аз он иборат буд, ки гурӯҳҳои натиҷавии ЮНДАФ ба қисмати зиёди

афзалиятҳои СМР, БМР ва ҲРУ, аз қабили мавзӯъҳои зайл:

- Волоияти қонун, дастрасӣ ба адолати судӣ, идоракунии самаранок;
- Рушди устувор ва боадолати иқтисодиёт;
- Рушди иҷтимоӣ (тандурустӣ, маориф ва ҳифзи иҷтимоӣ);
- Амнияти озуқаворӣ ва гизо;
- Дастирии гурӯҳҳои осебпазири аҳолӣ;
- қобилиёти зиндагӣ ва устувории экологӣ.

Ҳангоми таҳияи ҲМ якҷоя бо гуруҳҳои натиҷавии ЮНДАФ ва дигар шарикон оид ба мавзӯъҳои зерин машваратҳои фаннӣ гузаронида шуданд:

- тавсееи шуғли пурмаҳсул;
- тандурустӣ;
- ҳифзи иҷтимоӣ;
- маориф;
- энергетика;
- нақлиёт ва инфрасохтор;
- масъали дастрасӣ ба адолати судӣ ва волияти қонун;
- масъалаҳои баробарии гендерӣ;
- амнияти озуқаворӣ
- бахши об
- инчунин масъалаҳои мониторинг ва арзёбӣ ва маблағгузории СМР-2030 ва ҲРУ.

Дар раванди таҳияи ҲМ илова ба Консепсияи 4+1 аз ҷониби шарикони рушд ва намояндагони созмонҳои ҷамъиятӣ пешниҳод карда шуд, ки оид ба масъалаҳои оби тоза ва санитария (ҲРУ 6), масаъалаҳои сулҳ, адолати судӣ ва самаранокии институтҳо (ҲРУ 16), баробарии гендерӣ (ҲРУ 5) ва шарикӣ ба мақсади рушди устувор (ҲРУ 17) машваратҳои гузаронида шавад.

Барои гузаронидани машваратҳои фаннӣ асбобҳои арзёбии алоқамандии ҳадафҳои стратегӣ ва вазифаҳои СМР-2030 бо ҲРУ, инчунун меъёрҳои универсалӣ таҳия карда шуда буданд. Абзорҳои арзёбӣ ва меъёрҳо қаблан байни ҳамаи тарафҳои манфиатдор, ки дар машваратҳои фаннӣ иштирок доштанд, тақсим карда шуда буданд.

БОБИ 1. ТАҲЛИЛИ ҶАРАЁНИ ТАТБИҚИ ҲАДАФҲОИ СТРАТЕГИИ СМР-2030 ВА БМР 2016-2020 ДАР ҲОШИЯИ ҲАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР

1.1. СМР-2030 ба ҳайси механизми ноилшавӣ ба ҲРУ

Соли 2016 Тоҷикистон СМР-2030-ро таҳия ва қабул намуд. Дар СМР-2030 баланд бардоштани сатҳи зиндагӣ ва некӯаҳволии мардум дар асоси таъмини рушди устувори иқтисодӣ ҳамчун ҳадафи олии рушди дарозмуддати кишвар муайян карда шудааст. Ин ҳадафи олий бояд тавассути ноилшавӣ ба чор ҳадафҳои стратегии рушди кишвар барои 15 соли оянда ба даст ояд: (1) таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодаи самараноки нерӯи барк; (2) раҳӣ аз бумбости коммуникатсионӣ ва табдилдихии кишвар ба давлати транзитӣ; (3) таъмини амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба гизои хушсифат; ва (4) вусъатдииши шугли пурмаҳсул.

Байни СМР-2030 ва ҲРУ алоқаи бевосита ва байнисоҳавӣ мавҷуд аст, ки аз муносибати фарогир ба ҳалли мушкилот ва даъватҳо зоҳир мегардад. Бояд тазаккур дод, ки милликунонии ҲРУ раванди хеле мураккаб буда, алоқаи амиқ бо ҳадаф ва вазифаҳои СМР-2030-ро тақозо мекунад. Механизми мутобиқсозии ҲРУ татбиқи маҷмӯии тадбирҳо ва чорабиниҳоро пешбинӣ мекунад.

СМР-2030 ба ҳайси механизми асосие истифода мешавад, ки дар доираи он милликунонӣ ва татбиқи бевоситай ҲРУ сурат мегирад. Татбиқи ҲРУ тавассути амалисозии се барномаи панҷсолаи миёнамуҳлати рушд таъмин мегардад, ки нахустини он БМР 2016-2020 маҳсуб меёбад. Дар БМР 2016-2020 чорабиниҳои асосии ноилшавии марҳилаи яқуми татбиқи СМР-2030 ва ҲРУ пешбинӣ шудаанд.

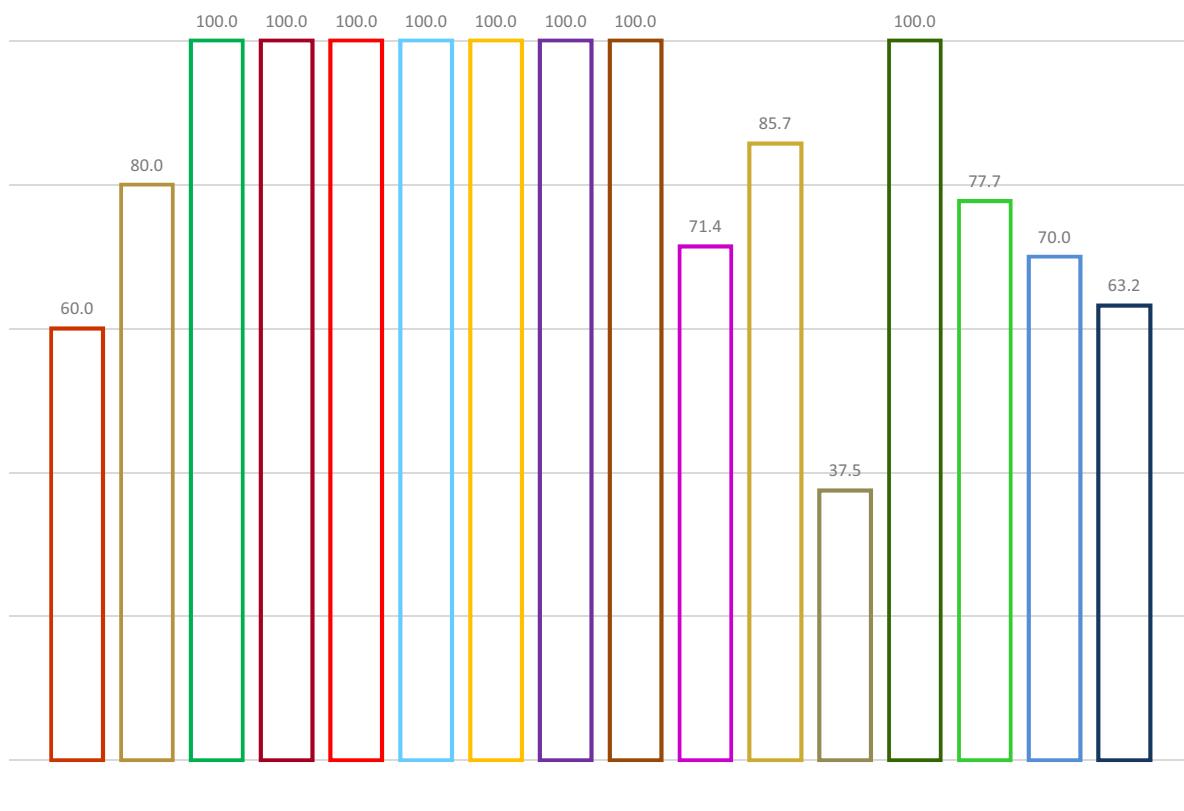
Дар соли 2017 аз ҷониби ҳайати СММ дар Тоҷикистон Арзёбии фаврии маҷмӯии (АФМ) стратегияҳои сатҳи миллӣ ва барномаи нақшаҳои соҳавӣ вобаста ба мутобиқат ба ҳадаф ва вазифаҳои ҲРУ анҷом дода шуд. Дар асоси АФМ муайян карда шуд, ки дар ду ҳуҷҷати стратегӣ ва барномавии кишвар СМР-2030 ва БМР 2016-2020 тақрибан 64% вазифаҳои ҲРУ инъикоси худро ёфтаанд. Таҳлили нисбатан васеъ, ки 10 стратегия ва барномаҳои миллиро фаро гирифт, нишон дод, ки ҳамгирои ҲРУ бо ин ҳуҷҷатҳо 78%-ро ташкил медиҳад.

Таҳлили вазифаҳои ҳадафноки бисёрсоҳавӣ имкон дод, ки ҳарита ва ё профили Тоҷикистон дар ҳошияи сатҳи мувоғиқати ҲРУ бо стратегия ва барномаҳои рушди кишвар таҳия карда шавад.

Расми 1. Ҳамгироии ҲРУ дар ҳүҷҷатҳои стратегии рушд дар Ҷумҳурии Тоҷикистон (%)

- ҲРУ 1 Барҳам додани камбизоатӣ
- ҲРУ 2 Барҳам додани гурӯснагӣ
- ҲРУ 3 Саломатӣ ва некуаҳволӣ
- ҲРУ 4 Маърифати босифат
- ҲРУ 5 Баробарии гендерӣ
- ҲРУ 6 Оби тоза ва беҳдошт
- ҲРУ 7 Неруи дастрас ва тоза
- ҲРУ 8 Мехнати сазовор ва рушди иқтисод
- ҲРУ 9 Саноаткунонӣ, инноватсия ва инфрасохтор
- ҲРУ 10 Кохиши нобаробарӣ
- ҲРУ 11 Шаҳру маҳалҳои устувор
- ҲРУ 12 Истеъмолу истеҳсоли оқилона
- ҲРУ 13 Мубориза бо тағйирёбии иқлим
- ҲРУ 15 Нигаҳдории экосистемаи заминӣ
- ҲРУ 16 Ҷомеаи осоишта ба дастрасӣ ва аддия
- ҲРУ 17 Ҳамкорӣ барои рушди устувор

Дараҷаи баланди мувофиқат барои ҳадаҳои зерин муайян карда шуд: ҲРУ 2 (барҳам додани гурӯснагӣ - 80%); ҲРУ 3 (саломатӣ ва некуаҳволӣ - 100%); ҲРУ 4 (маърифати босифат - 100%); ҲРУ 5 (баробарии гендерӣ - 100%); ҲРУ 6 (оби тоза ва беҳдошт - 100%); ҲРУ 7 (неруи дастрас ва тоза - 100%); ҲРУ 8 (мехнати сазовор ва рушди иқтисод - 100%); ҲРУ 11 (шаҳру маҳалҳои устувор - 86%); ҲРУ 13 (мубориза бо тағйирёбии иқлим - 100%) ва ҲРУ 15 (нигаҳдории экосистемаи заминӣ - 78%).¹¹

Дараҷаи кисман (миёна) мутобиқаткунанда дар чунин самтҳои афзалиятноки ҲРУ 1 (барҳам додани камбизоатӣ - 60%); ҲРУ 10 (кохиши нобаробарӣ - 71%); ҲРУ 16 (ҷомеаи осоишта ба дастрасӣ ва аддия - 70%) ва ҲРУ 17 (ҳамкорӣ барои рушди устувор - 63%)¹² муайян карда шуданд.

Дараҷаи мутобиқати паст (мушахҳаснашуда) дар ҲРУ 12 (истеъмолу истеҳсоли оқилона - 38%)¹³ муайня карда шуд.

¹¹ Дараҷаи баланди мувофиқат онро муайян менамояд, ки дар ҳүҷҷатҳои стратегии ҷумҳурӣ вазифаи мақсадноке ҳаст, ки ба вазифаи мақсадноки ҲРУ на танҳо дар матн балки мутобиқ ба миқёс ва ҳадафмандӣ мувофиқат дорад. Барои рушди онҳо нишондиҳандаҳо муайян карда шудаанд.

¹² Сатҳи нисбии мутобиқат нишон медиҳад, ки дар ҳүҷҷати банақшагирии миллӣ вазифаи мақсадноке ҳаст, ки ба вазифаи мақсадноки ҲРУ мутобиқат менамояд, аммо доираи нопурраи фарогирӣ дошта, нишондиҳандаҳои арзёбии рушдро дарбар намегирад.

¹³ Дараҷаи мутобиқати пуст (мушахҳаснашуда) маъно онро дорад, ки дар ҳүҷҷати банақшагирии миллӣ вазифаи мақсадноки ба вазифаи мақсадноки ҲРУ мутобиқаткунанда мавҷуд нест.

Харита ва ё профили Тоҷикистон дар ҳошияни дараҷаи мутобиқати ҲРУ бо стратегия ва барномаҳои рушди мамлакат аслан профили интизории татбики ҳадаф ва вазифаҳои стратегия ва барномаҳои рушди кишвар, баҳшҳо, соҳаҳо ва минтақаҳои Тоҷикистон дар қаринаи ҲРУ мебошад. Вале, на хама ҳадаф ва вазифаҳои СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ метавонанд яксон ва ҳамзамон иҷро карда шаванд, ки боиси фаъол гардонидани чорахои авлавиятдошта оид ба татбики вусъатнок шаванд.

Тадбирҳои вусъатбашҳо на танҳо суръати ноилшавӣ ба як ё маҷмӯи ҲРУ дар мамлакатро баланд мебардоранд, балки ба татбиқи маҷмӯи ҳадафҳо, афзалиятҳо ва вазифаҳо, ки СМР-2030 ва БМР 2016-2020 дар бар гирифтаанд, мусоидат менамоянд. Аз ин лиҳоз, авлавиятдиҳии тадбирҳои миллӣ оид ба вусъатбахшидани татбиқи ҲРУ ҷанбаи муҳими ҷорабиниҳо ба ҳисоб меравад.

Аз байни тадбирҳои сершумор оид ба татбиқи ҲРУ ҷорӣ тадбiri асосиро, ки ба ҳусусиятҳои миллии рушди устувор ҳос мебошанд, ҷудо кардан мумкин аст. Якум, таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодаи самараноки нерӯи барқ мебошад. Ин тадбир ба ҳадафи нахустини СМР-2030 ҳамоҳанг буда, дар сатҳи роҳбарияти давлат бомуваффақият роҳандозӣ шуда истодааст. Ин тадбир василаи муҳими таъмини рушд вобаста ба як қатор ҲРУ мебошад. Вусъатбахшӣ дар ин самт барои Тоҷикистон аҳамияти заминавӣ дорад, чунки ба маҳсулотнокӣ, тандурустӣ, маориф, оби

бехатар, шуғл, ҳавасмангардонии болоравии иқтисодиёт ва ҳамкориҳои байнисарҳадӣ ва рушди сармояи инсонӣ таъсири мустақим мебахшад. Тахқиқотҳои суршумор дар Тоҷикистон нишон доданд, ки энергетика воқеан ҷенаки вусъатдиҳанда ҳоҳад шуд, агар сиёсати миллӣ дар ин самт синергияи мусбии ноилшавӣ ба ҲРУ-ҳои амсоли барҳам додани камбизоатӣ (ҲРУ 1) ва саломатию некуаҳволиро (ҲРУ 3) ҳавасманд гардонад ва вазъияти баамаломадаро, ки тибқи он мубориза бо тагийёбии иқлими (ҲРУ 13) ва камбудии об метавонанд бо мурури замон ба ноилшавӣ ба ҲРУ 6 (оби тоза ва беҳдошт) ва дигар ҲРУ таъсиргузор бошанд, ба инобат гирад.

Дуюм, рушди баробар ва маҷмӯии минтақаҳо (худудҳо)-и кишвар мебошад. Ин тадбир ҳамчун афзалияти рушд дар СМР 2030 (банди 3.2) ва БМР 2016-2020 (Боби 5) дарҷ гардида, сатҳи муҳими арзёбии амалигардонии исплоҳот дар кишвар ба ҳисоб меравад. Дар ин ҳуҷҷаҳои стратегӣ рушди маҷмӯи минтақаҳои кишвар ба ҳайси нуктаи ниҳоии талошҳои ҳукumat дар татбиқи чунин самтҳои Консепсияи 4+1 ба мисли таъмини дараҷаи мақбули амнияти энергетикӣ ва озуқаворӣ, рушди имконоти коммуникатсионии мамлакат, тавсеаи шуғли пурмаҳсул ва рушди сармояи инсонӣ баррасӣ мегардад. Арзёбии комёбиҳои ҲРУ дар Тоҷикистон нишон дод, ки онҳо асосан дар пойтаҳт дар шаҳри Душанбе ба даст омаданд. Дар минтақаҳо бошад мушкилоти зиёд ҷамъ шудаанд, ки ҳалли онҳо метованд бевосита ба ноилшавии ҲРУ дар кишвар таъсир расонад.

Маҳз барои ҳамин дар СМР-2030 ба ҳайси афзалият дар ҳошияни рушди минтақаҳо тадбирҳои зерин қайд гардидаанд:

1. Рушди мутавозини минтақаҳо бо таваҷҷӯҳи ҳоса ба баробаркунонии нишондиҳандаҳои заминавии сатҳи зиндагӣ ва баланд бардоштани сифати сармояи инсонӣ дар минтақаҳо (ҲРУ 3; ҲРУ 6; ҲРУ 10);
2. Рушди маҷмӯи минтақаҳои дехот (ҲРУ 2; ҲРУ 6);
3. Шаҳрикунонӣ ва мусоидат ба равандҳои рушди шаҳрҳо, аз ҷумла шаҳрҳои хурд (ҲРУ 11);
4. Ташаккули кластерҳои ҳудудиу саноатӣ (ҳудудҳои саноатиқунонии нав ва ҳамигорӣ, минтақаҳои озоди иқтисодӣ, бизнес-инкубаторҳо, технопаркҳо, марказҳои инноватсионӣ) ва рушди долонҳои иқтисодӣ (ҲРУ 9);
5. Тавсеаи фарогири бозори меҳнат (ҲРУ 8).

Сеюм, ин масъалаи баробарии гендерӣ мебошад, ки дар СМР-2030 тавассути нишондиҳандаи мақсаднок ва дар БМР 2016-2020 ҳамчун авлавияти байнисоҳавии рушд инъкоси худро ёфтааст. Гарчанде ХРУ 5 ба сифати ҳадафи мустақили таъмини

нақша ва стратегияҳои ба ҳаёти онҳо даҳлдор бошанд. Танҳо ба шарофати иштироки созандай ҷавонон ва аҳамияти ҷиддӣ ба ҷавонон дар татбики ХРУ ҳавфи “онҳоро дар ақиб монондан” ба имконоти табдили тағйирот ташаккул ёфта, “даричаи

СМР-2030 ноилшавӣ ба баробарии назарраси гендериро тавассути тадбирҳои зерин пешбинӣ менамояд:

- такмили қонунгузорӣ оид ба баробарии гендерӣ;
- таҳияи механизмҳои институтионалии ҳамгирии уҳдадориҳои миллӣ ва байнамилалӣ дар соҳаи баробарии гендерӣ ва тавсееи ҳуқуқ ва имконоти занон дар бахши сиёsat;
- таъмини механизмҳои маърифати ҳуқуқӣ ва иштироки иҷтимоии занон, а ҷумла занони дехот;
- такмили неруи гендерӣ ва маҳсусияти гендерии хизматчиёни давлатӣ; ва
- ҷорӣ кардани буҷетикунонӣ бо дарназардошти омилҳои гендерӣ дар раванди буҷетӣ.

баробарии гендерӣ маълум аст, сармоягузорӣ ба тавсееи имконоти занҳо ва духтарон ва ҳамчунин тавсееи ҳуқуқ ва имконоти иқтисодӣ, ҳуқуқӣ ва сиёсӣ дар миёсӣ ҷаҳонӣ ҳамчун ҷенаки вусъатбахши дорои таъсири бисёрҷанбай (мултиплекативӣ) муайян карда шудааст.¹⁴

Аз байн бурдани тамоми намуди зӯроварӣ нисбат ба зан ва духтарон яке аз авлавиятҳои дигари СМР-2030 мебошад. Гарчанде дар мамлакат асосҳои баробарии мард ва зан дар масъалаҳои дастрасӣ ба замин дар сатҳи қонунгузорӣ ва сиёsat¹⁵ ҷорӣ гардидаанд, дар СМР-2030 нобаробарии мавҷудаи байни зан ва мард нисбат ба дастрасӣ ба захираҳои иқтисодӣ, шугӯл, маориф, фаъолияти соҳибкорӣ, хизмати давлатӣ ва қабули қарорҳо ва назорат аз болои онҳо дарҷ гардидааст.

Чорум, ҷавонон мебошад, ки дар ноилшавӣ ба ҳадафҳои СМР-2030 ва татбиқи ХРУ дар мамлакат бояд имконияти саҳми арзанда ғузоштан дошта бошанд. Ҳиссаи аҳолии ҷавони то 20-солаи қишвар, ки соли 2015 45%-ро ташкил медод, дар соли 2030 асоси аҳолии қобили меҳнатро дар мамлакат ташкил ҳоҳад дод. Ҷавонон бояд қисми чудонашавандаи таҳия, татбиқ ва арзёбии

имконоти демографӣ”-ро дар мамлакат, ки аҳамияти он дар СМР-2030 ва БМР 2016-2020 қайд карда шудаанд, боз менамояд. Қадами аввалин дар ин самт вакте амалий шуд, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2017-ро Соли ҷавонон эълон намуд. Ин ташаббус нишон дод, ки ташабbusкорӣ ва ҳадафмандии насли ҷавон воқеан боигарии бузурги Тоҷикистон мебошад. Бояд ҷойҳои нави корӣ таъсис дода шавад, бахусус берун аз бахши қишварӣ, ки ҷавонон, аз ҷумла занон ба он дастрасӣ дошта бошанд. Сармояи инсонии ҷавонон бояд унсури заминавии татбиқи маҷмӯи ХРУ дар қишвар гардад.

¹⁴ <http://sdg.iisd.org/news/ministers-call-on-undp-to-be-sdgs-accelerator/>

¹⁵ Ғузориши 6 давраиши Тоҷикистон тибқи моддаи 18 Конвенсияе, ки бояд соли 2017 манзур мегардид (2 октябри соли 2017) аз суроғаи зерин дастрас кардан мумкин:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fTJK%2f6&Lang=en

1.2. Тахлили ҷараёни татбиқи ҳадафҳои стратегӣ СМР-2030 ва БМР 2016-2020

1.2.1. Таъмни амнияти энергетикӣ ва истифодаи самарбахши неруи барқ

Барои Тоҷикистон, ки дорои захираҳои нодири гидроэнергетикӣ ва захираҳои қалони ангишт мебошад, инкишофи оқилонаи комплекси сӯзишворио энергетикӣ (КСЭ) метавонад катализатори рушди саноат, қишоварзӣ ва сатҳи зиндагии аҳолӣ гардад.

Аз рӯи нишондихандаҳои неруи гидроэнергетикӣ ба як километри мураббаъ ва ба ҳар сари аҳолӣ Тоҷикистон мутаносибан ҷойҳои аввал ва дуввумро дар ҷаҳон ишғол менамояд. Аз рӯи истифодабарии захираҳои “энергияи сабз” қишвар ҷойи шаҳумро дар ҷаҳон ишғол мекунад. Аз ин рӯ, истеҳсоли энергияи аз лиҳози экологӣ тоза ба консепсияи рушди устувор мувофиқ мебошад. Чунин иқтидори истеҳсоли энергияи тоза суръат баҳшидани сатми аз ҷониби Ҳукумат қабулшудаи рушди захираҳои гидроэнергетикиро тақозо мекунад, ки мақсади он таъмини рушди иҷтимоию иқтисодӣ, баланд бардоштани сатҳи зиндагӣ ва некӯаҳволии мардум ва коҳиҷиҳии сатҳи камбизоатӣ маҳсуб мейбад. Татбиқсозии лоиҳаҳои афзалиятноки гидроэнергетикӣ дар асоси истифодаи самараноки захираҳои обӣ ва энергетикӣ ба таъмин намудани амнияти энергетикии қишвар ва фароҳам овардани заминаи устувор ҷиҳати таъмини инфрасоҳтори босифат, саноатиқунонӣ ва навоварӣ мусоидат мекунад.

Гидроэнергетика манбаи калидии таъмини аҳолии Тоҷикистон ва иқтисодиёти миллӣ бо нерӯи барқ маҳсуб мейбад. Рушди иншооти гидроэнергетикии дорои иқтидори азим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонад дар оянда мухим бошад, зоро танҳо барои бунёди нерӯгоҳҳои барқи обии бузург зиёда аз 80 макони ҷойгиршавии садди нерӯгоҳ интиҳоб ба мавриди таҳқиқ қарор дода шудаанд. Пеш аз ҳама ин бо соҳтмони НБО Рӯгун алоқаманд аст, зоро бунёди иншооти мазкур на танҳо имкон медиҳад, ки мушкилии норасоии барқ ҳалли худро ёбад, балки дар ҳалли як қатор мушкилоти иҷтимоии бо таъмини ҳифзи ҳуқуқи инсон ҷиҳати дастрасӣ ба нерӯ, ташкили ҷойҳои

нави корӣ ва рушди истеҳсолот асосан алоқаманд низ мусоидат мекунад.

Маъсалаҳои рушди баҳши энергетикаи Тоҷикистон, ки соҳтмони нерӯгоҳҳои бузург, аз ҷумла миёна ва хурдро дар бар мегиранд, на танҳо аз лиҳози иқтисодӣ зарур, балки ҳаётан мухим ва дар таҳқими истиқлолият ва коҳиҷиҳии сатҳи камбизоатӣ дар қишвар, фароҳам овардани шароит барои рушди нерӯи инсон тавассути дастрасӣ ба баҳшҳои мунтазам амалкунандай иқтисодиёт, хизматрасонии манзилию коммуналӣ васанинарио беҳдошт, инчунин бурдани тарзи ҳаёти солим нақши асосиро бозӣ мекунанд.

Аз ин лиҳоз, Тоҷикистон ба таъмини амнияти энергетикӣ тавассути рушд ва вусъатдиҳии нерӯгоҳҳои барқи обии бузург, миёна ва хурд аҳамияти истиқсолӣ медиҳад.

Воқеяти қунунӣ ҷунун аст, ки норасоии нерӯи барқ на танҳо имкониятҳои қишварро барои рушди иқтисодӣ ва талошҳои коҳиҷиҳии сатҳи камбизоатӣ маҳдуд месозад, балки сабаби асосии таназзули мухити зист маҳсуб мейбад. Аз ин нуқтаи назар, гидроэнергетика на танҳо ҳамчун асоси дастёбӣ ба амнияти энергетикӣ, таъмини устувории мухити зист арзёбӣ мегардад, балки ҳамчун шарти пешакӣ барои ноилшавӣ ба рушди устувори экологӣ, инчунин шарти комёбшавӣ ба рушди “сабз” маҳсуб мейбад.

Соҳтмони нерӯгоҳҳои бузург, миёна ва хурд дар Тоҷикистон ҳамчун воситаи дастигирӣ Протоколи Киото ҷиҳати коҳиҷиҳии ҳаҷми партовҳои газҳои гулхонай ва Созишномаи Париж оид ба иқлими низ аҳамияти аввалиндарачаро касб менамояд. Дар ин самт қишвар дорои иқтидори бузург мебошад. Дар натиҷаи азҳудкунии захираҳои гидроэнергетикии аз лиҳози техникий имконпазир ва аз ҷиҳати иқтисодӣ мувофиқи мақсад Тоҷикистон метавонад 317 миллиард кВт соат нерӯи барқро дар як сол истеҳсол намояд, ки аз он айни замон танҳо 5% аз худ гардидааст.

¹⁶ <https://ru.sputnik-tj.com/main/20180601/1025747036/rahmon-sng-nado-usilit-sotrudnichestvo-oblasti-ekologii-migracii.html>

Рушди гидроэнергетика ҳамчун самти асосии рушди устувор дар Тоҷикистон ба зарурати баланд бардоштани сатҳи самаранокии нерӯ ва сарфай он низ алоқаманд аст, ки барои ҳалли мушкилоти алоқаманд бо нерӯ самти самаранок буда, сармояни зиёдро талаб намекунад ва онро метавон дар муддати кӯтоҳ амалӣ намуд. Талафоти нерӯ дар Тоҷикистон дар марҳилаҳои истеҳсол ва интиқоли он то 15% ва дар бахши истеъмол то 30%-ро ташкил медиҳад. Имконияти сарфай нерӯи барқ дар кишвар тақрибан 2,5 миллиард кВт соатро ташкил медиҳад.

Бо дарназардошти тамоюлҳои геоиктисодӣ ва геосиёсии рушди муносир, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон рушди минбаъдаи гидроэнергетикаро на танҳо ҳамчун воситаи муҳим барои таъмини рушди устувор, балки ҳамчун омиле меҳисобад, ки аз он амният ва суботи минтақаи Осиёи Марказӣ вобастагии зиёд дорад. Имрӯз, масъалаҳои истифодаи самараноки заҳираҳои энергетикӣ ва обии минтақа на танҳо аз лиҳози мутобиқшавӣ ба тағйирёбии иқлим,

балки ҳамчун ҳамкории фаромарзӣ дар соҳаи об низ бояд баррасӣ гарданд, зоро он ба кам кардани таъсир ба муҳити зист ва инчунин ба афзоиши шуғл мусоидат мекунад.

Ҷомеаи ҷаҳонӣ ва ҳукуматҳои миллӣ бо чор мушкилии асосии алоқаманд бо бахши энергетика рӯ ба рӯ мешаванд: 1) нигаронӣ вобаста ба таъмини амнияти энергетикӣ; 2) мубориза бо тағйирёбии иқлим; 3) коҳишдиҳии ифлосшавӣ ва таҳдидҳо ба тандурустӣ; 4) аз байн бурдани камбизоатии энергетикӣ. Ҳукумати Тоҷикистон дар ҳалли ин мушкилот бо “сабзгардонии” бахши энергетика ва афзоиши сармоягузорӣ ба энергияи барқароршаванда саҳми назаррас хоҳад гузошт.

Амалисозии тадбирҳои мазкур дар Тоҷикистон тавассути қабули барномаҳои соҳавӣ, аз ҷумла барномаҳои мақсаднок ҷиҳати сарфай нерӯ, ки бевосита бо ХРУ 7 мувофиқ мебошад, пешбинӣ мегардад.

**10
ГВт**

**10 млрд.
кВт.соат.**

10 %

10 %

Дар СМР-2030 рушди бахши энергетика дар асоси концепсияи 10/10/10/10 пешбинӣ мегардад, ки инҳоянд:

- баланд бардоштани иқтидори лоиҳавии системai энергетикӣ то 10 ГВт;
- то 10 миллиард кВт соат содироти солонаи нерӯи барқ ба кишварҳои ҳамсоя;
- таъмини диверсификатсияи зарфияти энергетикии кишвар на камтар аз 10% (баланд бардоштани иқтидори дигар манбаҳои нерӯ, аз ҷумла ангишт, нафт, газ ва дигар манбаҳои нерӯи барқароршаванда);
- коҳиш додани талафоти нерӯ дар кишвар то 10%.

10/10/10/10

Имрӯз иқтидори мукарраргардидаи низоми электроэнергетикии Тоҷикистон 5718 МВт-ро ташкил медиҳад, ки бо таносуби фоизӣ 57,2%-и ҳадафи стратегиро ташаккул медиҳад. Феълан корҳои соҳтмонӣ дар обьектҳои коркарди нерӯи барқ дар НБО Роғун бо иқтидори 3600 МВт ва Оқсу бо иқтидори 1500 кВт, инчунин як қатор неругоҳҳои хурди иқтидорашон 1300 кВт амалӣ шуда истодаанд. Бо муваффақият мавриди баҳрабардорӣ қарор додани лоиҳаҳои номбаршуда ба хеле хубтар шудани нишондиҳандаҳои ҳадафи мазкур мусоидат хоҳад кард.

Дар соли 2017 истехсоли нерӯи барқ 18,1 миллиард кВт соатро ташкил кард, ки нисбат ба соли 2016 0,9 миллиард кВт соат ва аз нишондиҳандаи банақшагирифташуда 0,2 миллиард кВт соат зиёд мебошад.

Содироти нерӯи барқ дар соли 2017 1,4 миллиард кВт соатро ташкил кард, ки бо таносуби фоизӣ 14%-и нишондиҳандаи мақсаднок мебошад. Дар соли 2018 ба нақша гирифта шудааст, ки содироти нерӯи барқро то ба 1,5 миллиард кВт соат расонида, ба нишондиҳандаи мақсадноки тибқи СМР-2030 пешбинишуда наздик оварда шавад. Бо мақсади баланд бардоштани содироти нерӯи барқ аз Тоҷикистон ба мамлакатҳои Осиёи Марказӣ ва Ҷанубӣ лоиҳаи минтақавии интиқоли нерӯи барқ CASA-1000 амалӣ шуда истодааст. Татбиқи он имкон медиҳад, ки захираҳои тозai экологии гидроэнергетикӣ дар мамлакатҳои Осиёи Марказӣ самаранок истифода бурда шуда, имкони интиқол ва фурӯши нерӯи зиёдатии барқро дар мавсими тобистон ба мамлакатҳои ниёзманди Осиёи Ҷанубӣ ба нерӯи барқ истифода баранд.

Ба ғайр аз ин лоиҳаи CASA-1000 ба амали кишварҳое, ки ба беҳтар кардани дастрасӣ ба нерӯи барқ, ҳамгирой ва тавсеви бозорҳо ба манфиати рушди савдо нигаронида шудаанд, мусоидат карда, дар пайдо кардани роҳҳои устувори ҳалли масъалҳои идоракуни захираҳои обӣ низ мусоидат хоҳад кард. Дар доираи ин лоиҳа содироти нерӯи барқ аз Тоҷикистон дар ҳаҷми 3 миллиард кВт соат дар як сол дар назар аст. Инчунин, бо мақсади зиёд кардани содироти нерӯи барқ корҳои барқарорсозии кори параллелии низоми энергетикии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо низоми энергетикии муттаҳидаи Осиёи Марказӣ ва соҳтмонӣ Ҳатти интиқоли барқи шиддатнокии паст ва миёна дар ноҳияҳои наздисарҳадӣ бо Афғонистон анҷом дода шуда истодаанд.

Диверсификатсияи иқтидорҳои низоми электроэнергетикӣ то ба имрӯз 5,4%-ро ташаккул медиҳад. Мавриди баҳрабардорӣ қарор додани Маркази гармиҳии Душанбе бо иқтидолари 400 МВт бо истифодаи сӯзишвории ангишт бо ин амал мусоида кард. Аз ҳаҷми умумии истехсоли нерӯи барқ дар соли 2017 (18,1 миллиард кВт соат), истехсоли нерӯи барқ дар НБО 17,1 миллиард кВт соат ва ба Маркази гармиҳӣ 1,0 миллиард кВт соат рост меояд, ки аз нишондиҳандаи дар БМР 2016-2020 мукарраргардидаи истехсоли нерӯи барқ дар НБО 0,1 миллиард кВт соат ва аз истехсоли нерӯи барқ дар МГБ 0,3 миллиард кВт соат кам мебошад.

Талафоти нерӯи барқ дар низоми электроэнергетикии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли 2017 16,1 %-ро ташкил дод, ки аз нишондиҳандаҳои солҳои пешин пасттар мебошад. Қайд кардан ба маврид аст, ки лоиҳаи “Паст кардани талафоти нерӯи барқ дар вилояти Суғд” амалӣ шуда истодааст. Ҳамчунин, дар доираи лоиҳаи “Чорӣ кардани низоми баҳисобигрии чаканаи нерӯйи барқ ва беҳтар кардани шабакаҳои интиқоли нерӯи барқ” корҳои идома доранд. Алоҳида бояд қайд намоем, ки тавассути дастгирии молиявии техниқӣ ва грантии фонди Қувайтӣ омода намудани асосноккунии техниқӣ-иқтисодии ҷорӣ намудани низоми мусоири баҳисобигрии истифодаи нерӯи барқ ва биллинг дар шаҳрҳои Ҷоҳар, Қўлоб, Турсунзода ва ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ, инчунин шабакаҳои электрикии ҷанубӣ ва шабакаҳои электрикии Қўлоб тарҳрезӣ шуда истодааст.

Татбиқ намудани ин самтҳои амалиёт имкон медиҳад, ки таҳдидҳои амнияти энергетикӣ коҳиш ёфта, қонеъ намудани талаботҳо оид ба энергетикаи ватаниӣ, ки аз нияти гузариши иқтисодиёти кишвар аз аграрӣ-индустрӣӣ ба индустрӣ-аграрӣ бармеоянд, таъмин карда шавад. Бинобар мувофиқаҳои бадастомадаи роҳбарони ду давлат Ҷумҳурии Ӯзбекистон интиқоли гази табииро ба Ҷумҳурии Тоҷикистон барқарор намуд. Аз аввали соли 2018 дар асоси низоми коркарди күшода ва аз лиҳози экологӣ тозai конҳои ангишт истиҳроҷи ангишт нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 11,9%-ро ташкил дод. Истиҳроҷи ангишт бинобар мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифтани МГБ «Душанбе-2», ба кор даровардани як қатор корхонаҳои нави мамлакат бо истифода аз сӯзишвории арzonтар, яъне ангишт афзоиш ёфт.

Таҳлили нишондиҳандаҳои таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодаи самарноки нерӯй барқ муайян кард, ки саҳми аҳолии дорои дастрасӣ ба нерӯи барқ 99,5%-ро ташкил медиҳад (маълумот дар чор сол як маротиба ҷамъоварӣ мегардад).

Ҳиссаи аҳолии истифодабаранди сӯзишвориҳои тоза ва технологияҳо дар солҳои 2015-2017 бошад мутобиқан 98,2%; 96,5% ва 94,4%-ро ташкил дод. Ҳиссаи манбаъҳои барқароршавандай нерӯ дар ин давра дар ҳаҷми умумии истеъмолкунандай ниҳоӣ мутобиқан 98,36%; 96,67% ва 94,56%-ро ташкил дод. Сарфи назар аз паст шудани саҳми манбаъҳои нерӯи барқароршаванда дар ҳаҷми умумии истеъмолкунандай ниҳоӣ сатҳи он дар ҷаҳон яке аз баландтарин ба ҳисоб

1.2.2. Баромад аз бүмбасти коммуникатсияӣ ва табдили қишвар ба мамлакати транзитӣ

Рушди тамоми намуди баҳшҳои нақлиёт дар зери таваҷҷӯҳи ҳамешагии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад. Тайи ду соли охир сафарбаркунни воситаҳои молиявии ҷудошаванда барои таъмир ва нигоҳдории роҳҳо ва намудҳои нақлиёти истифодаи умум дар қатори боло рафтани ҳаҷми сармояғузориҳо барои бунёд, таҷдид ва барқарорсозӣ афзоиш ёфта истодааст.

Афзалиятҳои асосӣ ва самтҳои амалиёт дар ин ҷода, ки дар СМР-2030 дарҷ гардидаанд, аз инкишофи минбаъдаи долонҳои нақлиётӣ ва рушди инфрасоҳтори соҳаи нақлиётӣ иборат мебошанд. Дар Барномаи 2016-2020 ҷиҳати ноил гаштан ба ҳадафҳои стратегии баромадан аз бүмбасти коммуникатсияӣ ва табдил додани Тоҷикистон ба мамлакати транзитӣ вазифаи ҳамгирии долонҳои байнисарҳадӣ ва миллии нақлиётӣ ва рушди минбаъдаи шабакаҳои телекоммуникатсионӣ мушаххасан voguzor карда шудааст. Тамоми тадбирҳои банақшагирифташуда дар ин самти тӯлонӣ ва маблағ талаб мебошанд. Аммо дар тӯли ду соли гузашта дар ин самтҳо комёбихои муайян ба даст омаданд.

Ҳамин тарик, барои таҳқими корҳои минбаъда дар самти рушди долонҳои нақлиётӣ корҳо тақрибан пурра оид ба таҷдиди роҳи монингарди Восеъ-Ховалинг, Сайрон-Қаромик дар доираи лоиҳаи Рушди долонҳои 3 ва 5 Созмони ҳамкориҳои минтақавии иқтисодии Осиёи Марказӣ (ҲИМОМ)¹⁷ ба анҷом расиданд. Бунёди терминалҳои наздисарҳадии ба талаботҳои

рафта, паствашӣ бинобар вазифаи муттасил дигаргунсозии иқтидорҳои низоми элекроэнергетикӣ анҷом дода мешавад.

Моҳи апрели соли 2018 истеъмоли нерӯи барқ нисбат ба ҳамон давраи соли гузашта 68,0 млн. кВт соат зиёд буд. Чунин вазъият аз бо мубаффакият ёфтани ҷараёни татбиқи ҳадафи аввалини стратегии БМР 2016-2020 гувоҳӣ медиҳад.

Аз рӯи нишондиҳандаҳои асосии рушди соҳа динамикаи мусбӣ ба назар мерасад ва дар татбиқшавии онҳо шӯбҳае ба назар намерасад, vale талағоти нерӯи барқ ҳоло ҳам назаррас аст. Ба ин самти таваҷҷӯҳи зарурӣ додан лозим аст.

муосири байналмилалӣ ҷавобӣ (Қулма, Гулистон, Пначи Поён, Бобоҷон Faфуров) идома ёфта истода, таҷдиди роҳи монингарди Душанбе-Турсунзода-сарҳади Узбекистон, қисматҳои ҳайқали Абуали ибн Сино то дарвозаи гарбии шаҳри Душанбе (долони 3, ҲИМОМ) ба охир расиданд.

Дар самти рушди инфрасоҳтори нақлиётӣ бунёди роҳи оҳани Ваҳдат-Ёвон ба итмом расид; навқунӣ ва рушди парки автомобилии нақлиёти мусоғиркаши умуми шаҳри Душанбе фаъолона идома дорад. Таҷдиди роҳи автомобилгарди Ҳуҷанд-Исфара оғоз гардида, таҷдид ва мӯчаҳазонии техникии фурудгоҳи шаҳри Ҳуҷанд ба анҷом расида истодааст. Ҳамчунин корҳо дар самти беҳтар намудани инфрасоҳтори аэропорти байналмилалии Душанбе (бунёди терминалии боркашонӣ) идома доранд.

Дар давоми даҳсолаи охир Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд шаш пул аз боли дарёи Панҷ бунёд карда, мавриди баҳрабардорӣ дод, ки қишварро бо Афғонистони ҳамсоя пайванд намуданд. Моҳи июли соли 2017 Иттиҳоди Европа ҷиҳати маблағгузории соҳтмони пули ҳафтум¹⁸ ба зиммаи худ ўҳдадорӣ гирифт. Инчунин соҳтмони ин пулҳо дар ҳамбастагӣ бо соҳтмони инфрасоҳтори даҳлдор дар ҳар ду тарафи сарҳад ҷиҳати таъмини рафту омади қонунии одамон ва молҳо тавассути ин пулҳо ва панҷ бозорҳои байнисарҳадӣ амалӣ карда мешаванд.

¹⁸ <https://www.carecprogram.org/ru/>

¹⁹ <https://sputniknews.com/asia/201707151055580006-eu-bridge-tajikistan-afghanistan/>

Бозорхой байнисархадай мумкин аст барои баланд бардоштани сатҳи зиндагии аҳолии ноҳияҳои наздисархадай, ба хусус занон, ки асосан дар бахши кишоварзӣ ва савдои чакана машгуланд, роҳи ҳалли мунтазира гардад. Аммо, самаранокии бозорхой наздисархадай асосан аз сифати хизматрасониҳои гузаргоҳҳои назоратию сарҳадӣ вобастагӣ дорад.

Дар БМР 2016-2020 ду нишондиҳандай асосии фаъолияти нақлиёти Тоҷикистон, яъне гардиши бор ва гардиши мусофирон муқаррар карда шудаанд. Ин нишондиҳандоҳо ҳамчунин ба нишондиҳандоҳои ХРУ талаалуқ доранд. Дар соли 2017 дар муқоиса ба соли 2016 афзоиши ҳаҷми гардиши бор 0,6 млн. тонн км (6,1 млн. тонна км алайҳи 5,5), ва гардиши мусофири бошад 0,2 млн. мусофири км (9,3 алайҳи 9,1 млн. мусофири км) афзуд. Аммо ин нишондиҳандоҳо то ба имрӯз аз нишондиҳандоҳои муқарранамудаи БМР 2016-2020 паст мебошанд. Сабаби асосии он кам гаштани гардиши бор аз паст шудани гардиши бор барои КВД “ТАЛКО” бинобар якбора кам шудани ҳаҷми гилҳоҳ ва истеҳсоли намудҳои ашёи воридотивазқунанда ҳангоми истеҳсоли алюминий (оксиди сулфат, криолит ва фториди алюминий) ва кам гаштани воридоти сement ва гайра ба ҳисоб мераванд.

Ташаккул ва рушди долонҳои нақлиётӣ бо мақсади таъмини баромадан ба портҳои баҳрӣ; ба талаботи стандартҳои байналмилалӣ мутобиқ намудани тамоми объектҳои нақлиётӣ, бо дарназардошти марказҳои логистикӣ дар мутобиқат ба талаботҳои стандартҳои байналмилалӣ бо мақсади зиёд намудани ҳаҷми боркашонӣ ва

мусофирикашонӣ; навқунии тамоми намуди нақлиёт ва паст кардани ҳароҷотҳои барзиёди соҳаи нақлиёт; таъмини алоқаи нақлиётӣ миёни шаҳру ноҳияҳои чумхурӣ дар тамоми сол, инчунин баланд бардоштани самаранокии истифодай инфрасоҳтори нақлиётӣ вазифаҳои аввалиндараҷаи рушди нақлиёт мебошанд, ки ҳаллу фасли очилро тақозо менамоянд.

Баромад аз бүмбасти коммуникатсионӣ ҳамчунин бо тавсееи шабакаҳои коммуникатсионӣ алоқамандӣ дорад. Дар ин самт дар СМР 2030 муайян карда шудааст, ки дастрасии дилпурона ба интернет ва хизматрасониҳои телекоммуникатсионӣ дар раванди расонидани хизматрасониҳои ҷамъиятий ва идоракуни самараноки давлатӣ нақши муҳим ҳоҳад бозид. Барои ин кор дар СМР 2030 ҷунин нишондиҳандай мақсаднок ба мисли тақвияти рақобатпазирии бозори ватаний ва тавсееи минбаъдаи он дар сатҳи мамлакатҳои Осиёи Марказӣ тавассути азхудкунии иқтидори транзитии телекоммуникатсионӣ ҷорӣ карда шудааст. Дар БМР 2016-2020 рушди минбаъдаи шабакаҳои телекоммуникатсионӣ ҳамчун ҳадафи миёнамӯҳлати рушд муайян карда шуда, тавсееи дастрасӣ ба хизматрасониҳои телекоммуникатсионӣ ҳамчун авлавияти рушд муқаррар гардидаанд.

Тибқи маълумоти ҷадвали 1., дар раддабандӣ ва шохисҳои байналхалқӣ оид ба ҳукумати электронӣ ҷумҳурӣ дар ҷойи на ҷандон баланд дар муносибат бо дигар давлатҳои Осиёи Марказӣ қарор дорад. Дар соли 2016 Тоҷикистон тибқи рейтинги байналмилалӣ ва Шохиси рушди ҳукумати электронӣ мавқеи худро нисбат ба соли 2012 ба 17 банд паст намуд (аз 0,4049 то 0,3366).

Ҷадвали 1. Раддабандии байналмилалӣ ва шохисҳои рушди ҳукумати электронӣ дар мамлакатҳои Осиёи Марказӣ

	Қирғизистон	Қазоқистон	Тоҷикистон	Туркменистон	Ӯзбекистон
	Рейтинг (ҷой)				
2012	99	38	122	126	91
2016	97	33	139	140	80
Шохис					
2012	0,4879	0,6844	0,4049	0,3813	0,5099
2016	0,4969	0,7250	0,3366	0,3337	0,5433
Хизматрасониҳои озод					
2012	0,4248	0,7843	0,2418	0,1895	0,4967
2016	0,4275	0,7681	0,1232	0,0870	0,6884
Зерсоҳтори телекоммуникатсионӣ					
2012	0,1903	0,3555	0,1474	0,1139	0,2075
2016	0,3123	0,5668	0,1866	0,2559	0,2463

Манбаъ: Тадқиқоти СММ оид ба ҳукумати электронӣ, 2016

1.2.3. Таъмини амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба гизои босифат

Амнияти озуқаворӣ барои таъмини аҳолӣ бо гизои кофӣ ва солим, ки ҳаёти бардавом ва солим, фаъолияти ҷисмонӣ ва зиндагии шоистаро таъмин менамояд, аҳамияти ҳалкунанда дорад. Ин масъалаҳои авлавиятноки СМР-2030 ва БМР 2016-2020, инчунин муҳими раванди милликунонии ҲРУ ва ҳамгирии Рӯзномаи 2030 ба ҳуҷҷатҳои стратегӣ ба хисоб мераванд. Ҳукумати мамлакат амнияти озуқвориро ҳамчун унсури қалидии ҳалли масъалаҳои иқтисодию иҷтимоӣ дар мамлакат, минтақа ва оила баррасӣ мекунад.

Маълумоти мониторинги амнияти озуқаворӣ дар соли 2017 нишон доданд, ки танҳо 12% аҳолии деҳот дар Тоҷикистон бо дастрасӣ ба озуқа мушкилӣ надошта, 54% бо мушкилоти муайянे рӯ ба рӯ мешаванд, 28% аҳолии деҳот таҳти ҳавғои мӯътадили амнияти озуқаворӣ қарор доранд ва танҳо 5% то дараҷае ба маводи озуқа, ки барои эҳтиёҷоти онҳо зарур аст дастрасӣ надоранд.

Сатҳи амнияти озуқаворӣ дар Тоҷикистонро арзёбӣ карда, қайд кардан ба маврид аст, ки истехсолоти миллий эҳтиёҷоти дохилиро танҳо бо шир ва маҳсулоти ширӣ пурра таъмин карда метавонанд. Сатҳи ҳудтаъминкунӣ бо гандум, тухм, гӯшт ва маҳсулоти гӯштӣ қарib 80%-ро ташкил медиҳад. Барои ҳамаи дигар намуди маҳсулот саҳми истехсолоти миллий паст мебошад. Дар соҳтори воридоти маҳсулоти озуқа мавқеи гандум ва орд хеле баланд аст. Дар аввали соли 2018 ба ҷумҳурий нисбат ба ҳамин давраи соли 2017 13,3% гандум ва 54% орд камтар ворид карда шуданд.

Бо дарназардошти он омил, ки нарҳҳои маҳсулоти асосӣ дар қишвар пасттар аз нарҳҳои бозори ҷаҳонӣ мебошанд, он дар умум ба гуруҳи қишварҳои дорои даромади паст дохил мешавад, болоравии ноҷизи нарҳҳо метавонад воридот ва маҳсулоти воридотиро барои аҳолӣ мушкил гардонад. Аз ин нуқтаи назар яке аз самтҳои муҳими татбиқи ин ҳадафҳо ва афзалиятҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 афзоиш додани пешниҳодҳои дохилӣ ва кам кардани воридот мебошад. Аз ин лиҳоз шартҳои савдо барои таъминоти амнияти озуқаворӣ аҳамияти муҳим доранд. Дар аввали соли 2018 нарҳои орди гандум дар бозорҳои мамлакат мӯътадил бοқӣ монда буданд. Дар муқоиса бо ҳамин давраи соли гузашта нарҳи як ҳалта (50 кг) орди навъи якуми

истехсоли ватанӣ нисбат ба орди навъи якуми истехсоли Қазоқистон ба ҳисоби миёна 11% пасттар буд.

Дарсхое, ки аз ҷараёни татбиқи ҲРУ дар амнияти озуқаворӣ андӯхта шуданд, нишон доданд, ки дар мӯҳлатҳои наздик кори фаъол дар соҳаи коркарди механизмҳои даҳолат ва ҳамоҳангсозӣ (накшай амал, аз ҷумла мониторинг) дар ҷараёни таъмини амнияти озуқаворӣ ва гизои босифати бехатар, тавассути тарҳрезии тадбирҳои зарурӣ барои бехтар кардани дастрасии ҳонаводаҳо ба озуқаворӣ, таҳқими ҳифзи иҷтимоӣ ва барномаҳои гизои кӯдак, ташаккули заҳираи давлатии озуқаворӣ ва фонди давлатии зироатҳои ҳӯрака ба роҳ монда шаванд.

Гарчанде дастрасии маҳсулоти озуқаворӣ барои ниёҳои асосӣ дар қишвар қарib бехтар гардидааст, вале он ҳанӯз ҳам устувор нест. Аз ин рӯ, яке аз тадбирҳои зарурӣ ҷиҳати таъмини амнияти озуқаворӣ устувор намудани дастрасии маҳсулоти озуқа дар асоси афзоиши истехсоли ватанини маҳсулоти озуқа тавассути истифодай пурраи заминҳои қишоварзии дастрас ва баланд бардоштани ҳосилнокии онҳо, идоракуни бештар самараноки ҳочагиҳои дехконӣ бо максади вусъатдиҳии диверсификатсияи соҳтори истехсоли маҳсулоти озуқа, қохиҷиҳии талафот дар давоми ҷамъоварии ҳосил ва инчунин истифодай васеътари тухмиҳои ҳушсифат ва маводҳои қиши маҳсуб мейбанд.

Дар байнӣ тадбирҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва шарикони рушд, ки ба таҳқими амнияти озуқаворӣ ва таъмини гизои пурарзиш дар мамлакат равона шудаанд, тадбирҳои зеринро номбар кардан мумкин аст: қабули СМР-2030 ва БМР 2016-2020; Стратегияи гизои солим ва баланд бардоштани фаъолияти ҷисмонӣ (2014-2020); уҳдадориҳои Тоҷикистон дар Ҳаракати байналмилалии таҳқими таваҷҷӯҳ ба мушкилоти гизо (SUN), инчунин таъсиси мақоми комилхуқӯқ - Шӯрои амнияти озуқаворӣ.

Ноустувории нарҳ низ ба вазъи амнияти озуқаворӣ ба ду самти асосӣ таъсири қалон мерасонад: даромади ҳонавода ва қобилияти ҳаридории аҳолӣ. Таъсири ноустувории нарҳ ба ҳонаводаҳои таҳти ҳавф қарорёфта бештар инъикос мейбад.

Сабаб дар он аст, ки ҳамгирои бозори намудҳои асосии маҳсулоти озуқа ҳанӯз бо суръати суст пеш меравад ва барои бâъзе аз навъҳои озука (масалан, шир) он ҳоло ҳам оғоз нашудааст. Фарқият дар нарҳҳои чакана, ки дар минтақаҳо мушоҳида мегардад, тафовутро дар вазъи амнияти озуқаворӣ аз рӯи минтақаҳо инъикос меқунад ва муносибати минтақавии ба сиёсати дастгирии аҳолии осебпазир нигаронидашударо тақозо меқунад.

Тамоюли мусбат аз лиҳози калория, протеин ва ҷарбу дар манотики шаҳр ва дехот ба назар мерасад, ки беҳбудиро дар вазъи таъминот бо ғизо дар байни аҳолӣ нишон медиҳад. Аз ин рӯ, тадбирхое, ки ба беҳтар намудани соҳтор ва беҳатарии озуқаворӣ ва ғизои кофии солим равона шудаанд бевосита дар беҳсозии вазъи таъминоти ғизо дар байни аҳолӣ мусоидат меқунад. Дар кишвар имкониятҳои васеи беҳтар намудани вазъи амнияти озуқаворӣ вучуд дорад. Тадқиқотҳо нишон медиҳанд, ки ин имкониятҳо бо баланд бардоштани дастрасии иқтисодӣ ва физикӣ ва соҳтори ғизои аҳолӣ, инчунин бо даромади миёна ва паст алоқамандӣ доранд. Аз ин рӯ, тадбирҳои Ҳукумат ба татбиқ намудани асосҳои концептуалии амнияти озуқаворӣ ва таъмини ғизои кофӣ дар кишвар равона мешаванд.

Болоравии устувори иқтисодӣ дар давоми амалисозии ҲРУ ва болоравии истеҳсолот дар соҳаи кишварзӣ имконияти аз рӯи даромад бамаротиб коҳиш додани сатҳи камбизоатӣ дар Тоҷикистонро фароҳам оварданд. Дар баробари ин, вазъи таъминот бо ғизо дар байни аҳолӣ дар сатҳи паст қарор дорад.

Тадқиқоти тиббию демографӣ, ки дар кишвар гузаронида шуд, нишон дод, ки хиссаи кӯдакони қадаст аз 26% соли 2012 то ба 17% дар соли 2017 ва хиссаи кӯдакони вазнашон нокифоя (логар) аз 12% соли 2012 то ба 8% дар соли 2017 кам шудааст.¹⁹ 24,2% занҳои синни қобили таваллуд ва 28,8% кӯдакони синни аз 6 ҳафта то 5 сола аз камхунӣ ва 52,9% аз норасоии йод азиат мекашанд. Камғизоӣ омили асосии вафти кӯдакон дар Тоҷикистон ба хисоб меравад. Он дар 35% сабаби ғайримустақими ҳолатҳои марғи кӯдакони синни то панҷсола мебошад. Аз нуктаи назари иқтисодӣ вазнинии камғизоӣ дар Тоҷикистон хеле назаррас мебошад ва аз рӯи хисобҳо аз сабаби аз даст додани қобилияти кор ва

маҳсулнокӣ ҳамасола 41 млн. долл. ИМА-ро ташкил медиҳад.

Бо дарназардоши вазъи кунунӣ, Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Қарори худ Стратегияи миллии бисёрсоҳавӣ ва нақшаш амал дар соҳаи ғизо ва фаъолияти ҷисмонӣ барои солҳои 2015-2024-ро тасдик намуда, татбиқи онро оғоз кард. Илова бар ин, моҳи сентябрь соли 2013 кишвар ба Ҳаракати стратегияи глобалӣ баҳри беҳтаргардонии сифати ғизо (SUN)²⁰ пайваст.

Мушкилиҳо дар таҳқими амнияти озуқаворӣ ва таъмини ғизои хуб ва беҳатар дар Тоҷикистон амоман дар ҷорӣ самти асосӣ мушоҳида мешавад: 1) баҳши тандурустӣ; 2) стратегияҳои коҳиҷоҳои сатҳи камбизоатӣ ва рушди иқтисодӣ; 3) баҳши кишоварзӣ; ва 4) ҳифзи иҷтимоӣ.

ҲРУ 2 ба робитаи мураккаб байни амнияти озуқаворӣ, ғизо, дигаргунсозии манотики дехот ва кишоварзии устувор таъкид меқунад. Ҳадафи мазкур решакан намудани ғурӯснагӣ ва камғизоро ба таҳаввулот дар соҳаи кишварзӣ ва низомҳои озуқаворӣ ва вусъатдииҳи ҳукук ва имкониятҳои занон ва мардон ҳамчун омилҳои асосии тағиирот мепайвандад. Аз сабаби суръати баланди афзоши аҳолӣ, хиссаи заминҳои кишварзӣ ба ҳар сари аҳолӣ дар Тоҷикистон коҳиҷ ёфта истодааст. Агар дар соли 1970 ба ҳар сари аҳолӣ 0,17 гектар замини кишварзӣ рост меомад, пас соли 2017 нишондиҳандай мазкур танҳо 0,08 гектарро ташкил дод. Чунин ҳолат ба қуллӣ аз нав дида баромадани муносибат ба истифодай самараноки заминро ҳамчун шарти зарурӣ барои мусоидат ба инкишофи устувори соҳаи кишварзӣ, тақозо меқунад (ҲРУ 2).

Кишварзӣ нақши асосӣ ва бевоситаро дар ноилшавӣ ба ҲРУ 2 мебозад. Ғайр аз ин кишварзӣ дар ноилшавӣ ба ҲРУ 1 дар решакан намудани факри шадид ва расидан ба дигар ҳадафҳо, баҳусус онҳое, ки ба тандурустӣ, об, гуногунии биологӣ, шаҳрҳои устувор, энергетикии устувор ва тағиирёбии иқлими алоқаманданд, низ нақши калидиро иҷро меқунад.

Ҳадафи стратегии СМР-2030 дар самти ноилшавӣ ба амнияти озуқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба ғизои босифат, инчунин ҳадафи БМР 2016-2020, ки ҳамчун рафъи сатҳи пасти ҳудтаъминкунии озуқа муайян карда шудаанд, бо ҲРУ 2 ва ҲРУ 1 зич алоқаманд мебошанд.

¹⁹ Тадқиқоти тиббию демографӣ: Ҳисобот оид ба нишондиҳандои калидӣ, 2017. саҳ. 36, ниг.: <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/PR93/PR93R.pdf>

²⁰ Вобаста ба «Ҳаракати стратегияи глобалӣ баҳри беҳтаргардонии сифати ғизо (SUN)» дар: <http://scalingupnutrition.org/about-sun/> маълумот гиред

Аммо, расидан ба консепсияи “гуруснагии сифрӣ” дар доираи Рӯзномаи 2030 инчунин низоми қавии хифзи иҷтимоӣ ва мавҷудияти низоми озукавориеро тақозо менммояд, ки аз лиҳози иқтисоди самаранок, аз ҷиҳати иҷтимоӣ кӯшода ва аз лиҳози экологӣ устувор мебошанд. Барои таъмини дастрасии ҳар фард ба маводи озукавории кофӣ ва серғизо имрӯз ва фардо амалисозии ҷораҳои зерин зарур аст: (а) тавсееи фарогири кишоварзии устувор ва нигоҳдории гуногуни биологӣ; б) баланд бардоштани сатҳи зиндагии ҳочагиҳои дехқонии ҳурд, аз ҷумла моҳипарварон, ҷангалбонон ва ҷорводорон; в) зиёд кардани сармоягузорӣ ба соҳаи кишоварзӣ, бозорҳо, агробизнес ва инфрасохтори ба онҳо алоқаманд.

Дар ҳошияни урбанизатсияи босуръат тавсееи талошҳо дар доираи ҳадафҳои дар СМР-2030 ва БМР 2016-2020 қайдгардида, инчунин ҲРУ 1 ва ҲРУ 2 беҳтар намудани алоқа байни манотики шаҳр ва дехотро тавассути сармоягузорӣ ба низомҳои озукаворӣ тақозо мекунад, ки онҳо метавонанд бозорҳои шаҳрҳоро бо маводҳои озукавории серғизо, бехатар ва арzon таъмин намуда, имкониятҳои иқтисодиро барои аҳолии дехот ва гирду атрофи шаҳр тавассути бунёди занҷирҳои арзиши иловагӣ васеъ намоянд.

Дар Тоҷикистон зиёда аз 97% заминҳои кишоварзӣ то ба ин ё он андоза зери таъсири таназзулёбӣ қарор ёфтаанд. Тибқи маълумоти Бонки осиёгии рушд (БОР), аз хисоби эрозия дар натиҷаи истифодай гайрисамараноки ҷарогоҳҳо дар кишвар тақрибан 3 миллион гектар ё 85% ҷарогоҳҳо гирифтори таназзулёбии замин мебошанд.

Тибқи хулосаҳои тадқиқоте, ки соли 2011 дар доираи Ташаббуси БРСММ - ЮНЕП “Камбизоатӣ ва муҳити зист” (КМЗ) гузаронида шуд, дар Тоҷикистон талафоти иқтисодӣ аз таназзулёбии замин, ки бо аз даст додани фоида дар натиҷаи таназзулёбӣ ва номувоғиҷатӣ барои истифодай кишоварзӣ алоқаманд аст, 442 млн. доллари ИМА ё 7,8% ММД Тоҷикистонро (соли 2010) ташкил медиҳад. Аммо талафоти воқеӣ бамаротиб болотар аст, зеро заرار ба инфрасохтор дар натиҷаи таназзулёбии замин ба инобат гирифта нашудааст ва он метавонад яке аз сабабҳои боздоранди “сабз кардани” соҳаи кишоварзӣ гардад.

Бо мақсади расидан ба ҳадафи СМР-2030 дар самти ноилшавӣ ба амнияти озукаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба ғизои босифат, инчунин ҳадафи БМР 2016-2020 ҷиҳати рафъи сатҳи пасти ҳудтъминкунӣ бо озуқа дар ҷумхурӣ Барномаи ислоҳоти соҳаи кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2012-2020 амал карда истодааст, ки дар он 22 ҳадафи мушахҳас муқаррар гардидаанд ва татбиқи онҳо ба ноилшавӣ ба ҲРУ 1 ва ҲРУ 2 мусоидат ҳоҳад кард.

Ҳамчунин дар мамлакат Барномаи таъмини амнияти озукаворӣ барои солҳои 2016-2030 қабул карда шудааст, ки ба хавасмандгардонии истеҳсоли ватанӣ ва кам кардани вобастагии иқтисодӣ ёти кишвар аз воридоти маҳсулоти хориҷӣ нигаронида шудааст. Вазифаи асосии Барномаи мазкур аз дастгирии истеҳсолкунандаи ватанӣ дар давоми 10 сол ва конеъ гардонидани эҳтиёҷоти дохилии аҳолии кишвар бо нон ва маҳсулоти нонӣ, картофел, тухм ва биринҷ ба 90%, бо сабзвот ба 80-90%, меваҷот ба 70-80%, равғани растаний ба 80%, гушти парранда ба 40%, шир ва маҳсулоти ширӣ ба 50% иборат мебошад.

Дар кишвар Консепсияи рушди инноватсионии комплекси агросаноатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 қабул гардидааст, ки ба фароҳам овардани шароит барои рушди бомуваффақияти фаъолияти инноватсионӣ ва таъмини тараққиёти босуръати илмию техникӣ дар тамоми соҳаҳои комплекси агросаноатӣ равона карда шудааст. Дар навбати ҳуд дар кишвар Барномаи ташкил ва барқарорсозии яҳдонҳо ва сардҳонаҳо барои нигаҳдории маҳсулоти кишоварзӣ барои солҳои 2015-2019 қабул гардидааст, ки ба кам кардани талағоти ҳосил ва таъмини мӯътадили воридшавии озукаворӣ ба бозорҳои маҳаллӣ дар давоми сол нигаронида шудааст.

**Кишоварзӣ дар ноил
гаштан ба ҲРУ-2 нақши
калидӣ ва бевосита
мебозад, вале барои ноил
шудан ба ҲРУ-1, яъне
бартараф намудани
фақри шадид ва дигар
ҳадафҳо, маҳсусан
ҳадафҳои ба тандурустӣ,
об, биогуногуниӣ,
шаҳрҳои устувор,
энергетикаи устувор ва
тағиӣирёбии иқлим
алоқамандбуда низ,
нақши асосӣ дорад.**

1.2.4. Тавсеаи шуғли пурмаҳсул

Дар СМР-2030 тавсеаи шуғли пурмаҳсул яке аз ҳадафҳои стратегии рушди кишвар муайян карда шудааст. Сабаби ин муқаррарот дар он аст, ки аз соли 2010 то ба имрӯз афзоиши миёнаи солонаи захираҳои меҳнатӣ қариб 2,3 фоиз ва суръати миёнавазни солонаи аҳолии машғул ба андозаи 1,01 фоизро²¹ ташкил медиҳад. Шумораи аҳолии қобили меҳнат дар соли 2030 беш аз 6,8 миллион нафарро ташкил медиҳад. Суръати афзоиши аҳолии синну соли корӣ хеле баланд аст – ба ҳисоби миёна миёна 1,7 фоизро ташкил медиҳад. Мувофиқи афзалиятҳои СМР-2030 шумораи умумии кормандон бояд аз 46,7% -и аҳолии қобили меҳнат дар соли 2014 то 70% дар соли 2030 афзоиш ёбад. Аз ин лиҳоз, зарурати васеъ кардани ҷойҳои корӣ хеле шадид аст.²²

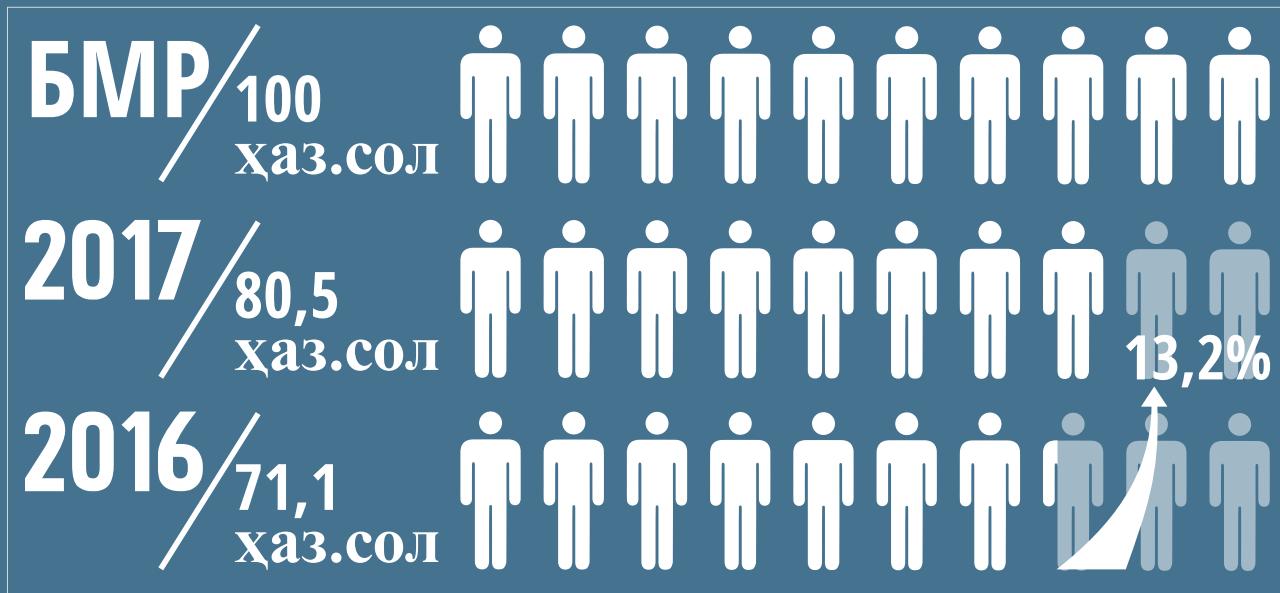
Дур шудан аз бартарияти шуғл дар соҳаи кишоварзӣ қисми муҳими ислоҳот дар соҳаи шуғл ва рушди маҳсулнокии меҳнат буда, мувофиқи афзалиятҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 ба азnavsorii bakhsh vokey (baroи senariya sanoati ё sanoat-i-innovatsioniy) vobasta meboшad. Ҳиссаи шуғли аҳолӣ дар соҳаи кишоварзӣ бояд на камтар аз ду маротиба кам карда мешавад. Дар баробари ин, ҳиссаи шуғл дар хизматрасонӣ ва саноат бояд зиёд карда шавад. Аз нуқтаи назари

таъсиси шуғли пурмаҳсул ин маънои онро дорад, ки 70% афзоиши қувваи кории дехоти кишвар барои солҳои 2016-2030 бояд дар соҳаҳои саноат, иҷтимоӣ машғул гашта, инчунин бо таҳсил дар мактабҳои касбӣ фаро гирифта шаванд. Шуғли расмӣ дар кишвар аз ҳаҷми умумии шуғл бояд аз 40% то 60-65% зиёд шавад.

Соли 2016 дар Тоҷикистон 71,1 ҳазор ҷойи корӣ таъсис дода шуд ва дар соли 2017 - 80,5 ҳазор ҷойи корӣ доимӣ буданд. Афзоиш 9,4 ҳазор ҷойи кори доимӣ ё 13,2 фоизро ташкил дод. Бо вучуди ин, дар БМР 2016-2020, нишондиҳандай солона барои таъсиси ҷойҳои кории нави доимӣ 100 ҳазор аст. Ҳамин тарик, вазъ дар бозори меҳнат эҳтиёҷ ба такомул дорад.

Дар СМР-2030 мағҳуми шуғли пурмаҳсул мутобики муқаррароти Конвенсияи ТБМ оид ба мусоидат ба шуғл ва ҳифзи пешгирии бекорӣ муайян гардидааст. Тавсеаи шуғли пурмаҳсул имкон медиҳад, ки пайвастагии рушди иқтисодӣ ва паст кардани сатҳи камбизоатӣ, ҳимояи манғиат ва ҳуқуқи кормандон ҳамчун воситаи муҳим ва самара баҳаш барои баланд бардоштани сатҳи некӯаҳволии мардуми кишвар таъмин карда шавад.

Нишондиҳандай БМР ба маълумоти воқеъӣ оид ба афзоиши ҷойҳои корӣ

²¹ Бозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон//Маҷмуаи оморӣ.-Душанбе, АОП҃Т, 2017.-с.81

²² Муминова Ф.М. Долгосрочные ориентиры развития Республики Таджикистан: фокус на продуктивную занятость//Таджикистан и современный мир (Научный журнал). – Душанбе, Центр стратегических исследований при Президенте Республики Таджикистан, 2016. . № 5 (55). - С.47.

Барои ноил шудан ба ХРУ 8 дар Тоҷикистон СМР-2030 вазифаи васеъ намудани барномаҳои мақсадноки шуғли ҳудудии мусоидат ба шуғл, барномаҳои кӯтохмуддати самарарабахши таъмини шуғл, маҳсусан барои ҷавонон ва занон, мусоидат намудан ба бозомӯзии кормандон, инчунин ташаккули марказҳои шуғл бо рушди технологияҳои шартномаи иҷтимоӣ ва баланд бардоштани рушди баҳши саноатӣ муқаррар карда шудааст.

Дар қиҷвар як қатор корхонаҳои нави саноатии қалон ба кор дароварда шуданд. Дар байни онҳо корхонаи муштараки «Чунгтай-Дангара-Текстайлз» оид ба истеҳсоли қалобаи пахта (марҳилаи аввал), корхонаи истеҳсоли сement «Хуаксин Ғаюр Суғд», Б. Ғафуров, корхонаи муштараки «Чунгтай Моҳир сement»-и н. Ёвон, КМ «Точ - Чин 2013»-и ш. Ваҳдат, ҶДММ «Покрӯд» оид ба истеҳсоли тилло ва нукра, КВД «ТАЛКО» оид ба истеҳсоли кислотаи сулфат, фториди алюминий ва криолит ва дигар корхонаҳоро номбар кардан мумкин аст. Дар солҳои 2016 ва 2017 зиёда аз 300 корхонаҳои хурд ва миёна ба кор дароварда шуданд. Танҳо дар соли 2017 дар соҳаи саноат 558 млн. сармоягузорӣ карда шуд. Ҷорӣ намудани корхонаҳои нав, таҷдиди корхонаҳои мавҷуда ва фароҳам овардани шароити мусоид барои пешбуруди фаъолияти соҳибкорӣ боиси ба таври назаррас зиёд шудани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ гардид. Ҳамин тавр, дар соли 2016 ва 2017 болоравӣ 16,0 ва 21,3% -ро мутаносибан ташкил дод. Ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ бори аввал 20 миллиард сомониро ташкил дод. Ҳамзамон, шумораи кормандони саноатӣ нисбат ба соли 2015 ба 14,3 ҳазор нафар афзудааст. Истеҳсоли сement 2.2 баробар (3.1 миллион тонна дар

соли 2017 нисбат ба 1,4 миллион тонна дар соли 2015) зиёд карда шуд. Ҳиссаи коркарди нахи пахта бинобар афзун гардида нишондиҳанди ҳаҷми истеҳсолот дар корхонаи муштараки «Чунгтай-Дангара-Текстайлз», ҶДММ «Ресандиа Тоҷикистон», ҶДММ «Файзи Истиқлол» ва ҶДММ «Хима-текстил» ба 16.1 банди фоизӣ (22,2% нисбат ба 6,1%) афзоиш ёфт.

Афзоиши ҳаҷми маҳсулот имкон дод, ки ба таври назаррас ҳиссаи саноат дар Маҷмӯи маҳсулоти дохилии қиҷвар боло равад. Агар дар соли 2015 ҳиссаи он 12,8 фоизро ташкил дода бошад, дар соли 2016 ба 15,1 фоиз ва дар соли 2017 алакай ба 17 фоиз расонида шуд (болоравӣ 4,2 банди фоизӣ). Ин ҳатто дар муқоиса ба нишондиҳанди нақшавии барнома (13%) зиёд мебошад. Ин ҳолат бо сабаби аз нақшаҳои афзоиши ҳаҷми истеҳсолот (афзоиши тибқи нақша 10%) ва иҷро наградидани нақшаҳои рушди дигар соҳаҳо (аз ҷумла, афзоиши истеҳсоли маҳсулоти қиҷоварӣ дар соли 2016 ва 2017 ба 5,2% ва 6,8%, вақте ки нақшаи 8% ва 10% -ро мутаносибан ташкил медод) ба миён омад.

Агар мо нишондиҳандои ХРУ 9: 9.2.1 – истеҳсолоти холиси саноати коркардро бо таносуби фоизӣ нисбат ба ММД ва ҳар сари аҳолӣ ва 9.2.2 – Шуғл дар баҳши истеҳсолӣ ҳамчун фоизи шуғли умумӣ ба инобат гирем, пас бояд қайд кард, ки дар давоми 3 сол ҳиссаи ниҳоии теъдоди дар саноати коркард машгулбуда ва ҳиссаи ниҳоии саноати коркард дар ММД то ҳол дар ҳамон сатҳ бοқӣ мемонад (мутаносибан 2,5% ва 9,7%), vale oxiри нишондиҳанда тамоюли афзоиши дорад, яъне афзоиши нисбат ба соли 2015 ба 1,0% (8,7%).

Ҳиссаи саноат ва қиҷоварӣ дар ММД

	2016	2017
Афзоиши ба нақшагирифташуда бо %;	13% 10%	13% 10%
Афзоиши воқеъӣ бо %;	12,8% 5,2%	15,1% 6,8%

1.2.5. Рушди сармояи инсонӣ Маориф

Дар СМР-2030 сармояи инсонӣ ҳамчун омили муҳим дар рушди истеҳсолот ва иқтисодиёт дар маҷмӯъ ба ҳисоб меравад, зеро сифати он бо рушди тамоми бахшҳо алоқаманд аст. Дар муқоиса бо захираҳо табии, сармояи воқеъ ва молиявӣ сармояи инсонӣ дар байни дигар омилҳои рушди иқтисодиёти оянда дар чои аввал гузошта шудааст. Аз ин лиҳозӣ, рушди сармояи инсонӣ ҳамчун самти афзалиятноки фаъолияти Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Яке аз ҳадафҳои асосии рушди сармояи инсонӣ дар давраи дарозмуддат мусоидат ба фарогирии иҷтимоӣ тавассути бехтар намудани дастрасӣ ба хизматрасониҳои босифат, аз ҷумла дар соҳаи маориф, тандурустӣ, ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ, таъмини об ва санитария мебошад.

Афзалияти асосии Тоҷикистон дар соҳаи маориф баланд бардоштани сифат дар ҳамаи сатҳҳо ва таъмини дастрасии баробар ба таҳсилоти ҳамаи категорияҳои аҳолӣ, новобаста аз вазъи иҷтимоӣ, ҷинс, синну сол ва ҷои зист мебошад.

Дар БМР 2016-2020 ба бахши маориф ва илм 13 нишондиҳандай арзёбӣ таъин карда мешаванд, ки фаъолияти умумии онро тағсил медиҳад. Таҳлили ин нишондиҳандоҳо нишон медиҳанд, ки сарфи назар аз тамоюли мусбӣ дар ин самт, vale ҳанӯз ҳам ба бисёре аз онҳо ноил нашудаем. Масалан, фарогирии кӯдакони аз 3 то 6-сола бо муассисаҳои таҳсилоти томактабӣ дар соли 2017 13,6%, дар муқоиса бо 19% нақшай барномавӣ дар ҳамин сол, ки 5,4% кам мебошад. Дар соли 2016 тамоюли ба ҳамин монанд низ ба назар расид. Дар муқоиса бо нишондиҳандай муқарраршудаи барнома барои соли 2016, татбики он 8,9%-ро ташкил дод, ки 8,1% камтар аст. Шумораи кӯдакони аз 3 то 6 сола то соли 2030 афзоиш ҳоҳад ёфт ва он 1137,4 ҳазор нафарро ташкил медиҳад, ки аз соли 2015-ум 255 ҳазор зиёд аст. Фарогирии кӯдакон бо муассисаҳои томактабӣ бошад бояд аз 12% то 50%, аз ҷумла дар шаҳрҳо - 70%, дар дехот - то 30% афзоиш ёбад.

Чорӣ кардани ҷойҳои хонандагон дар низоми таълимоти мактабӣ дар матритсаи амалиётҳои БМР 2016-2020 ба теъоди на зиёда аз 30 ҳазор асад ҳар сол муқаррар карда мешавад. Таҳлил нишон медиҳад, ки ин нишондиҳандоҳо дар соли 2017 танҳо 18,9 ҳазор ҷои нишаст буд, ки нисбат ба соли 2016 6,9 ҳазор зиёд мебошад, дар ҳоле ки дар соли заминавӣ (2015) 8 ҳазор зиёд аст. Вақте онро ба меъёрҳои муқарраргардидаи Барнома муқоиса намоем, пас ақибмонии назаррас ба мушоҳида мерасад. Масалан, дар соли 2017 11,1 ҳазор ҷои ва дар соли 2016 18 ҳазор ҷои нишаст таъсис дода нашуданд. Тавре маълум аст, афзоиши идомаёбандай демографӣ шумораи кӯдакон ва ҷавонони Тоҷикистонро афзоиш ҳоҳад дод. Шумораи кӯдакони таҳсилоти ибтидой ва миёна ба ҳисоби миёнаи солона 2,3% афзоиш ёфта, шумораи онҳо то соли 2030 ба 2,58 млн. нафар²⁰ мерасад.

Дар робита ба «сатҳи фарогирии мактабҳои ибтидой ва миёна (аз он ҷумла духтарон)» ва «мукаммал будани ҳайати омӯзгорони мактаб бо қадрҳои педагогии дорони маълумоти олий» динамикаи афзоиши мушоҳида мешавад. Тибқи нишондиҳандай аввал бояд қайд намуд, ки дар соли 2017 сатҳи фарогирӣ 97% аст, ки он аз шохиси муқарраргардидаи БМР 2016-2020 барои ҳамин сол 3 банди фоизӣ баландтар аст. Дар қисмати фарогирии духтарон низ рушд ба назар мерасад ва ин нишондиҳандоҳо дар соли 2017 нисбат ба соли 2016 7% баландтар ва 5% баландтар аз нишондиҳандай БМР 2016-2020 барои ҳамин сол аст.

Нишондиҳандай дуюм каме тафовут дорад. Агар макаммал будани мактабҳои миёна бо қадрҳои педагогӣ дар соли 2017 дар маҷмӯъ 85,6% бошад, ки нисбат ба нишондиҳандай Барнома барои ҳамин сол 5,6 банди фоизӣ зиёд аст, пас ин нишондиҳандоҳо дар робита ба дехот ба 7,6 банди фоизӣ баробар нашуд. Тамоюли шабҳи ин соли 2016 ба назар мерасад, вақте ки нишондиҳандоҳои воқеъӣ (52,6%) аз нишондиҳандоҳои муқарраршудаи БМР 2016-2020 барои ҳамон сол 7,4 банди поёнтар аст.

Нишондиҳандаи «бозомӯзӣ ва такмили ихтисоси муаллимон» дар соли 2017 22%-ро ташкил дод, ки аз нишондиҳандаҳои муқараргардидаи БМР 2016-2020 барои солҳои 2016 ва 2017 12% паст аст. Бояд қайд кард, ки ҳангоми таҳияи ин нишондиҳанда нақшавӣ ташкили курсҳои такмили ихтисоси омӯзгорон дар се сол як маротиба ба инобат гирифта шуда буд. Айни замон, дар робита бо маҳдуд будани захираҳои молиявии буҷети давлатӣ курсҳои таълимӣ тибқи таҷрибаи солҳои пешин як маротиба дар ҳар панҷ сол анҷом дода мешавад. Чунин фарқияти калон дар нишондиҳандаҳо бо ин падида алоқаманд аст.

Таносуби хатмкунандагони синфҳои 9, ки ба низоми таҳсилоти ибтидой ва миёна дохил шудаанд, дар назари аввал дорои тамоюли мусбат мебошад. Ин нишондиҳанда дар соли 2017 10% аст, ки аз соли гузашта 1,5 банди фоизӣ баландтар буд, vale дар муқоиса бо иҷрои нишондиҳандаҳои Барнома ин нишондод таъхири назаррасро нишон медиҳад, ки дар солҳои 2016 ва 2017 бо сатҳи даҳлдори 5,5 ва 10% мерасиданд. Гарчанде дар СМР-2030 пешбинӣ гардидааст, ки на камтар аз 30 фоизи хатмкунандагони мактабҳои миёна (ҳар сол тақрибан 58 ҳазор нафар) бояд ба таҳсилоти ибтидоии касбӣ ва миёнаи касбӣ ҷалб шаванд, ки ба қарib ду барobar мустаҳкам намудани иқтидори ин сатҳи таҳсилот эҳтиёҷот ба миён омадааст. Тавре мебинем, ноилшавӣ ба ин ҳадафе ҳанӯз имконпазир аст.

Ҳиссаи муассисаҳои таҳсилоти касбӣ, бинои онҳо барои маъюбон мутобиқ гардидааст, динамикаи мусбӣ дорад. Ҳамин тарик, дар соли 2017 ин ракам 13 фоизро ташкил дод,

ки аз нишондиҳандаи муқараргардидаи барнома барои ҳамон сол 3 банди фоизӣ баландтар буд.

Таносуби хатмкунандагони мактабҳои таҳсилоти умумӣ, таҳсилоти ибтидой ва миёнаи касбӣ, ки ба мактабҳои олӣ дохил шудаанд, аз нишондиҳандаҳои барнома ба таври назаррас ақиб мемонад. Дар соли 2017 ин нишондод 33%-ро ташкил дод, ки нисбат ба соли қаблӣ 1,7 банди фоизӣ кам, vale нисбат ба соли заминавӣ 7 банди фоизӣ баланд аст. Аммо, ҳамин нишондиҳанда дар муқоиса бо барнома то ба 17 банди фоизӣ паст мебошад. Сабаб дар нобаробарии мавҷуда дар дастрасӣ ба хизматрасониҳои босифати маориф вобаста ба сабаҳои гуногун, яъне дар ҷои истиқомат (шаҳр / деха) ва вазъи иқтисодии оила ниҳон аст.

Шумораи донишҷӯёни донишгоҳ (аз ҷумла занон) дар соли 2017 215,2 нафарро ба 10 ҳазор аҳолӣ ташкил дод, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 2,8 нафар ва дар муқоиса бо нишондиҳандаи нақшавӣ дар ҳамон сол 34,8 нафар кам буданд. Дар робита ба ин нишондиҳанда, дар қисми дуҳтарони донишҷӯ дар соли 2017 дар муқоиса бо соли 2016 афзоиш ба 0,9 нафар зиёд (76,2-75,3), аммо аз нишондиҳандаи муқараршуда ба таври назаррас қарib ду баробар (76,2-150) кам мебошад.

Ҳиссаи нафароне, ки аз шумораи умумии машғулбудагон бо таҳқиқот ва тарҳрезӣ машғуланд, дар соли 2017 0,2 фоизро ташкил доданд, ки нисбат ба соли қаблӣ 0,05 фоиз афзуда, бо нишондиҳандаи ба нақшагирифташудаи Барнома баробар аст.

Саломатӣ ва дарозумрӣ

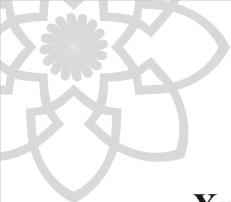
Омили асосии рушди сармояи инсонӣ дар самти хифзи саломатӣ ва таъмини дарозумрӣ татбиқи афзалиятҳои зерин ба шумор мераванд: а) таѓироти системавӣ дар соҳаи тандурустӣ; (б) беҳтар намудани дастрасӣ, сифат ва самарарабахшии хизматрасониҳои тандурустӣ; (в) рушди захираҳои тандурустӣ ва (г) ҷорӣ намудани намунаҳо барои тарзи ҳаёти солим.

Ислоҳоти асосии соҳаи тандурустӣ ба таъмини устуворӣ ва дастрасии ҳамаи гурӯҳҳои аҳолинишин ба тиббӣ муолиҷавӣ, табоатӣ ва барқарорсозӣ нигаронида

шудааст. Барои расидан ба афзалиятҳои миллии рушд дар соҳаи тандурустӣ сатҳи ҳарочоти умумии ин соҳа то 2-2,5 банди фоизии ММД то 2030 афзоиш хоҳад ёфт. Дар айни замон, вазифаи мазкур ба таври ҷиддӣ баланд бардоштани сифати таҳхис ва ҳамаи намудҳои хизматрасониҳои тиббӣ, инчунин барои такмил додани саноат ба доруҳои пешгирикунанда равона гардидааст.

БМР 2016-2020 нишондиҳандаҳои зеринро дар бар мегирад, ки тавассути он раванди ислоҳоти дар ин самт андешидашуда имконпазир мегардад.

Ҳиссаи аҳолие, ки бо кӯмаки аввалияни тиббӣ таъмин карда шудаанд

Ҳиссаи аҳолие, ки бо кӯмаки аввалияни тиббӣ таъмин карда шудаанд, феълан афзоиш меёбад. Дар соли 2017 ин нишондиҳанда 94 фоизро ташкил дод, ки нисбат ба соли 2015 2 фоиз баландтар аст. Арзиши ин нишондиҳанда дар ин сол аз нишондиҳандаи муқарраршудаи БМР 2016-2020 ба андозаи 0,8 фоиз зиёд мебошад.

Ҳиссаи муассисаҳои КАТС, ки тибқи рӯйхати тасдиқшуда мучахҳаз гардидаанд, инчунин бо афзоиши тавсиф дода мешаванд. Ин нишондиҳанда дар соли 2017 ба андозаи 89 фоиз иҷро шуда, арзиши он аз нишондиҳандаи соли 2016 то 3 банди фоиз ва дар соли 2015 ба 4 банди фоиз зиёд мебошад. Дар муқоиса бо нишондиҳандаҳои муқарраршудаи БМР 2016-2020 дар солҳои 2017 ва 2016 дар муқоиса бо 2 ва 3 банди фоизӣ мутобиқан нишон дода шудааст.

Шумораи минтақаҳое, ки дар системаи тандурустӣ ба маблағузории сарикасӣ гузаштаанд, афзоиш ёфтаанд ва фарогирӣ дар соли 2017 ба 66 ноҳия ё 76 фоиз баробар аст, ки аз 2016 ба 11 минтақа ва такрибан ду баробар нисбат ба нишондиҳандаи муқарраршудаи БМР 2016-2020 баландтар мебошад.

Нишондиҳандаи таъминнокӣ бо нуқтаҳои санитарӣ дар гузаргоҳҳои воридшавӣ ба қаламрави гумруқӣ тамоюли афзоянда дорад, аммо дар муқоиса бо нишондиҳандаи муқарраршудаи БМР 2016-2020 ақибмонӣ вучуд дорад. Дар соли 2017 ин нишондиҳанда дар муқоиса бо нақшай барномавӣ 55 фоизро нисбат ба 70 фоиз ташкил дод. Вазъияти шабех дар соли 2016 низ рӯй додааст, яъне 55% нисбат ба 60%.

Шумораи лабораторияҳои бактериологӣ, ки мутобики стандарти тасдиқшуда бо таҷҳизот мучахҳазанд, афзоиш меёбад, vale ҳанӯз хам нишондиҳандаҳои муқарраршудаи БМР 2016-2020 ба даст наомадаанд. Гарчанде дар соли 2017 ин нишондиҳанда ба 2 банди фоизӣ афзудааст, он аз нишондиҳандаи барнома дар соли 2017 кам буда, 17 банди фоизро ташкил медиҳад, дар соли 2016 бошад фарқият 9 дар сад мебошад.

2017

2015

92%

94%

Нишондиҳандаҳои ХРУ дар соҳаи тандурустӣ. Мувофиқи Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 86 нишондиҳандаи сатҳи якум 17-тоҷаш ба соҳаи тандурустӣ тааллук доранд.

Нишондиҳандаи 2.2.1 «Паҳншавии қадпастӣ дар байни кӯдакони синни то панҷ сола (дермонии миёнаи квадратӣ аз нишондиҳандаи медиании афзоиш нисбат ба синну соли кӯдак мувофиқи стандартҳои инкишофи кӯдак, ки Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ (ТУТ) таъсис додааст, <-2 тамоюли мусбӣ дорад. Агар. ин рақам дар соли 2012 26 фоизро ташкил медод, пас дар соли 2017 он то 17%²⁶ банди фоизӣ кам гардид.

Нишондиҳандаи 2.2.2 «Паҳншавии камғизой дар байни кӯдакони то синни панҷсола аз рӯи навъ (логаршавӣ ё фарбехӣ) (дермонии миёнаи квадратӣ аз нишондиҳандаи медиании афзоиш нисбат ба синну соли кӯдак мувофиқи стандартҳои инкишофи кӯдак, ки Ташкилоти умумиҷаҳонии тандурустӣ (ТУТ) таъсис додааст, $> +2$ ё <-2) дар 4 сол як маротиба дар асоси гузаронидани таҳқиқот ҳисоб карда мешавад. Тадқиқоти охир дар соли 2016 ва аввалинаш бошад дар соли 2012 баргузор гардид. Натиҷаҳои таҳқиқот нишон дод, ки тағйирёбии ин нишондиҳанда дар шакли дезагрегатсияшуда гуногун анҷом дода мешавад. Дар қисми фарбехӣ ва вазни зиёдатӣ тамоюли мусбӣ ба назар мерасад. Агар дар соли 2012 он 4 фоиз бошад, пас дар соли 2016 як банди фоизӣ паст ва ба 3 % расид. Дар робита ба ин нишондиҳанда дар қисми логаршавӣ падидай комилан муқобил дода мешавад. Ин дар соли 2016 ду баробар афзуза, 6 фоизро ташкил дод, ки ин нишондиҳанда дар соли 2012 3 фоизро ташкил дод.

Коэффициенти фавти модарон (нишондиҳандаи ҲРУ 3.1.1) тадриҷан коҳиш ёфта, ҳамчун тамоюли мусбӣ тафсир шудааст. Ин нишондиҳанда дар соли 2017 24,1 фоизро ташкил дод, ки дар муқоиса бо соли 2015 ва 2016 ба 3,2 ва 1,1 банди фоиз мутобиқан коҳиш ёфт.

Ҳиссаи таваллудхое, ки аз ҷониби кормандони бо салоҳияти тиб (Нишондиҳандаи ҲРУ 3.1.2) қабул карда мешаванд, тамоюли мусбат дорад, зеро дар соли 2017 ба 94,1 % баробар буда, арзиши он дар солҳои 2016 ва 2015 мутаносибан 93,3 ва 87,6 фоизро ташкил медод. Аз ин тамоюл ТТД-и Тоҷикистон (соли 2017) далоат медиҳад, ки тибқи он саҳми занони қабулкунандаи кӯмаки антенаталӣ (КАН) аз кормандони салоҳиятноки тиб аз 79% дар соли 2012 то ба 92% дар соли 2017 зиёд шудааст. Саҳми заноне, ки фарзандони онҳо дар муассисаи тиббӣ таваллуд шудаанд, аз 77% дар соли 2012 то 88% дар соли 2017 зиёд шудааст. Ҳамин тарик саҳми занон, ки таваллуди онҳоро кормандони салоҳиятноки тиббӣ қабул кардаанд, аз 88% то 95% дар ҳамин давра расид.²⁷

Меъёри фавти кӯдакони синни то панҷсола (ба 1000 зиндатаваллудшуда) (ҲРУ нишондиҳандаи 3.2.1) дар маҷмӯъ мусбат аст, vale он яксон тағиیر наёфтааст. Ин нишондиҳанда дар соли 2016 нисбат ба нишондиҳандаи соли 2015 ба андозаи 0,5 фавт коҳиш ёфта, 20,1 фавтро ташаккул дод, аммо то соли 2017 он то ба 0,9 ҳолат зиёд шудташкил дод, ки он ҳамчун падидаи нигаронкунанда ҳисобида мешавад. Таносуби фавти неонаталӣ (ба 1000 зиндатаваллудшуда) (нишондиҳандаи ҲРУ 3.2.2) инчунин тамоюли коҳишёбӣ дорад. Агар дар ду соли қаблӣ бузургии он 8,7 фавтро ташкил дод, пас дар соли 2017 он ба

Ҳифзи иҷтимоӣ

Дастовардҳо дар соҳаи рушди устувор дар марҳилаи ибтидоии татбиқи онҳо бо дастовардҳое, ки тибқи натиҷаҳои татбиқи Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола ба қайд гирифта шудаанд, алоқаманд аст. Бо вуҷуди ин, на ҳамаи ҳадафҳои ҲРҲ бо муваффақият амалий шуданд ва вобаста ба ин онҳо ба Рӯзномаи 2030 интиқол ёфтанд.

Масъалаҳои решакан намудани камбизоатӣ ҳанӯз мушкилии мубрам боқӣ мемонад ва расидан ба як қатор ҳадафҳо то соли 2030 аз тайирдиҳии равишҳо ба ҳалли мушкилоти камбизоатӣ тавассути ҳалли мушкилоти амнияти озуқаворӣ, сифат ва бехатарии озуқаворӣ, амнияти энергетикӣ, масъалаҳои

7,9 ҳолат баробар буд ва ба 0,8 фоиз паст шуд.

Бемории сил ба 100 000 нафар (нишондиҳандаи ҲРУ 3.3.2) хусусияти манғӣ касб кардааст. Дар соли 2016 он 60,6%-ро ташкил дод, ки нисбат ба нишондиҳандаи соли 2015 0,2 банди фоиз бештар аст. Бемории табларза барои 1000 нафар одамон (нишондиҳандаи 3.3.3) дар соли 2016 нисбат ба соли 2015 (0,0005%) якбора ба 0,0001 % коҳиш ёфтааст, аммо, мутаассифона, аллакай то соли 2017 афзоиш ёфта, ба 0,0003 % расид. Дар қишвар стратегия ва нақшаҳои амали миллии байнисоҳавӣ оид ба мубориза бо муқовимат ба моддаҳои зиддимиқробие, ки аз унсурҳои истеъмоли моддаҳои зиддимиқробӣ, гигенаи санитарӣ ва гигенаи об (солҳои 2018-2020) ва пешгирий ва назорати гелминтҳотавассути хок гузаранд (солҳои 2018-2020) иборат мебошанд, таҳия гардидаанд. Раванди таҳияи нақшаҳои пешгирий ва мубориза бо малария (табларза), лейшманиоз ва бемориҳои ҳозима идома дорад.

Натиҷаи таҳқиқоти Муносабати марҳилавии ТҮТ (STEP) ва ҷамъоварии маълумот дар доираи Ташабуси ТҮТ оид ба назорати эпидемиологии фарбехшавии кӯдакон (KOSI) аз васеъ пахн гаштани фарбехӣ, фишорбаландӣ ва паст будани сатҳи фаъолияти ҷисмонии аҳолӣ далолат медиҳанд. Дар натиҷа Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон лоиҳаи ҳаритаи роҳи байнисоҳавии миллӣ оид ба ташвиқӣ ғизои солим ва пешгирии фарбехшавӣ дар байни занон ва кӯдакон дар Тоҷикистонро таҳия кард, ки дар он ҷиҳати гузаронидани даҳолати илман асоснок дар доираи иштироки ҷомеа, тандурустӣ ва дигар баҳшҳо ва ҳукumat тавсия мегардад.

бахши об, тағиیرёбии иқлими, дигар ҲРУ, ки ба сатҳи зиндагӣ ва некӯаҳволии аҳолӣ таъсир мерасонанд, вобастагӣ дорад.

Дастоварди асосии Тоҷикистон дар 17 соли охир коҳиши камбизоатӣ буд. Бояд қайд кард, ки дар давраи татбиқи ҲРҲ Тоҷикистон ба рӯйхати 10 қишвари дорони суръати баланди паст карданни сатҳи камбизоатӣ доҳил карда шуд. Аз соли 2000 то соли 2017 сатҳи камбизоатӣ аз 83% то 29,7% паст шуд ва сатҳи факри шадид аз 73% то 14% коҳиш ёфт. Сатҳи факри шадид дар ду соли аввали татбиқи ҲРУ аз 15,7% то 14% кам шудааст (ба расми 2 нигаред).

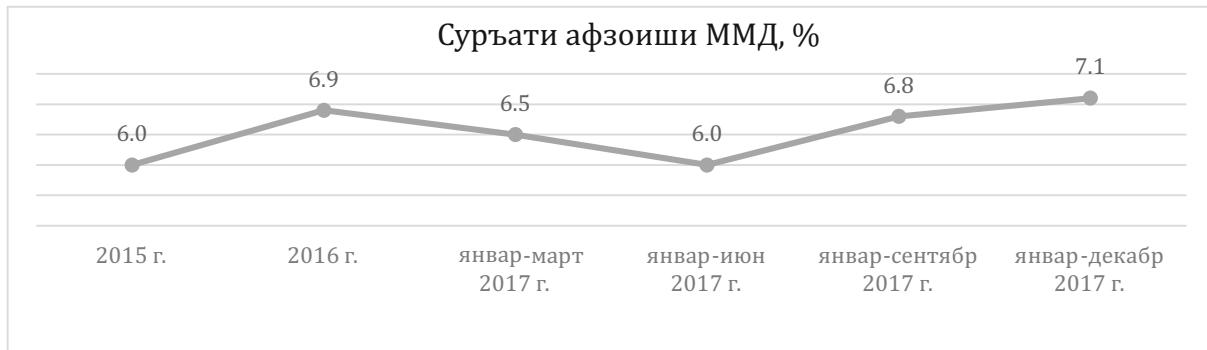

Расми 2.

Рушди устувори иқтисодии муттасил амалишаванда дар сатҳи 7% дар як сол (ниг. ба расми 3) ба паст кардани сатҳи умумии камбизоатӣ ба таври назаррас таъсир расонид.

Расми 3.

Вобаста ба масъалаи факри шадид ба чунин хулосаи яксон наметавон омад. Бино ба тадкиқоти буҷети хонаводаҳо нисбат ба 10% хонаводаҳои нисбатан камбизоат (расми 4) қайд кардан зарур аст даромади пулии гуруҳи нисбатан камбизоат каме боло рафатаас ва ба суръати рушди ММД бо бузургии номиналӣ такрибан баробар аст.

Бо вучуди ин бояд таъқид намуд, ки афзоиши даромад гурӯҳи даҳаи поёнӣ на тибқи нишондиҳандаҳои иқтисодӣ балки дар асоси болоравии пардохтҳои иҷтимоӣ тавассути буҷет ва дигар даромадҳо, аз ҷумла интиқоли маблағҳои муҳочирон муайян карда мешавад.

Расми 4.

²⁸ Омори миллӣ чунин маълумотро оид ба хонаводаҳо, ки ба гуруҳӣ хеле камбизоат талаллук доранд, пешниҳод намекунад, аммо бинобар наздик будани сатҳи факри шадид (14%) ба гуруҳӣ даҳаи поёнӣ (10%) пас ҳисоб кардан мумкин аст, ки хулосаҳо инчунин ба гуруҳӣ хеле камбизоат мансубанд.

Таҳлили марҳилаи ибтидой дар амалӣ намудани ҲРУ дар кишвар нишон медиҳад, ки аз нав тақсим намудани даромад тавассути буҷет ҳанӯз аз аҳамияти ҳалкунандай он дар паст намудани сатҳи камбизоатӣ даллолат намекунад. Ин маъни онро дорад, ки ба масъалаҳои таъминоти иҷтимоии буҷетии гурӯҳҳои осебазари аҳолӣ бояд дикқати бештар дода шавад.

Низоми таъминоти иҷтимоӣ барои рушди сармояи инсонӣ тавассути афзалиятҳои зерин шароит фароҳам меоварад: (а) навсозии институтионалии системаи хифзи иҷтимоӣ, маҳсусан дар сатҳи маҳал; (б) таъмини устувории дарозмуддати системаи нафақа; (в) таҳқими самтдории ҳавасмандсозандай хифзи иҷтимоии гурӯҳҳои осебазари аҳолӣ.

Арзёбии раванди татбиқи ин афзалиятҳо тавассути нишондиҳандаҳои дар БМР 2016-2020 дар соҳаи хифзи иҷтимоӣ

1.2.6. Оби тоза ва санитария

Даҳсолаи байналмилалии амал "Об барои рушди устувор, 2018-2028" ба татбиқи вазифаҳо дар соҳаи захираҳои об равона карда шуда, як платформаи васеъ барои тақвияти таҷрибаи пардохташуда ва ҳамкорӣ дар ин соҳа мебошад. Файр аз ин, Даҳсолаи нав ба муваффақ шудан ба иҷрои ҲРУ мусоидат мекунад.

Тоҷикистон дар самти пайдо кардани ҳалли оптимальии масъалаҳо дар соҳаи об ва энергетика дастгирии ҳамаҷониба пешниҳод карда, бо ҳамаи ҷониҳои манфиатдор фаъолона ҳамкорӣ мекунад. Дорои захираҳои бузурги обӣ ва гидроэнергетики буда, Тоҷикистон доимо омодагии ҳудро барои ҳамкорӣ бо ҳамаи ҷониҳои манфиатдор ва маҳсусан бо кишварҳои ҳамсоя, ки барои истифодаи муассир, мутақобилан судманд ва оқилонаи захираҳои об ва энергетика ба манфиати ҳамаи кишварҳои минтақа изҳор менамояд.

муқаараргардида татбиқ карда мешавад. Ҳамин тарик, афзоиши нафақаи воқеӣ танҳо дар соли 2016 дар сатҳи 12,4%, сурат гирифт, ки аз нишондиҳанда ба накшагирифташуда 2,4 банди фоизӣ дар ҳамон сол баландтар мебошад. Аммо, дар соли 2017 индексатсияи нафақа аз сабаби набудани маблағгузории буҷетии хифзи иҷтимоаҳолӣ гузаронида нашуд. Ҳиссаи одамони маъюб, ки воситаҳои техникии барқарорсозӣ гирифтанд, рӯ ба болоравӣ дошта, дар соли 2017 аз ин маблағҳо 70% одамони маъюб истифода бурданд, ки аз нишондиҳандаҳои БМР 2016-2020 8 банди фоизӣ зиёдтар нишон дода шудааст.

Дар соли 2017, аллакай 40 минтақаи кишвар бо барномаи кӯмаки сурогавии иҷтимоӣ фаро гирифта шуданд, ки он дар соли 2015 25 шаҳру ноҳияҳоро фаро мегирифт. Фароригирии пурра дар тамоми кишвар дар соли 2018²⁹ пешбинӣ шудааст.

Рушди муштараки ин нерӯи бузург метавонад ба ҳалли ҳамаҷониба як қатор проблемаҳои иҷтимоиву иқтисодӣ ва экологиии Осиёи Марказӣ мусоидат намояд.

Пеш аз ҳама - ин таъмини амнияти об ва обёрии кафолатноки заминҳои ҳамаи кишварҳои Осиёи Марказӣ дар хушксолиҳо тавассути бунёди обанборҳо барои танзими солона ва мавсими чараёни дарёҳо, инчунин мусоидат ба пешгирии чунин ҳодисаҳои фавқулоддаи табиӣ ба монанди сел ва обхезӣ. Дуюм, азхудкунии иқтидори бойи гидроэнергетикии Тоҷикистон имкон медиҳад, ки минтақа бо нерӯи барки дастрас ва аз лиҳози экологӣ тоза таъмин буда, ба ин васила ба ноилшавӣ ба ҲРУ 7 дар минтақа мусоидат намояд. Сеюм, аз ҳуд намудани захираҳои гидроэнергетикии мамлакат ҳамчунин ба хеле кам шудани партови гази дуоксидаи карбон³⁰ мусоидат менамояд.

Амалҳои асосии ноил шудан ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 инҳоянд:

- идоракуни ҳамгиришудаи захираҳои об;
- пешбуруди ислоҳоти аграрӣ ва об;
- ташаккули системаи идоракуни замин ва захираҳои об дар асоси тақсимоти одилона ва устувори онҳо барои парвариши зироатҳои кишоварзӣ;
- баланд бардоштани дастрасии оби нӯшокӣ, системаҳои санитарӣ ва гигиенӣ.

²⁹ БМР 2016-2020 (сах.74)

³⁰ Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон. «Дар ҷустуҷӯи алоқамандӣ байни нерӯ ва об: Синергияи байни ҲРУ 6 ва ҲРУ 7». www.president.tj

Дар амалигардонии ин самтҳо, комёбихои муйяне ба даст омад. Ҳамин тариқ, дастрасии ахолӣ ба оби нӯшиданӣ ва санитария беҳтар карда шуд. Дастрасии ахолии шаҳрҳо ва минтақаҳои кишвар ба оби нӯшоӣ аз 48,6% дар соли 2010 то ба 57,7% дар соли 2016 афзуд. То соли 2017, дастрасии ахолӣ ба системаҳои мутамаркази обтъминкунӣ 59,2% дар сатҳи миллӣ, 94,1% ахолии шаҳр ва 45,2% ахолии деҳотро ташкил медиҳад. То ин замон ин нишондиҳандар дар сатҳи миллӣ аллакай 65,7% -ро ташкил дод. Қисми бокимондай ахолӣ обро аз дигар манбаъҳо (чашмаҳо, ҷоҳҳо, наҳроҳо обёрий, каналҳо, боришот ва гайра) истифода мебаранд, ки ба талаботи санитарӣ ҷавобгӯ нестанд. Ин дар навбати худ боиси паҳншавии бемориҳои сирояти тавассути об мегардад. Аз 764 кубурҳои обии кишвар 463 кубурҳо³¹ ба талаботҳои санитарӣ ҷавобгӯ нестанд.

Гарчанде дар доираи масъалҳои бахши об нишондиҳандар дастрасӣ ба оби нӯшоӣ ва санитария дар соҳаи об беҳтар шуда бошанд ҳам, ин масъалаҳо пурра ҳалли ҳудро наёфтаанд ва дар баробари таъмини бехатарии оби нӯшоӣ инвеститсияҳои калони молиявиро талаб мекунанд.

Тоҷикистон, ки иштирокчии панели бахши об дар сатҳи ҷаҳонӣ мебошад, инчунин ҷонибдор ва иштирокчии ҷараёни татбиқи принсипҳои идоракуни захираҳои об (IWRM) дар доираи Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола мебошад. Гузариши пурра ба IWRM яке аз Нақшай Йоҳаннесбург мебошад, ки аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон дастгирӣ карда мешавад. IWRM ба идоракуни самарабахши об, таъмини мунтазамони он ба истеъмолкунандагон, баробарии воқеии ҳамаи истифодабарандагони об ва рушди устувор дар кишвар мусоидат мекунад. Ӯмуман, дар соҳа тамоюлҳои мусбӣ ба назар мерасанд.

1.2.7. Дастрасӣ ба адолати судӣ

Дар БМР 2016-2020 таъмини ҳуқуқи инсон ва волоияти қонун яке аз афзалиятҳои байнисоҳавӣ ба хисоб меравад. ХРУ 16 “Мусоидат ба бунёди як ҷомеаи орому озод ба манфиати рушди устувор, таъмини дастрасӣ ба адолати судӣ барои ҳама ва таъсиси муассисаҳои самараноку ҳисботдиҳандар ва бо иштироки васеъ дар ҳамаи сатҳҳо асосёфта”, инчунин яке аз ҳадафҳои эълондоштаи СММ дар робита ба таъмини рушди устувор дар соли 2015 ва ҳалли мушкилоти бартарафсозии зӯроварӣ, пешниҳоди дастрасии умум ба адолати судӣ ва баланд бардоштани самаранокии институтҳоро ба худ муттаҳид менамояд.

Ислоҳоти институти адвокатура. Дар натиҷаи татбиқи Барномаи ислوҳоти судии ҳуқуқӣ барои солҳои 2015-2017 Қонун «Дар бораи адвокатура ва фаъолияти адвокатӣ» дар таҳрири нав қабул карда шуд. Дар доираи қонуни мазкур ташкилоти ягонаю қасбӣ ва худидоракуни Иттиҳодияи адвокатҳо таъсис дода шудааст, ки ҳоло зиёда аз 600 аъзоро дар бар мегирад.

Ислоҳоти низоми давлатии қўмаки ҳуқуқӣ. Соли 2015 дар доираи Барномаи зикршуда аз ҷониби Ҳукумати кишвар Консепсияи расонидани қўмаки ҳуқуқии ройгон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдик карда

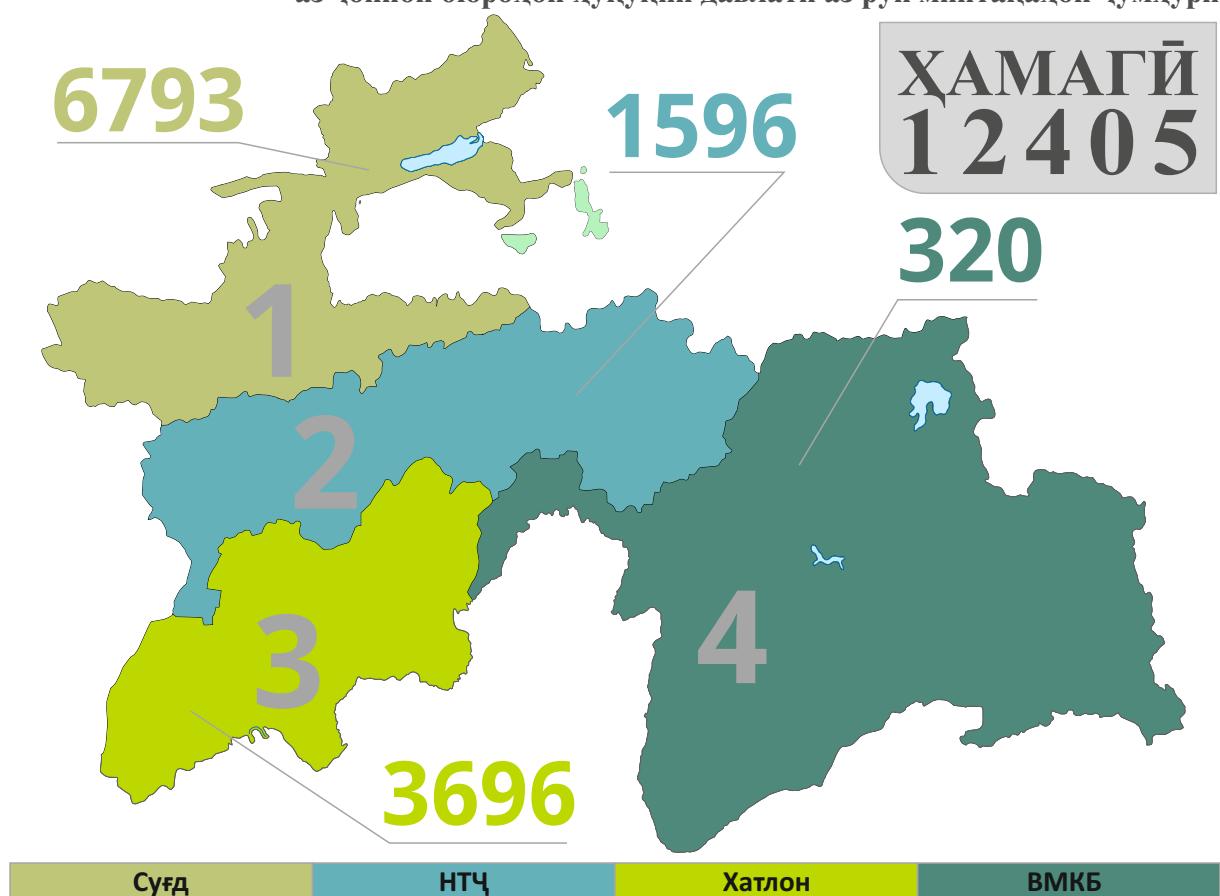
шудааст. Ин Консепсия ташаккули низоми ройгони қўмаки ҳуқуқии ибтидой ва тақрорӣ, марҳилаи озмоиши (барои 3 сол) ва давраи гузаришро (барои 5 сол) пешбинӣ менамояд.

Аз соли 2016 то имрӯз тавассути озмоиши қўмаки ройгони ҳуқуқии ибтидой дар 18 шаҳру навоҳии кишвар 24 бюрои ҳуқуқии давлатӣ таъсис дода шудааст. Дар ин давра, аз ҷониби бюроҳои ҳуқуқии давлатӣ ба зиёда аз 12 ҳазор нафар, аз ҷумла ба 7059 занон, ки 57% шумораи умумии машваратгирандагонро ташкил медиҳад. Ҳамчунин, ба 504 нафар маъюбон машварати ҳуқуқии ройгон расонида шуд. Сатҳи қаноатмандӣ тибқи мониторинги интиҳоӣ ба 90% расид. Марказҳои зангҳо (call-center) барои таъмини саривактии ҳимояткунанда (адвокат) ҳангоми боздошт, тағтишоти ҷиной ва баррасии ҳучҷатҳои онҳо дар суд барои шахсони камдаромад ва осебпазир таъсис дода шуданд.

Шумораи машваратҳои хуқуқии ройгон
аз ҷониби бюроҳои хуқуқии давлатӣ аз рӯи минтаҳои чумхурӣ

Ислоҳоти мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ (САҲШ). Соли 2014 Ҳукумати мамлакат Барномаи рушди мақомоти сабти ҳолати шаҳрвандӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистонро барои солҳои 2014-2019 тасдиқ кард. Мақсади асосии барномаи мазкур ин мусоидат ба тавсееи дастрасии ҷомеа ба хизматрасониҳое, ки аз тарафи мақомоти сабти асноди ҳолати шаҳрвандӣ пешниҳодшаванда мебошад. Дар ин самт аз шаклҳои қоғазӣ ба формати электронӣ интиқол додани тамоми иттилооти дар архивҳои мақомоти САҲШ мавҷуда, яке аз вазифаҳои асосӣ мебошад.

Ислоҳоти низоми адлияи ноболигон. Дар мамлакат Нақшай миллии амал оид ба ислоҳоти низоми адлияи ноболигон (ювеналий) барои давраи солҳои 2010-2015 бомуваффақият амалӣ карда шудааст. Дар натиҷаи татбики нақшай миллии зикршуда ба санадҳои қонунгузории кишвар тағйири иловаҳои даҳлдор ворид карда шудаанд. Бо мақсади идомаи ислоҳоти адлияи ноболигон соли 2017 аз ҷониби Ҳукумати мамлакат Барнома оид ба ислоҳоти низоми адолати судӣ нисбат ба қӯдакон барои солҳои 2017-2021 қабул карда шуд.

Дар айни замон шароитҳо барои муколамаи муштарак таъсис дода шудаанд, ки дар доираи он масъалаҳои мубрамтарини хуқуқҷодкунӣ, амалияи хукуктатбиқкунӣ бо иштироки вазорату идораҳои мамлакат, судҳо, Ваколатдор оид ба хуқуқи инсон, намояндагони парлумон, шарикон оид ба муколама, инчунин созмонҳои ҷамъияти кишвар баррасӣ мегарданд. Мақсади асосии муколамаи муштарак ин имконияти ҷонибҳои манфиатдор дар баррасӣ ва мувофиқасозии як қатор ҷорҳои алоқаманди сиёсати хуқуқӣ, стратегияҳо, қонунҳо, баланд бардоштани иттилоотонии соҳторҳои давлатӣ ва созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ оид ба механизми муколамаи муштарак, инчунин доир ба дастовардҳо дар соҳаи ислоҳоти хуқуқӣ ва волоияти қонун, баррасии масъалаҳо ва пайдо кардани қарорҳои муштарак ба ҳисоб меравад. Аз соли 2014 6 муколама дар сатҳи миллӣ, 5 муколама дар сатҳи минтақаӣ, инчунин 3 Форумҳои миллии солона оид ба волоияти қонун бо иштироки зиёда аз 800 намояндагони мақомоти давлатӣ, созмонҳои гайридавлатӣ, ҳуқуқшиносони бо кор машгул, судяҳо, ВАО ва доираҳои академӣ баргузор карда шуданд.

Уҳдадориҳои байналмилалӣ. Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирокчии 7 ҳуҷҷатҳои асосии универсалӣ дар соҳаи ҳуқуқи инсон мебошад.³² Тоҷикистон доир ба рафти амалисозии ҳуҷҷатҳои мазкур ва тавсияҳои мақомоти шартномавии СММ мунтазам ҳисботото пешниҳод менамояд. Бо мақсади мониторинг ва татбиқи тавсияҳои мазкур дар сатҳи Президент ва Ҳукумати мамлакат нақша-ҷорабиниҳо бо муайян кардани вазифаҳо, мӯҳлатҳо ва мақоми масъул тасдиқ карда мешаванд.

Сарфи назар аз он ки тамоми қонунҳои алоҳидай мамлакат аз Конститутсия саркарда, меъёрҳои зиддитабъизиро дарбар мегиранд, кишвар дар давоми солҳои охир аз мақомоти шарномавӣ ва оинномавии СММ (ШУД, КРТЗ, КРТН, КҲИ, КҲИИФ) ҷиҳати

1.2.8. Баробарии гендерӣ

Дар СМР-2030 масъалаи таъмини баробарии имкониятҳо ва кам кардани нобаробарии иҷтимоӣ тавассути кам намудани нобаробарии гендерӣ дар заминаи тақмили сиёsat доир ба амалан таъмин кардани баробарии гендерӣ ва бартарафсозии ҳамаи шаклҳои зуроварӣ нисбат ба занону духтарон мавқеи маҳсусро ишғол мекунад. Дар БМР 2016-2020 пасткардани сатҳи нобаробарии гендерӣ ҳамчун афзалияти алоҳидай байнисоҳӣ зикр шудааст. Амалисозии ин афзалиятҳои дар ҳуҷҷатҳои стратегии мамлакат инъикосёфта, самти муҳими милликунонии ҲРУ 5 дар Тоҷикистон мегардад.

Мувофиқи гузориши солонаи Форуми ҷаҳонии иқтисодӣ дар соли 2017 Тоҷикистон дар шоҳиси глобалии нобаробарии гендерӣ бо баҳодиҳии 0,678 ҳол дар байни 144 кишвари ҷаҳон ҷойи 95-умро ишғол кард, ки аз соли 2007 (ҳоли кишвар 0,658 буд) инҷониб пешрафти маҳдудро нишон медиҳад. Дар ҳоле ки Тоҷикистон барои сатҳи таҳсилот (ҷойи 115-ум дар байни 144 кишвар), инчунин барои тандурустӣ ва давомнокии умр (ҷойи 67-ум дар байни 144 кишвар) нисбатан беҳтар арзёбӣ мегардад, дар рейтинги иштироки иқтисодӣ ва имкониятҳои мамлакат (мавҷудияти қувваҳои меҳнатӣ, баробарӣ дар музди меҳнат ва шумораи кормандони пешбар, қасбӣ ва техникий) ҷойи 52-умро ишғол мекунад. Нишондиҳандаҳои ҳуқуқҳои сиёsat ва имкониятҳо (занон дар парлумон ва

қабули Қонуни алоҳидай зиддитабъиз тавсияҳои зиёд мегирад.

Ҳамзамон бо ин, дар мамлакат мақоми давлатӣ оид ба ҳамоҳангсозии фаъолияти ҳамаи вазорату идораҳо барои татбиқи нишондиҳандаҳои ҲРУ 16 ҳанӯз муайян карда нашуда, гурӯҳҳои корӣ дар заминаи мақоми ҳамоҳангсоз барои баргузории корҳои зарурӣ аз рӯи нишондиҳандаҳо таъсис наёftааст. Тахлил ва мониторинги вазъи қунуни корҳо доир ба иҷрои индикаторҳо аз рӯи ҲРУ 16 самти муҳими фаъолият барои назорати минбаъдаи динамика, муайян намудани меъёрҳои арзёбии самаранокии амалияи мавҷуда, инчунин таҳияи пешниҳодҳо оид ба беҳтарсозии таҷрибаи ҳуқуқтатбиқкунӣ мебошад.

вазифаҳо дар вазоратҳо) паст буда, нишондиҳандаҳои дигари мусбии баробариро ҷуброн мекунад.

Соли 2014 Тоҷикистон Протоколи факултативии Конвенсия доир ба барҳам додани тамоми шаклҳои табъиз (дискриминатсия) нисбати занонро эътироф кард. Моҳи октябриси 2017 аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба амалисозии Конвенсия ҳисботото пешниҳод намуд. Бо мақсади амалисозии таъмини ҳуқуқҳои занон дар се соли охир, дар баробари санадҳои меъёрии ҳуқуқии амалкунанда як қатор қонунҳо ва қарорҳои Ҳукумат, ҳусусан Барномаи давлатии "Таълим, интиҳоб ва ҷойгиркунии қадрҳои роҳбарикунанда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби бонувону занони қобилиятнок барои солҳои 2017-2022", Нақшай амали Стратегияи миллии фаъолсозии нақши зан дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2020 қабул шудаанд. Татбиқи Стратегияи миллии фаъолсозии нақши зан дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2020 идома дода шуд.

Бо шарофати ҷораҳои андешидай Ҳукумати мамлакат тафовути гендерӣ дар сатҳҳои гуногуни соҳаи маориф коҳиш ёftaast. Дар соли ҳониши 2015/2016 дар синфҳои ибтидой ҳиссаи духтарон ба 48,2 фоиз, дар синфҳои 5-9 ба 47,9 фоиз, дар синфҳои 10-11 ба 45,4 фоиз рост меояд.

³² Аз суханронии Сардори Раёсати муносабатҳои байналмилалии ҳуқуқии Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мавзӯи "Стратегияи мусоир, проблемаҳои асосӣ, афзалияти ҳуҷҷатҳои вазифаҳои Вазорати адлия доир ба иҷрои Барномаи миёнамуҳлати рушди то соли 2020 ва максадҳои рушди устувор", Машварати мавзӯи, 30 марта соли 2018.

³³ Ҳисботото марҳалавии шашуми Тоҷикистон аз рӯи моддай 17 Конвенсия, ки барои пешниҳод дар соли 2007 мансуб мебошад (02 октябриси 2017). -С. – 25-28.- речай дастрасӣ:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fTJK%2f6&Lang=en

Дар байни хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи маҳсус, таносуби духтарон аз соли хониши 2000/2001 то ба соли хониши 2015/2016 аз 44,3 фоиз то 60 фоиз афзудааст. Тамоюлҳои мусбӣ дар тавсееи дастрасии духтарон ба таҳсилоти олӣ рушд мёбанд. Агар дар соли хониши 2000-2001 духтарон дар байни донишҷӯёни донишгоҳҳои олии касбӣ 24%-ро ташкил дода бошанд, пас дар соли хониши 2015/2016 ин нишондиҳанда то ба 34% афзудааст. Ҳамин тарик, ниҳоят чумхурӣ ба сатҳи соли 1991 расидааст.

Тибқи маълумоти Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соли хониши 2015/2016 ба муассисаҳои таҳсилоти олии мамлакат тибқи квотаҳо ҳамагӣ 2408 нафар, аз он 1178 духтар ва 1230 ҷавонон қабул шудаанд. Нақши муҳим дар густариши дастрасии духтарон ба таҳсилотро татбиқи қаблии тавсияҳои Кумитаи СММ доир ба баланд бардоштани синну соли издивоҷ аз 17 то ба 18 сол бозидааст.

Мутаассифона, баъд аз ба итмом расонидани таҳсилоти ҳатмии асосӣ, сатҳи баланди тарки мактаб аз ҷониби духтарон ба мушоҳида мерасад. Дар байни сабабҳои дигари тарки мактаб кардани духтарон - издивоҷҳои барвақтӣ ва зарурати кӯмак ба модарон дар оила ва нигоҳубини аъзоёни ҳурдсол мебошанд. Дар дехот сабаби тарки мактаб кардани духтарон масофаи байни хона ва мактаби миёна мебошад. Аз нигоҳи бехатарӣ волидон метавонанд дастрасии духтаронро ба мактабҳо махдуд кунанд. Эҳтиёҷоти пардоҳт барои ташрифи мактаб метавонад омили дигари мусоидаткунанда барои тарки мактаб кардани духтарон аз таҳсилоти миёна гардад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамаи гуна фарқият, роҳ надодан ё афзалият, рад кардан ба кор дар асоси ҷинсият, ки ба вайрон кардани баробарии имкониятҳо дар соҳаи меҳнат мерасонад, манъ шудаанд. Соли 2016 дар Тоҷикистон аз шумораи умумии аҳолии кобили меҳнат (15-75 сол) 51,8 фоизро занон ташкил дода, танҳо 46,2 фоизи занон дар бозори кувваи корӣ ширкат доштанд, дар муқоиса бо 55,4 фоиз дар соли 2009.

Пастравии фаъолнокии иқтисодии занон ба шуғли баланди меҳнати занон дар соҳаи кишоварзӣ вобаста аст. Дар соли 2016 аз шумораи умумии бо шуғл фрогирифташуда, 40,5 фоизро занон ташкил намудаанд, дар муқоиса бо соли 2009 - 43,2 фоиз.³⁵

Занон дар робита бо зиёдшавии талабот ба уҳдадориҳои оиласӣ, ҳусусан, вобаста ба ғамхорӣ ба кудакон, нигоҳубини аъзои бемор ё солхӯрдаи оила ва иҷрои корҳои хона барои бо шуғли меҳнатӣ фаро гирифтан имконияти кам доранд. Оилаҳои серфарзанд бо шумораи бисёри кӯдакон ба модарон барои ба кор рафтани иҷозат намедиҳанд. Модарон дар ин оилаҳо кор намекунанд, ё онҳо дар меҳнати бетахассуси номатлуб кор мекунанд. Дар муқоиса бо мардон, занон ба кори гайрирасмӣ ҷалб карда шудаанд. Сатҳи бекорӣ дар байни занон, инчунин нисбат ба мардон пасттар аст.

Мардҳо 79,5 фоизи ҳамаи шуғли гайрирасмиро ташкил медиҳанд. Сатҳи умумии бекорӣ дар соли 2016 6,9 фоизро ташкил додааст. Сатҳи бекорӣ дар байни мардон 79,5%, фоизи тамоми шахсони гайрирасмӣ машгулбударо ташкил медиҳад. Сатҳи бекории расман бақайдгирифташуда нисбат ба теъдоди кувваи корӣ 2,2%-ро³⁶ ташкил медиҳад.

Дар Тоҷикистон аз ҳамаи онҳое, ки ба истеҳсоли молҳо ва хизматрасониҳо барои истифодаи шаҳсӣ машгуланд, занҳо 56 фоизро ташкил медиҳанд. Бонувон ҳамчунин вобаста ба ҳочагии хонавода бештар ба кори пардохташаванда, ба истиснои корҳои алоқаманд бо идоракуни хонаводаҳо ҷалб гардидаанд (мардон 63,6 фоизи ҳамаи иштирокчиёни ин корҳоро ташкил медиҳанд). 82,7% ҳамаи онҳое, ки ба шуғли марбут ба корҳои хона машгуланд, занон мебошанд. Занон дар байни онҳое, ки вобаста бо нигоҳубини кӯдакони оила, инчунин, парастории маъюбу пиёнсолон кори бемузд иҷро мекунанд 75,8 фоиз-ро ташкил медиҳанд.

³⁴ Нигаред: Агентии омори назди Президенти Ҷ.Т. Тоҷикистон: 25 соли истиҷлоияти давлатӣ. Маҷмуаи оморӣ. - Душанбе. 2016, -С. 51, 55, 57 ва 65.

³⁵ Вазъият дарбозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Ҳисобот, аз рӯи натиҷаҳои татқикоти кувваи корӣ, ки аз 20 июлто 20августи соли 2016 гузаронида шудааст.», Агентии омори назди Президенти Ҷ.Т.

³⁶ Вазъи ильтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соли 2017, Агентии омори назди Президенти Ҷ.Т, саъ 227.

Дар айни замон намояндагии занон дар Парлумон тақрибан 19%, занон - хизматчиёни давлатӣ қариб 22% мебошанд. Ҳиссаи занон дар байни роҳбарони зинаҳои болой, мансабдорони баландпояи давлатӣ ва қонунгузор 15 фоизро ташкил дода; ҳиссаи занон дар байни роҳбарон дар бахши корпоративӣ 40,9%; ҳиссаи занон дар байни роҳбарон дар соҳаи истеҳсол ва хизматрасонӣ 26 фоиз; ҳиссаи занон байни роҳбарон дар бахши меҳмонхона ва тиҷорат 22,5% -ро ташкил додааст.

Аз ҷониби Ҳукумати мамлакат Нақшай ҷорабинихо оид ба саломатии ҷинсӣ ва репродуктивии модарон, навзодон, кӯдакон ва наврасон дар ҷаҳорчӯбаи Стратегияи тандурустии аҳолии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои 2016-2020 тасдиқ карда шудааст. Ҳамаи занони ҳомиладор рӯзона ба ҳадамоти тиббӣ дар сатҳи кӯмаки аввалияни санитарию тиббӣ дастрасӣ доранд ва шабона онҳо ба беморхонаҳои ибтидӣ (беморхонаи марказии ноҳиявӣ) дастрасӣ доранд. Илова бар ин, тартиби барасмиятдарории занони ҳомила ба сатҳи дуюм ва сеюм таҳия шудааст.

Бинобар беҳбудии дастрасӣ ба хизматрасонӣ, шумораи таваллудҳо дар хона аз 12% то 4,9% кам гардидаанд. Бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 ноябри соли 2015 Тартиби пешниҳоди хизматрасониҳои тиббӣ доир ба машваратдҳӣ дар соҳаи солимии репродуктивии ҷавонони ноболиг, аз ҷумла намояндагони гурӯҳҳои дар зери ҳатар қарордошта тасдиқ карда шудааст.

Дар асоси марказҳои солимии репродуктивӣ 21 шӯъбаҳои машваратию тиббӣ таъсис дода

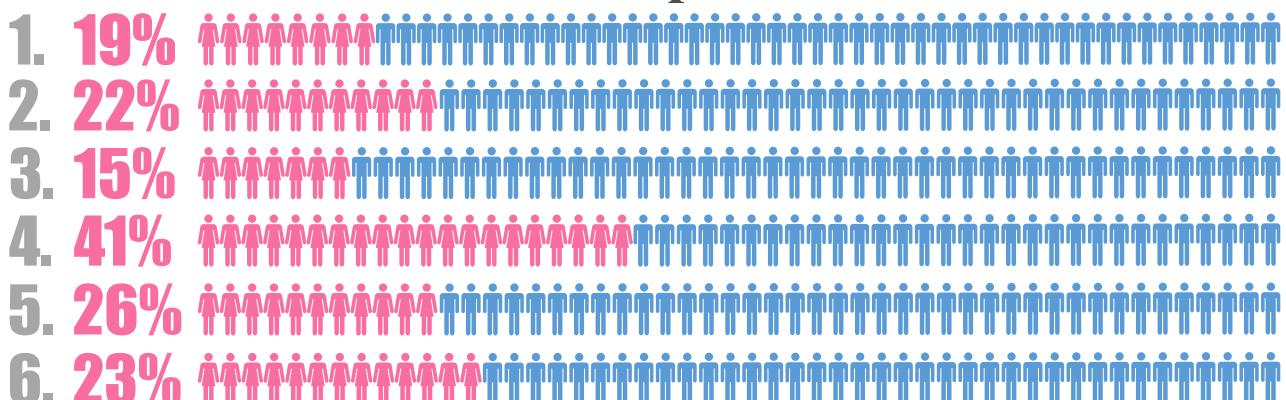
шуда, фаъолият мекунанд, ки дар он ба ҷавонон аз гурухҳои зери ҳатар қарор дошта кӯмаки тиббию психологӣ расонида мешавад. Дар маҷмӯъ, ҳоло дар соҳаи тандурустӣ 1640 дуҳтурони акушер-гинеколог ва 5008 момодояҳо кор мекунанд.³⁷

Таҳлили вазъияти нишон медиҳад, ки осебпазирӣ занҳо бештар бо сатҳи пасти маълумотнокӣ, дастрасии маҳдуд ба заҳираҳои иқтисодӣ, нодуруст фахмидани тарзи анъанавии зиндагии оиласӣ ва мавҷудияти стереотипҳои гендерӣ дар тафаккури ҷомеа вобаста аст. Дар рушди низоми ҳамоҳангосозии байнисоҳавӣ ва ҳамкорӣ дар сатҳҳои миллӣ ва маҳаллӣ дар соҳаи татбиқи муваффақонаи барномаҳои миллӣ оид ба пешбурди баробарии гендерӣ зарурат вуҷуд дорад.

Бо мақсади татбиқи самараноки муқаррароти қонунгузорӣ оид ба пешгирии зӯроварии хонаводагӣ, инчунин барои расонидани кӯмаку дастигирӣ ба заноне, ки аз зӯроварӣ заарар диданд, пешгирий ва бартарафсозии зӯроварии майшӣ дар оила, хифзи ҳуқуқу озодиҳои ва кафолатҳои конституционии занон дар соҳаи муносибатҳои оиласию майшӣ дар ҷумҳурӣ 33 марказ ва 3 филиали буҳронӣ таъсис дода шуданд ва фаъолият мекунанд.

Дар шӯъбаҳои таваллуди беморхонаҳои як қатор шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурӣ, кабинетҳои машваратӣ ва расонидани кӯмаки тиббӣ барои гирифткорони зӯроварӣ дар оила ташкил ва фаъолият мекунанд, ки ба онҳо бештар занон ва кӯдакони ноболиг муроҷиат мекунанд.

Намояндагии занон дар хизматчиёни давлатӣ

1. Парлумон;
2. Хизматчиёни давлатӣ;
3. Роҳбарони зинаҳои болой;
4. Бахши корпоративӣ;
5. Соҳаи истеҳсол ва хизматрасонӣ;
6. Бахши меҳмонхона ва тиҷорат;

³⁷ Ҳисоботи марҳалавии шашуми Тоҷикистон аз рӯи моддаи 18 Конвенсия, ки барои пешниҳод дар соли 2007 мансуб мебошад (02 октябрини соли 2017). -С. – 25-28.- речаяи дастрасӣ:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fTJK%2f6&Lang=en

Дар соли 2017 ҳамагӣ 1296 ариза ворид шудааст, ки 1036 тои он аз ҷониби нозирони минтақавии милитсия ва 260 тои он аз ҷониби нозирон оид ба муковимат бар зидди зӯроварӣ дар хона, 996 ариза нисбат ба мардон ва 296 ариза нисбат ба занҳо баррасӣ шуданд. Дар асоси ҷониҷаҳои тафтишот 65 парвандаҳои ҷинӣ аз рӯи моддаҳои муҳталифи Кодекси ҷинӣ оғоз карда шуда, 1003 ариза доир ба қушодани парвандаи ҷинӣ рад гардидааст, 131 ариза дар

истеҳсолот ва 76 ариза аз рӯи мансубияту пайдарҳамӣ ирсол карда шудаанд. Нисбат ба ҷинояткорон тибқи моддаҳои 931 (риоя накардани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба пешгирии зӯроварии ҳонаводагӣ) ва 932 (риоя накардани талаботи тартиботи химоявии) Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ 181 протокол тартиб дода шудааст ва 52 протокол аз рӯи дигар моддаҳои Кодекси мазкур тартиб дода шудааст.³⁸

³⁸ Ҳисботи марҳалавии шашуми Тоҷикистон аз рӯи моддаи 18 Конвенсия, ки барои пешниҳод дар соли 2007 мансуб мебошад (02 октябри соли 2017). -С. – 25-28.- речай дастрасӣ:
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fTJK%2f6&Lang=en

1.3. Афзалиятҳои миллии рушд ва ҲРУ: арзёбии сатҳи алоқамандӣ

Методика ва арзёбии алоқамандӣ

Ноил шудан ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва ҲРУ қӯшишҳои мувофиқашудаэро тақозо менамояд, ки ба ҳамкории бештар нигаронида шудааст. На ҳамаи ҳадафҳоро метавон якхела ва шабеҳ пайгирӣ кард. Бо вучуди он ки ҳамаи мақсадҳо созиши глобалиро аз рӯи бисёр ҷабҳаҳои рушди устувор инъикос мекунанд, аҳамияти маҳсус дошта, пайдарпайие дар он амалӣ карда мешаванд, бояд ҳадафҳои стратегии миллӣ ва афзалиятҳо, инчунин алоқамандии динамикаи байни дастовардҳои ҲРУ барои шароитҳои Тоҷикистонро инъикос диханд.

Бо мақсади муайян кардани дараҷаи алоқамандии байни ҲРУ, дар ҷараёни омодасозии ҲМ бо иштироки ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор: парлумони кишвар, мутахассисони вазорату идораҳо, ҷомеаи шаҳрвандӣ, очонсихои СММ ва шарикони рушд, намояндагони бахши хусусӣ, доираҳои академикӣ ва ВАО машваратҳои соҳавӣ ташкил карда шуданд. Барои арзёбии ҷараёни татбиқи СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ ҳамагӣ 12 машваратӣ соҳавӣ гузаронида шуд.

Кори машваратҳои мавзӯй ба таври зерин ташкил карда шуданд. Мактубҳо омода карда шуда, дар байни даъватшудагон бо замима гардидани ҳуҷҷатҳои зарурӣ ва воситаҳои арзёбӣ паҳн карда шуданд.

Намояндагони Вазорати рушди иқтисод ва савдо (ВРИС) модератории ҷараёни баргузории машваратҳои мавзӯиро таъмин карданд. Агентии пешбаранд, ки дар самти ҳуд кор мекунад, натиҷаҳоро аз рӯи ҷамъбасти татбиқи фаъолияти бахш дар доираи БМР 2016-2020 барои давраи солҳои 2016-2017 пешниҳод намуд. Машваратҳои соҳавии алоҳида дар сатҳи муовинони вазирон ва роҳбарони очонсихои СММ баргузор гардиданд.

Дар машваратҳои соҳавӣ маводҳо оид ба СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ ва вазифаҳои онҳо пешниҳод карда шудаанд. Ҳамин тавр, оид ба иттилоотонии иштирокчиён доир ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва алоқамандии онҳо бо ҲРУ корҳо амалӣ карда шуданд.

Маводҳои барои иштирокчиёни машваратҳои соҳавӣ паҳншаванд ҷой ва аҳамияти ин ё он вазифаи ҲРУ дар ҳуҷҷатҳои стратегии кишварро муайян намуда, оид ба татбиқи ҳадафҳо ва вазифаҳои рушди устувор афзалиятҳои миллиро шарҳ доданд. Тибқи натиҷаҳои машварати соҳавӣ, мувофиқати вазифаҳои стратегии миллӣ ва афзалиятҳои СМР-2030 ва ҲРУ арзёбӣ карда шудаанд (Ҷадвали 2).

Ҷадвали 2. Мутобиқати ҳадафҳои стратегии миллӣ СМР-2030 ва ҲРУ

Ҳадафҳои стратегии СМР-2030 (Концепцияи 4+1)	Мувофиқат бо ҲРУ
Таъмини истиқлолияти энергетикӣ ва истифодаи самараноки нерӯи барқ	ҲРУ 7 (нерӯи барқи арzon ва тоза)
Баромадан аз бумбасти коммуникатсионӣ ва табдилдииҳи кишвар ба мамлакати транзитӣ	ҲРУ 9 (Саноатикунӣ (индустрIALIZАЦИЯ), инноватсияҳо ва инфрасоҳтор)
Таъмини амнияти озӯқаворӣ ва дастрасии аҳолӣ ба озӯқаи босифат	ҲРУ 2 (Бартарафсозии гуруснагӣ)
Тавссеаи шуғли пурмаҳсул	ҲРУ 8 (Кори арзишманд ва рушди иқтисодӣ)
Рушди сармояи инсонӣ (солимӣ ва таҳсилот)	ҲРУ 1 (бартарафсозии камбизоатӣ – вазифаҳои химояи иҷтимоӣ), ҲРУ 3 (солимӣ), ҲРУ 4 (таҳсилоти босифат)

Дар шакли умум мутобиқати бевоситаи хадафҳо ва афзалиятҳои «Консепсияи 4+1» дар сатҳи вазифа ва дар маҷмӯъбо ҳадафҳои глобалии рушди устувор дар ҲРУ 1, ҲРУ 2, ҲРУ 3, ҲРУ 4, ҲРУ 7, ҲРУ 8 ва ҲРУ 9 ба мушҳида мерасад. Аммо машваратҳои иловагӣ оид ба масъалаҳои баробарии гендерӣ (ҲРУ 5), оби тоза ва беҳдошт (ҲРУ 6), дар масъалаҳои сулҳ, адолати судӣ ва ниҳодҳои самаранок (ҲРУ 16) ва дигар ҲРУ нишон доданд, ки муваффақияти онҳо низ дар Тоҷикистон барои амалисозии ҳадафу афзалиятҳои СМР-2030 дар доираи «Консепсияи 4+1» хеле муҳим аст.

Зимни баргузории машваратҳои соҳавӣ гурӯҳҳои корӣ таъсис дода шуданд, ки дар ҷараёни мувофиқа дараҷаи алоқамандии

байніҳамдигарии ҲРУ барои шароитҳои Тоҷикистонро муайян карда, то ҳадди муайян воқеъбинона будани муносибатро таъмин (такрибан 40 иштирокӣ дар ҳар як воҳӯрии соҳавӣ) таъмин месоҳтанд.³⁹

Методикае, ки аз ҷониби коршиносони байнамилалӣ оид ба муайян кардан сатҳи робитаи байніҳамдигарии ҲРУ пешниҳод шудааст, (яъне, ҲРУ-и баррасишаванда барои ноил шудан ба дигар ҲРУ чӣ қадар таъсири қалон мерасонад ва баръакс, чӣ гуна дигар ҲРУ ба ноилшавии ҲРУ-и баррасишаванда, дар маҷмӯъ ва дар сатҳи вазифаҳо таъсири мерасонанд) дар ҷадвали 3 манзур мегардад.

Ҷадвали 3. Миқёси дараҷаи алоқамандии байніҳамдигарии ҲРУ дар Тоҷикистон

Сатҳи алоқамандӣ	Дараҷаи алоқамандӣ Тавсифи алоқамандии байніҳамдигарӣ	Шарҳи алоқамандии байніҳамдигарӣ
+3	Ҷудонопазирӣ	Алоқамандии ногузир бо ноилшавии ҳадафи дигар
+2	Мустаҳкамкунӣ	Қўмак дар расидан ба ҳадафи дигар
+1	Фароҳамсозии шароит	Барои тавсееи як ҳадафи дигар шароит фароҳам месозад
0	Мувофиқати байніҳамдигарӣ	Набудани ҳама гуна муносибатҳои мутақобилаи мусбӣ ё манғии арзишманд
-1	Омили боздоранда	Маҳдудсозии имкониятҳо барои пешрафти ҳадафи дигар
-2	Муқовимат	Бархӯрди манғӣ бо ҳадафи дигар
-3	Инкори байніҳамдигарӣ	Имконнотазии расидан ба ҳадафи дигар

Аз рӯи натиҷаҳои машваратҳои мавзӯй нишондиҳандаҳои миёнаи робитаҳои мустақим ва баръакс дар ноилшавӣ ба ҲРУ, инчунин, мутобиқати ҳадафҳои стратегии миллӣ ва афзалиятҳои СМР-2030 ва ҲРУ хисоб карда шуданд. Ин имкон дод, ки афзалиятҳои ҲРУ барои Тоҷикистон, ки самараи қалони бисёрҷонибаи мусбӣ доранд ва барои ноил шудан ба ҳадафҳо ва

вазифаҳои дигар таъсири ниҳоӣ мерасонанд, муайян карда шаванд.

Мувофиқи методологияи пешниҳодшуда, муносибатҳои бевосита ва баръакс дар расидан ба ҲРУ дар Тоҷикистон арзёбӣ карда шуданд. Натиҷаи кори машваратҳои соҳавӣ дар замимаи 1 пешниҳод карда шудааст.⁴⁰

Афзалиятҳои ҲРУ дар давраи миёнамуҳлат ва дарозмуддат

Методологияи дар ҳисбот истифода шуда имкон дод, ки аз рӯи натиҷаҳои машваратҳои соҳавӣ дараҷаи алоқамандии байніҳамдигарииҳо дар ноилшавӣ ба ҲРУ

дар Тоҷикистон дар шакли шохисҳое, ки дар ҷадвали 4 ва расми 5 оварда шудаанд, нишон дода шавад.

³⁹ Ҳар як иштирокҷии машварати мавзӯй баҳои худро гузошт. Мувофиқи ҷадвал ва дар асоси ҳамаи баҳодиҳиҳо, тавассути ҷамъқунии онҳо баҳои миёна муайян карда шуд. - нишондиҳанда. (Мисол. 10 коршиноос баҳоҳои худро гузоштанд: 6 нафар. аз рӯи +1, дар натиҷа +6; 3 нафар. аз рӯи 0, дар натиҷа 0; и 1 нафар. -1, дар натиҷа -1. Ҳамагӣ: +6 +0 +(-1) = +5. +5/10 нафар. = +0,5. Нишондиҳанда миёна = +0,5).

⁴⁰ Расмҳои 1.3.1 -1.3.11 дараҷаи таъсири ноилшавӣ ба як ҳадафа алоҳидай ҲРУ барои маҷмӯи ҲРУ-ро нишон медиҳанд. Дар наవбати худ, расмҳои 1.3.12 -1.3.22 робитаи баръакс - таъсири ноилшавии дигар ҲРУ ба самараи эҳтимолии ноилшавии ҲРУ-и мушаххасро нишон медиҳанд.

Цадвали 4. САТХИ АЛОҚАМАНДЫЙ ДАРНОИЛШАВИИ ХРУДАРТОЧИКИСТОН

XРҮ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	Хамаги
1	x	1,90	2,62	1,69	1,65	1,38	0,50	2,06	1,27	2,53	1,61	1,38	0,93	0,93	1,60	1,47	1,57	
2	2,74	2,63	1,37	1,21	1,21	2,11	1,26	1,32	1,47	1,58	1,53	0,93	2,27	2,60	1,70			
3	2,62	2,62	x	2,00	1,30	0,79	0,00	1,50	1,11	1,11	0,85	0,90	0,69	1,00	1,00	0,90	1,23	
4	1,88	1,25	1,75	x	1,20	1,00	0,80	3,00	1,70	1,90	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	1,63	
5	1,00	1,00	1,00	x	1,50	1,16	1,00	1,95	2,75	1,45	1,60	1,22	1,05	1,05	1,00	2,30	1,40	
6	2,00	3,00	1,00	1,00	x	2,00	2,00	2,00	2,00	1,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	1,60	
7	3,00	3,00	2,00	2,00	2,00	x	3,00	3,00	1,00	2,00	1,00	-	-	1,00	3,00	1,73		
8	2,40	2,40	2,10	2,00	2,20	1,00	2,10	x	2,40	2,20	1,10	1,00	-	-	1,70	2,40	1,62	
9	1,85	1,85	1,58	2,00	0,40	2,18	2,09	2,09	x	1,27	1,46	1,25	-	0,30	0,30	1,00	2,00	1,21
10									x			1,42						
11										x								
12											x							
13												x						
14													x					
15														x				
16	1,85	1,85	1,50	1,88	1,87	1,21	1,55	1,74	1,36	2,09	1,43	1,09	1,00	1,00	x	1,91	1,55	
17	1,65	1,65	1,43	1,69	1,83	1,43	2,09	1,83	1,57	1,48	1,65	1,52	1,70	1,70	1,61	x	1,66	

XРҮ 7	XРҮ 2	XРҮ 17	XРҮ 4	XРҮ 8	XРҮ 6	XРҮ 1	XРҮ 16	XРҮ 5	XРҮ 3	XРҮ 9
1,73	1,70	1,66	1,70	1,63	1,62	1,60	1,57	1,55	1,40	1,23

Радабандии шохисҳо аз рӯи бузургии камшаванда нишон медиҳад, ки самараи бештари бисёрчонибаи таъсиррасон ба ноилшавии дигар ҲРУ дар Тоҷикистонро ҲРУ 7 (нерӯи барқи тоза ва арzon) - бо нишондиҳандаи 1,73 доро мебошад. Пас аз он ҲРУ 2 (бартараф кардани гуруsnагӣ) – бо

индекси 1.70; ҲРУ 17 (шарикӣ) – бо индекси 1,66; ҲРУ 4 (таҳсилоти босифат) - бо индекси 1.63; ҲРУ 8 (кори арзишманд ва рушди иқтисодӣ) – бо индекси 1.62; ҲРУ 6 (оби тоза ва беҳдошти гигиенӣ) – бо индекси 1.60 ва гайра ҷойгир шудаанд.

Радабандии нишондиҳандаҳо имкон медиҳад, ки афзалиятҳо барои ба даст овардани маҷмӯи ҲРУ дар Тоҷикистон, ки ба ҳадафҳои стратегии СМР-2030 мувоғиқ аст, муайян карда шавад. Махсусан:

- таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодаи самараҳаҳи нерӯи барқ;
- таъмини амнияти энергетикӣ ва истифодаи самараҳаҳи нерӯи барқ;
- вусъатдиҳии шуғли пурмаҳсул;
- рушди сармояи инсонӣ.

Нишондиҳандаи камтарин хоси ҲРУ 9 (саноатикунӣ, инноватсияҳо ва инфрасоҳтор) бо индекси 1.21 мебошад. Сабаби чунин нишондиҳандаи пасттарини ҲРУ 9 дар он аст, ки муваффакияти ин ҳадаф дар баробари самараи мусбии бисёрчониба ба бисёре аз ҲРУ, ба нишондиҳанда (-1.42) ба ноилшавии ҲРУ 13 (мубориза бо тафирӯбии иқлими) ва ҲРУ 15 (хифзи экосистемаҳои хушикӣ) таъсири мутақобила мерасонад, ки тадбирҳои иловагии ҳукumat ва шариконро барои паст кардани ин гуна таъсири мутақобил талаб мекунад.

Методологияи пешниҳодшуда инчунин имкон медиҳад, ки дараҷаи мустақилията дар ноил шудан ба ҲРУ, яъне то ҷий андоза татбиқи қадоме аз ҳадафҳо ҳадди ақал камтар аз дастовардҳои дигар ҲРУ вобаста аст нишон дода шавад ва ба ин васила афзалияти онҳо асоснок карда шаванд. Чунин вазъиятро ҲРУ бо индекси камтарин нишон медиҳад, ки ноилшавии бештар воқеӣ ва мақсаднок онро мефаҳмонад. Натиҷаҳои хисобҳои ин нишондиҳандаҳо дар ҷадвали 5 ва расми 6 оварда шудаанд.

Нишондиҳандаи камтарин аз рӯи усули баҳодиҳии «мустақилията» барои ҲРУ 7

(нерӯи барқи арзону аз лиҳози экологӣ тоза) бо индекси 1.33 хос мебошад. Сипас, ҲРУ 9 (саноатикунӣ, инноватсияҳо ва инфрасоҳтор) бо индекси 1.47; ҲРУ 16 (сулҳ, адолати судӣ ва институтҳои самаранок) бо индекси 1.59 ҷойгир мешаванд. Татбиқи онҳо аз ноилшавии дигар ҲРУ аз ҳама камтар вобаста аст, ки ин ҲРУ-ро афзалиятнок мегардонад ва дар СМР-2030 инъикос ёфтааст.

Мувоғиқи ин метод, ҲРУ 5 (баробарии гендерӣ) бо индекси 2.05 ва ҲРУ 8 (кори арзишманд ва рушди иқтисодӣ) бо индекси 2.0 нишондиҳандаҳои баландтаринро ишғол карданд, ки ноилшавии онҳо дар сатҳи коғӣ аз ноилшавии дигар ҲРУ вобаста ва алоқаманд мебошанд. Мустақилона ноилшавии ба ҲРУ амалан ғайриимкон аст.

Ҳамин тавр, радабандии нишондиҳандаҳо бо ду метод имкон дод, ки дар ноилшавӣ ба ҲРУ дар давраи миёнамуҳлат дар Тоҷикистон ҲРУ 7 (нерӯи барқи арzonу аз лиҳози экологӣ тоза) афзалияти аз ҳама бештар муайян гардад, ки ҳадафи аввалини стратегӣ дар СМР-2030-ро инъикос менамояд.

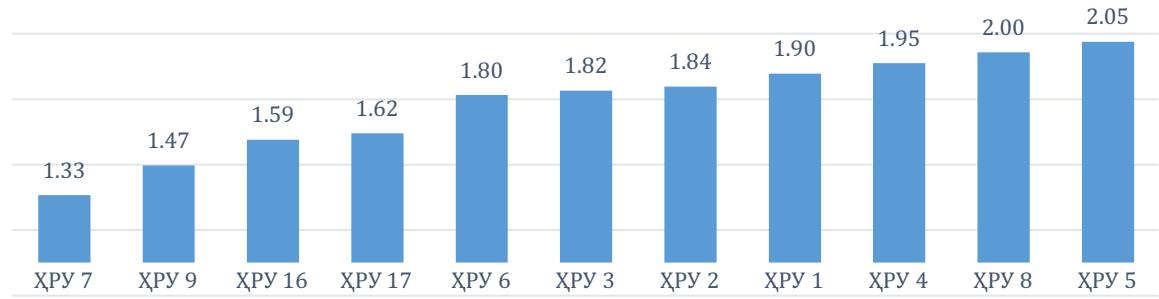
Чадвали5. CATХИ «МУСТАКИЛИЯТ» ДАРНОИЛШАВИИ ХРУДАРТОЧИКИСТОН

XPy	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	Хамагй
1	x	2,56	3,00	1,55	0,76	1,37	1,41	3,00	1,33	3,00	2,00	1,36	0,94	0,94	2,26	3,00	1,90	
2	2,72	2,50	1,78	1,17	1,83	1,50	2,22	2,06	1,39	1,78	1,78	1,44	1,44	2,06	1,94	1,84		
3	2,61	2,61	2,09	0,95	3,00	1,47	1,62	1,52	1,08	1,23	1,67	2,40	1,74	1,61	1,78		1,82	
4	2,70	2,70	2,10	x	3,00	1,20	1,60	2,00	2,00	1,20	1,00	1,70	1,00	1,00	3,00	3,00	1,95	
5	2,04	2,12	2,44	2,81		1,52	1,36	2,71	1,89	2,85	1,55	1,45	1,39	1,61	2,68	2,37	2,05	
6	1,00	1,00	2,00	1,00	x	3,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	1,00	2,00	3,00	1,80	
7	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	x	3,00	3,00	0,00	0,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	1,33	
8	2,00	2,00	2,00	2,00	2,00	3,00	x	3,00	2,00	2,00	1,00	1,00	1,00	1,00	2,00	3,00	2,00	
9	1,00	1,00	1,17	2,71	0,08	1,23	2,31	2,15		0,58	2,00	1,85	1,00	1,00	1,92	2,00	1,47	
10									x									
11									x									
12										x								
13											x							
14												x						
15													x					
16	1,75	1,75	1,47	2,40	1,80	1,23	1,21	2,00	1,25	1,76	1,50	1,25	1,21	1,21		1,59		
17	1,74	1,74	1,70	1,74	1,70	1,35	1,61	1,78	1,74	1,74	1,61	1,91	1,39	1,26	1,83	2,05	1,62	

XPy 7	XPy 9	XPy 16	XPy 17	XPy 6	XPy 3	XPy 2	XPy 1	XPy 4	XPy 8	XPy 5
1,33	1,47	1,59	1,62	1,80	1,82	1,84	1,90	1,95	2,00	2,05

Мачмӯи индексҳои таъсири дигар ҲРУ ба ҲРУ-и барасишуда

Вазифаҳои афзалиятноки ҲРУ дар давраи миёнамуҳлат ва дарозмуддат⁴¹

Ноил шудан ба ҳадафҳои рушди устувор дар Тоҷикистон ҷорӣ намудани низоми мониторинг ва арзёбии заруриро талаб мекунад. Чунин низом бояд имкон дихад, ки мониторинги чорабиниҳои амалишаванда, захираҳои молиявии чудошандагӣ ва инчунин, баҳодиҳии натиҷаҳои ба дастомада баргузор карда шавад. Илова бар ин, вай бояд хусусиятҳои ҲРУ, хусусан, ҷудонопазири онҳо ва ҷалби ҳамаи ҷомеа дар татбиқи онҳоро ба ҳисоб гирад. Гарчанде ки СМР-

2030 бо стратегияҳои соҳавии даҳлдор механизми асосии татбиқи ҲРУ дар Тоҷикистон мебошад, ҳуди ҲРУ аз ҳама васеътар буда, вазифаҳои зиёдро дар бар мегиранд. Таҳлили алокамандии ҲРУ дар Тоҷикистон дар сатҳи вазифаҳо (аз рӯи ҳолҳои гирифташуда) вазифаҳои афзалиятноки зеринро муайян кард, ки ҳалли онҳо ба ноилшавии ҲРУ фаъолона мусоидат мекунад.

40 ва зиёда ҳолҳоро вазифаҳои зерин ба даст оварданд:

7.1. То соли 2030 дастрасии умумӣ ба таъминоти арzonу эътиимоднок ва мусоири нерӯи барқро таъмин карда шавад (47);

9.1. Инфрасоҳтори босифат, эътиимодбахш, устувор ва қавӣ, аз ҷумла бо мақсади дастгирии рушди иқтисодӣ ва некӯаҳволии одамон инфрасоҳтори минтақавӣ ва байнисарҳадиро рушд дода, ба таъмини дастрасии арzon ва баробарҳукуқ барои ҳама дикқати махсус дода шавад (47);

17.17. Шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ мукаммал гардонида шавад (46);

1.4. То соли 2030 ҳукукҳои баробар ба захираҳои иқтисодӣ барои ҳамаи занону мардон, махсусан, камбизоатон ва осебпазирон, инчунин дастрасӣ ба хизматрасониҳои асосӣ, соҳибӣ ва ихтиёрдории замин ва шаклҳои дигари моликияти, моликияти меросӣ, захираҳои табии, ба технологияҳои даҳлдори нав ва хизматрасониҳои молиявӣ, аз ҷумла маблағгузории хурд таъмин карда шаванд (44);

16.6. Дар ҳама сатҳҳо ӯуассисаҳои самаранок, ҳисботдиҳандагӣ ва шаффоғ ташкил карда шаванд (43).

⁴¹ Дар ин ҷо методология каме фарқ дорад. Агар зимни ҳисобкуни нишондихандаҳо баҳодиҳҳӣ аз рӯи сатҳи таъсири ҲРУ-и мушаҳҳас ба дигар ҲРУ ва барьакс, дигар ҲРУ ба ҲРУ-и мушаҳҳас дар алоҳидагӣ истифода гардида бошад, пас ҳангоми ҳисобкуни вазифаҳои афзалиятноки ҲРУ ҳисобкуни холҳо аз рӯи ин вазифаҳо зарур аст. Дар ин ҳолат, зимни ҳисобкуни таъсири вазифаҳои ҲРУ ба мачмӯи вазифаҳои ҲРУ ва барьакс, таъсири мачмӯи вазифаҳои дигар ҲРУ ба вазифаҳои ҲРУ ҳолҳои гирифташуда ҷамкарда мешаванд. (Мисол: Дар муайян карданни сатҳи алокамандии таъсири як ҲРУ ба дигар ҲРУ дар сатҳи вазифа, қадоме аз онҳо +2 гирифтааст. Агар шартан ин баҳо дар ҳамаҷо яххела бошад ва дар Ҳисбот 11-ҲРУбаррасӣ шуда бошад, ҳолҳои умумӣ ба 22 баробар мегардад. Сипас ин ҳолҳо бо ҳолҳое, ки зимни арзёбии таъсири мачмӯи вазифаҳои дигар ҲРУ ба вазифаҳои ҲРУ ба даст омаданд ҷамъ карда мешаванд. Бигзор онҳо 20 ҳолро ташкил карда бошанд. Он гоҳ ҷамъи ҳолҳои таъсири вазифаҳо ба дигар ҲРУ 42 ҳолро ташкил медиҳад. Қадоме аз вазифаҳо, ки баҳоҳои баландтаринро гирифтаанд, онҳо афзалиятноктарин ба ҳисоб мераవанд).

Вазифаҳои зерин аз 30 то 39 холҳоро ба даст оварданд:

- 8.5. То соли 2030 шуғли пурра ва пурмаҳсул ва кори арзишманд барои ҳамаи занон ва мардон, аз ҷумла ҷавонон ва одамони маъюб ва музди баробар барои кори баробарарзишаш таъмин карда шавад (38);
 6.1. То соли 2030 дастрасии умум ва баробархӯкӯк ба оби нӯшокии бехатар ва арzon барои ҳама таъмин карда шавад (35);
 4.4. То соли 2030 шумораи ҷавонон ва қалонсолоне, ки дорои малакаи талаботдошта, аз ҷумла малакаҳои қасбији техникий ҷавобгӯи талабот барои таъминот бо ҷойҳои корӣ, машғул ба корҳои шоиста ва пешбуруди фаъолияти соҳибкорӣ хеле зиёд карда шавад (34);
 2.1. То соли 2030 ба гуруsnагӣ тамоман хотима бахшида, дастрасӣ ба гизои бехатар, хушлazzат ва кофӣ дар

- тамоми сол барои ҳама, хусусан ба ғурӯҳҳои камбизоат ва осебпазири аҳолӣ, аз ҷумла тифлони навзод таъмин карда шавад (33);
 3.8. Фароригии умум ба хизматрасониҳои тиббӣ, аз ҷумла муҳофизат аз тавакалҳои молиявӣ, дастрасӣ ба хизматрасониҳои босифати тиббиву санитарии асосӣ ва ба воситаҳои табобатии асосии бехатару самараబаҳш, босифату арzon ва ваксинаҳо барои ҳама таъмин карда шавад(33);
 8.2. Ноилшавӣ ба болоравии ҳосилнокӣ дар иқтисодиёт тавассути диверсификатсияҳо, навсозиҳои техникий ва фаъолияти инноватсионӣ, аз ҷумла додани таваҷҷӯҳи маҳсус ба баҳшҳои дорои арзишҳои баланди (изофӣ) иловашаванда ва меҳненнаталаб (30).

Аз 20 то 29 хол ба даст оварданд:

- 8.9. То 2030 таҳия ва амалисозии стратегияҳои ҳавасмандсозандай туризми устувор, ки ба таъсиси ҷойҳои корӣ, рушди фарҳанги маҳаллӣ ва истеҳсоли маҳсулоти маҳаллӣ мусоидат мекунанд, таъмин карда шаванд (29);
 8.1. Рушди иқтисодӣ ба ҳар сари аҳолӣ мутобиқ ба шароити миллӣ, хусусан афзоиши маҷмӯи маҳсулоти дохилий дар сатҳи на камтар аз 7 фоиз дар як сол дар қишварҳои нисбатан камтар инкишоффета нигоҳ дошта шавад (28);
 8.4. Дар тӯли тамоми давра то охири соли 2030 самаранокии глобалии истифодаи захираҳо дар системаҳои истеҳсолӣ ва истеъмолӣ тадриҷан баланд бардошта шавад ва ҷуноне ки аз дар Стратегияи даҳсоли амал оид ба гузариш ба истифодаи моделҳои ратсионалии истеъмолкунӣ ва истеҳсолоти пешбинӣ мегардад, барои он ҷиду ҷаҳд кард, ки рушди иқтисодӣ боиси бадшавии муҳити атрофи зистро нагардад ва пеш аз ҳама бо ин кор бояд қишварҳои тараққикарда машғул шаванд (28);
 9.4. То соли 2030 инфрасохтор ва корхонаҳои саноатии бо таҷхизоти нав мӯҷҷаҳӯз карда шавад, бо роҳи баланд бардоштани самаранокии истифодаи захираҳо ва истифодаи васеи технологияҳои тозаву аз лиҳози

- экологӣ бехатар ба иштироки ҳамаи қишварҳо мутобики имкониятҳои инфириодии онҳо равандҳои истеҳсолӣ устувор карда шаванд (27);
 5.1. Дар ҳамаи ҷойҳо тамоми шаклҳои табъиз нисбат ба занону духтарон бартараф карда шавад (26);
 9.5. Тадқиқотҳои илмиро фаъол гардонида, то соли 2030 иқтидори технологии соҳаҳои саноатро дар тамоми қишварҳо, баҳусус, дар қишварҳои рӯ ба тараққӣ, аз ҷумла тавассути ҳавасмандсозии фаъолияти инноватсионӣ тавсее баҳшида, бо таври назаррас шумораи кормандон дар баҳшҳои корҳои илмию таҳқиқотӣ ва озмоишию конструкторӣ (КИТОК) бо ҳисоби ба 1 миллион нафар, инчунин ҳароҷоти давлативу хусусӣ ба КИТОҚафзоиш дода шавад (26).

Машваратҳои маслиҳатӣ, дар маҷмӯъӣ, имкон доданд, ки 17 вазифаҳои асосии ҲРУ муайян карда шаванд, ки метавонанд ҳамчун асос дар таҳияи ҳаритаи ҷорабиниҳо оид ба татбиқи ҲРУ дар Тоҷикистон хизмат кунанд ва зарур аст, ки дар ҷаҳони татбиқи БМР-2016-2020 ва ҳар як БМР –и оянда пайғирӣ карда шаванд. Ҳамаи ин вазифаҳо 10% шумораи умумии вазифаҳои ҲРУ-ро ташкил медиҳанд.

Ҳамаи ин вазифаҳоро аз рӯи афзалият метавон ба 3 гурӯҳ тақсим карда шаванд.

Навбати аввал вазифаҳои зеринро дар бар мегирад: таъмин кардани дастрасии умум ба таъминоти барк; рушди инфрасохтори устувор; мукаммалгардонии шарикии давлат ва бахши хусусӣ; таъмин кардани ҳуқуқҳои баробар ба захираҳо ва рушди муассисаҳои самарарабаҳш (5 вазифа).

Ба гурӯҳи дуюм: таъмини шугли пурра ва дастрасӣ ба оби бехатар; ба андозаи назаррас зиёд кардани шумораи одамоне, ки дорои малака барои таъминот бо ҷойи кор; хотимабаҳшии гуруснагӣ; фарогирии умум ба хизматрасониҳои тиббӣ ва ноилшавӣ ба балоравии ҳосилнокӣ дар иқтисодиёт (6 вазифа).

Ба гурӯҳи сеюм: таъмини рушди туризм; нигоҳдоштани рушди иқтисодӣ ба ҳар сари аҳолӣ; баланд бардоштани самараноки глобалии захираҳо; модернизатсияи инфрасохтор ва таҷдиди корхонаҳои саноатӣ; барҳамдиҳии ҳамҷонибаи табъизи гендерӣ ва фаъольсозии тадқиқоти илмӣ дар соҳаҳои технологияҳо (6 вазифа).

Ҳалли ҳамаи ин вазифаҳои ҲРУ самараи бисёрҷанбаи мусбии назаррас ба даст меорад ва ба ноил шудан ба вазифаҳои дигар ва ҲРУ, дар маҷмӯъ, ҳадафҳои стратегӣ ва афзалиятҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 таъсири ниҳоӣ мерасонад.

1.4. Маҳалликунонии ҲРУ: минтақаҳои озмоиши Тоҷикобод ва Исфара

маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти қонунгузор барои амалишавии онҳо бевосита дар минтақаҳо масъуланд. Бинобар ин, нақши мақомоти иҷроия ва қонунгузории маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар маҳалликунонӣ ва татбиқи ҲРУ дар кишвар хеле баланд ва ҳалкунанда мебошад.

Гарчанде ҳоло муносибати ягонае, ки барои ҷойгиркунии ҲРУ вучуд надорад, зарур аст, ки муносибат бо иштироки ҷонибҳои манфиатдор истифода карда шавад, то ки ба таъмини масъулияти пурра барои амалисозии ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва ҲРУ дар Тоҷикистон кӯмак карда шавад. Барои дастгирӣ ин ташаббус зарур аст, ки маҳалликунонии ҲРУ, аз ҷумла навсозии методологияи банақшагирӣ рушди минтақаҳо ба таври институтсионалӣ амалӣ карда шавад.

Барномаҳои мавҷудаи рушди минтақаҳои кишвар асосан тибқи методологияи банақшагирӣ бе дарназардошти ҲРУ сохта шудаанд. Имрӯз, танҳо ҷаҳор ноҳияни кишвар ҳамчун таҷрибай барои ҷойгирсозӣ ва арзёбии ҲРУ дар Тоҷикистон баромад мекунанд ва дар айни замон муносибати миллӣ барои маҳалликунонии ҲРУ таҳия нашудааст.

Ҷадвали 6. Сарҷашмаҳои ҳароҷоти ноҳияҳо

	Исфара	Тоҷикобод
Ҳамагӣ ҳароҷотҳо:	100%	100%
бучети ҷумҳуриявӣ (вилоятӣ):	23,3	26,7
бучети маҳаллӣ	1,9	8,0
Баҳши ҳусусӣ	50,8	22,7
Сармояи ҳориҷӣ	21,0	27,9
Сарҷашмааш номуайян	3,0	14,7

Ҳаҷми умумии бучети ноҳияи Исфара аз бучети Тоҷикобод зиёда аз 3 маротиба (360906 ҳазор сомонӣ бар муқобили 117626 ҳазор сомонӣ) бартарият дорад. Аз рӯи иғодай мутлақ аз рӯи ҳамаи моддаҳои ҳароҷот, бучети Исфара аз бучети

Бо кӯмаки мутахассисон аз ВРИС дар чор минтақаи кишвар барномаҳои рушди иҷтимоиву иқтисодӣ барои солҳои 2018-2020 таҳия карда шуданд. Нахсутин бор дар кишвар ҳамаи ҳароҷоти буҷет аз рӯи ҲРУ гурӯҳбандӣ карда шудаанд. Ба шаҳру ноҳияҳои таҷрибавӣ шомил гардиданд: Исфара, Тоҷикобод, Лаҳш ва шаҳри Душанбе.

Дар доираи баргузории машваратҳои соҳавӣ қарор қабул карда шуд, ки шаҳри Исфара ва ноҳияи Тоҷикобод мавриди таҳлил қарор гирифта шаванд. Дар Ҳисоботи мазкур ҳароҷоти ноҳияҳо аз рӯи манбаъҳо ва инҷунин, соҳтори ҳароҷот мувоғиҷан ба ҲРУ, ки дар барномаҳои рушди ду ноҳияи пилотӣ - Исфара ва Тоҷикобод пешниҳод гардидаанд, таҳлил карда шудааст. Ин ду ноҳия инъикосгари алоқамандии: шаҳр (Исфара) ва деҳа (Тоҷикобод) ва донор (Исфара) ва минтақаи субсидияшаванда (Тоҷикобод) мебошанд.

Тоҷикобод хеле бартарият дорад. Тавре ки аз маълумоти овардашуда аён аст вазни ҳоси аз бучети ҷумҳуриявӣ (вилоятӣ) маблағгузоришаванда дар ҳаҷми умумии ҳароҷотҳои ноҳияҳо амалан якхела мебошад (23,3% и 26,7%).

Вале аз рӯи сармояи хориҷӣ вазни хоси онҳо дар Барномаи Исфара нисбат ба Барномаи Тоҷикобод кам мебошад. (ба 6,9%). Дар Барномаи Исфара харочотхое, ки сарчашмаашон номуайян аст (ҳамагӣ 3%), нисбат ба Барномаи Тоҷикобод хеле кам (ба 11,7%) мебошад. Дар маҷмӯъ, дар ноҳияи деҳотии дотатсионӣ (Тоҷикобод) наздики 15% харочоти банақшагирифта сарчашмаи маблағгузорӣ надоранд, ки амалисозии Барномаро мушкил мегардонад.

Дар ин ҳолат, ҳиссаи бахши ҳусусӣ дар Барномаи Исфара нисбат ба ҳиссаи бахши ҳусусӣ дар Барномаи Тоҷикобод хеле бартарият дорад (50,8% муқобили 22,7% ё зиёда аз 2 маротиба, + 28,1%), яъне ки зиёда аз нисфи харочоти пешбинишаванда дар рушди иҷтимоию иқтисодии Исфара - ин харочоти бахши ҳусусӣ мебошад. Ин харочотҳо бо лоиҳаҳои мавҷуда тасдик шудаанд. Бештар аз ин ҳолати шавқовар аз рӯи харочоти ноҳияҳо аз рӯи ҲРУ мебошад. Онҳо дар ҷадвали 1.4.2. оварда шудаанд.

Ҷадвали 7. Ҷадвали муқоисавии харочотҳои ноҳияҳои Исфара ва Тоҷикобод аз рӯи ҲРУ

	Исфара	Тоҷикобод
Ҳамаи харочотҳо аз рӯи ҲРУ:	100,0%	100,0%
ҲРУ 1 (бартарафсозии нодории факр)	0,7	-
ҲРУ 2 (бартарафсозии гуруснагӣ)	6,2	2,0
ҲРУ 3 (солимӣ)	6,3	10,3
ҲРУ 4 (таҳсолот)	14,0	24,5
ҲРУ 6 (об ва ҲМҚ)	27,8	6,9
ҲРУ 7 (энергия)	10,4	3,8
ҲРУ 8 (шуғл)	11,8	16,9
ҲРУ 9 (индустрекунонӣ ва инфрасохтор)	12,2	16,6
ҲРУ 11 (шаҳр)	9,3	13,1
ҲРУ 13 (иқлим)	-	0,7
ҲРУ 15 (экоҳушкӣ)	1,3	5,2
Аз ҷумла, ҲРУ 17 (шарикӣ) (сармояи хориҷӣ)	21,0	27,9

Тавре ки аз ҷадвал аён аст, вазни хоси харочот аз рӯи як қатор ҲРУ дар ҳаҷми умумии харочот дар Барномаи Исфара нисбат ба Барномаи Тоҷикобод кам мебошад, бо вуҷуди он, ки бо таносуби мутлақ онҳо зиёданд (мувофиқан: - ҲРУ 3 (тандурустӣ) ба 4,0%; ҲРУ 4 (маориф) ба 10,5%; ҲРУ 8 (шуғл) ба 5,1%; ҲРУ 9 (саноатикунонӣ ва инфрасохтор) ба 4,4% ва ҲРУ 11 (шаҳр) ба 3,8%). Аз ҳама харочоти қалон дар Тоҷикобод дар соҳаи маориф (24,5%), шуғл (16,9%), инфрасохтор (16,6%)

ва тандурустӣ (10,3%) пешбинӣ шудаанд. Ин ҳама харочоти буҷетҳои ҷумҳурияйӣ ва маҳаллӣ мебошанд.

Лекин, мувофиқи ҲРУ 2 (бартарафсозии гуруснагӣ) ва мувофиқи ҲРУ 7 (нерӯи барқ) вазни хоси харочотҳо дар Барномаи Исфара нисбат ба барномаи Тоҷикобод зиёд мебошанд (мувофиқан ба 4,2% 6,6%). Ва мувофиқии ҲРУ 6 (обтаъминкунӣ ва ҲМҚ), онҳо 20,9% зиёданд.

БОБИ 2. ҲАМОҲАНГСОЗӢ ВА МЕХАНИЗМИ АРЗЁБИИ СМР-2030 ВА ҲАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР

2.1. Ҳамоҳангсозӣ

Яке аз воситаҳои асосии татбики сиёсати давлатӣ таҳия ва амалисозии барномаву стратегияҳои рушд мебошад. Дар замони имрӯза, дар Ҷумҳурии Тоҷикистон заминаи қонунгузорӣ барои таҳияи ҳучҷатҳои стратегӣ мавҷуд буда, онҳо дар асоси Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон” ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи дурнамоҳо, консепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии давлатӣ” амалӣ карда мешаванд, ки онҳо ноилшавии ҳадафҳои стратегӣ ва ҳалли вазифаҳои афзалиятдоштаи сиёсати давлатӣ дар бахши рушди иҷтимоию иқтисодиро муайян мекунанд. Ин ҳучҷатҳои стратегӣ барои ноилшавӣ афзалиятҳо ва ҳадафҳои рушди иҷтимоию иқтисодӣ ва экологии мамлакат таҳия карда мешаванд.

Дар сатҳи вазорату идораҳои соҳавии Ҷумҳурии Тоҷикистон санадҳои меъёрии ҳуқуқие қабул шудаанд, ки фаъолияти онҳоро дар самти таҳия ва татбики барномаҳои соҳавии рушд танзим мекунанд. Дар заминаи низомномаҳои худ вазорату идораҳои соҳавӣ тибқи тартиби муқарраргардида дар ташаккул, таҳия ва татбики стратегияҳою барномаҳои соҳавии рушд, ки ба баланд бардоштани сатҳи зинҷагии сокинони мамлакат нигаронида шудааст, бевосита иштирок мекунанд. Мувофиқи мақсад аст, ки ҳучҷатҳои банақшагири стратеги дар сатҳҳои соҳавии минтақавӣ бо ҳам алоқаманд, инчунин бо ҲРУ пурра карда шаванд. Ин барои амалисозии СМР -2030, БМР 2016-2020ва Барномаҳои рушди шаҳру ноҳияҳо, ки бо Қонуни дар боло зикршуда пешбинӣ гардидааст, мусоидат мекунад.

Ҳамин тавр, барои таъмини ҳамаҷонибаи баҳисобгирии ҳадафҳои миллӣ ва афзалиятҳо дар ҷараёни амалисозии нишондиҳандаҳои 2030, инчунин бо мақсади баҳисобгири ҲРУ ва таъмини рушди муттавозини иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва ҷузъиёти экологии рушди устувор дар Тоҷикистон механизми миллии ҳамоҳангсоз таъсис дода шудааст. Бо ин мақсад, барои таъмини ҳамоҳангсозии

ҳамкориҳои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор доир ба масъалаҳои рушди миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Шӯрои миллии рушди назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (ШМР) таъсис дода шудааст. Шӯро стратегияи умумии ислоҳотро муқаррар мекунад ва бо мақсади таъмини ҳамкориҳои байниҳамдигарии мақомоти давлатӣ, баҳши ҳусусӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ дар амалисозии ҳучҷатҳои стратегӣ бо дарназардошти ҲРУ таъсис дода шудааст. Бо ин ягонағии ҷунин элементҳои боҳам алоқаманд ба монанди арзёбии пешравӣ ва татбиқи амалҳои пешниҳодшуда доир ба амалисозии ҲРУ, механизми мониторинги худи пешравӣ, ҷамъоварии ҳамаи маълумоти зарурӣ, инчунин, омодасозии ҳисоботҳои фосилавӣ ва ҷамъbastӣ таъмин карда шудааст.

Ноилшавӣ ба ҳамоҳангсозии мушаҳҳастари фаъолияти донорҳое, ки ба мамлакат дастгирӣ молиявию қӯмаки техникӣ мерасонанд, инчунин дар таҳияи стратегияҳо ва амалисозии ислоҳот мусоидат доранд, ба таъсиси Шӯрои ҳамоҳангсоз оид ба рушд (ШҲР) мусоидат карданд.

Таъсиси робитаҳои мушаҳҳаси институтионалии байни СМР/ БМР ва ҲРУ бо дигар барномаҳои рушд дар сатҳҳои миллӣ ва минтақавӣ ба мувофиқи амудӣ ва ҳамгирионамалҳои Ҳукумат мусоидат мекунад. Ҷараёнҳои мониторинг ва арзёбӣ барои ташкили сиёсати мувофиқашудаи иҷрои ҲРУ дар дохили мамлакат, ҳамгирий аз рӯи робитаҳои амудӣ дар ҳамаи сатҳҳои ҳокимиёт механизми муҳим ба ҳисоб меравад. Дар доираи мониторинг имкониятҳои бузург барои ҷогиркуни ҲРУ тавассути интегратсияи низоми нишондиҳандаҳои миқёси маҳалӣ, минтақавӣ ва миллӣ мавҷуд мебошад.

Мониторинг ва арзёбии СМР-2030 ва ҲРУ зери роҳбарӣ ва ҳамоҳангсозӣ бо Котиботи ШМР, дар шаҳсияти ВРИС амалӣ мегардад. Котиботи ШМР ҷараёни ноилшавии ҲРУ-ро дар сатҳи миллӣ назорат мебарад ва ҳамоҳансозии талошҳои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдорро амалӣ менамояд.

Котиботи ШМР ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати мамлакат доир ба пешрафти иҷрои СМР, БМР ва ҲРУ гузориш медиҳад ва оид ба мукаммалсозии ҷараёни мазкур тавсияҳо пешниҳод мекунад. Ба ҷараёни амалисозӣ ва мониторинги ноилшавии СМР, БМР ва ҲРУ, инчунин механизми баррасии парламентӣ ва машваратҳои миллӣ ва форумҳои рушд бо иштироки доираи васеи шарикон оид ба рушд, аз ҷумла ҷомеаи шаҳрвандӣ роҳандозӣ гардидааст. Масалан, дар ҷаласаи навбатии ШМР, ки 21 июни соли 2016 баргузор шуда буд, лоиҳаҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 бо дарназардошти мутобиқсозии ҲРУ баррасӣ ва маъқул шуморида шудааст. Раиси Шӯро - Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамаи вазорату идораҳо, инчунин мақомоти иҷроиия маҳаллии ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру нохияҳоро вазифадор кард, ки минбаъд таҳияи барномаҳои соҳавию миңтақавии рушд дар заминаи соҳтор, ҳадафҳо ва афзалиятҳои ҳуччатҳои нави стратегии мамлакат амалӣ ва барномаҳои амалкунандаи рушд бо ҳадафҳо ва вазифаҳое, ки дар ин ҳуччатҳо инъикос ёфтаанд, мутобиқ карда шаванд (аз Протоколи ҷаласаи ШМР аз 21 июни соли 2016, №1c/22-2).

ҲИМ, ки соли 2017 омода шуда буд, дар он тавсия дода шуда буд, ки ба масъалаҳои ҳамоҳангсозӣ дар амалисозии СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ дикқати маҳсус дода шаванд. Таҳлил нишон дод, ки айни замон ҳамоҳангсозӣ дар заминаи Низомномаи ШМР, ки соли 2007 таҳия шудааст, ғузаронида шудааст. Дар Низомнома вазифаву функцияҳое, ки барои татбиқи ҲРХ ва СМР-2015 пешбинӣ шудаанд, инъикос ёфтаанд. Бо сабаби он, ки ҲРУ бо НСР-2030 ва БМР 2016-2020 ҳамгиро шудааст, талаботи нав ҷиҳати ҳамоҳангии татбиқи онҳо пайдо гардидааст. Зарур аст, ки ба вазифаҳои Котибот ва ғурӯҳҳои корӣ ҷиҳати беҳтар соҳтани ҳисоботдиҳӣ ва муйянсозии

мушкилоти пайдошуда таваҷҷуҳи хосса зохир намоянд.

Дар биниши пешниҳодшуда мақоми кории ШМР – Котибот маҳсуб меёбад, ки вазифаву ваколатҳои он ба ВРИС voguzor шудаанд. Таҷрибаи солҳои қаблӣ нишон медиҳад, ки Котибот бояд мунтазам фаъолият кунад. Айни замон, зарурати баланд бардоштани мақоми Котиботи ШМР дар масъалаҳои баҳисобгирӣ оид ба татбиқи ҳуччатҳои стратегии қишвар ва ҲРУ ба миён омадааст. Дар ин робита, ВРИС якҷоя бо шарикони рушд, таҳияи Низомномаи нави ШМР-ро бо дарназардошти тавсееи вазифаву ваколатҳои Котибот ба нақша гирифтааст. Ин вазифа назди ВРИС дар доираи ҷаласаи ШМР санаи 3 июли соли 2018 voguzoшta шудааст. Дар назар аст, ки дар доираи ШМР ғурӯҳҳои кории доимамалкунанда барои ҷамъоварӣ ва пешниҳоди маълумот ҷиҳати татбиқи СМР-2030, БМР 2016-2020 ва ҲРУ таъсис дода мешаванд. Ғурӯҳҳои корӣ оид ба ошкор намудани камбуҷиву мушкилоти мавҷуда дар амалисозии СМР-2030 ва ҲРУ ҷаласаву воҳӯриҳо баргузор намуда, ҳамчунин вобаста ба беҳтар намудани вазъият қарор қабул мекунанд. Котибот воҳӯриҳои ҳудро мунтазам баргузор намуда, барои сари вакт муайян намудани мушкилоту монеаҳо барои рушд натиҷаҳои ҳисоботи фосилавиро дар давоми сол ҷамъbast мекунад.

Дар назар дошта шудааст, ки дар ҳайати ғурӯҳҳои корӣ на танҳо намояндағони вазорату идораҳои ҷумҳурӣ ҷалб карда мешаванд, инчунин намояндағони шарикони рушд, очонсиҳои СММ, ҷомеаи шаҳрвандӣ, олимону коршиносон ва баҳши ҳусусӣ низ ҷалб ҳоҳанд шуд. Ин гуна усул имконият медиҳад то механизми мавҷудаи татбиқи СМР-2030 ва ҲРУ таҳқим дода шавад. Ғурӯҳҳои корӣ ҳусусияти соҳавӣ дошта, дар доираи фаъолияти кории онҳо масъалаҳои соҳавии марбут ба СМР-2030 ва ҲРУ муҳокима карда мешаванд.

Расми 7. Механизми пешниҳодиҳуи фаъолияти ШМР назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Пешниҳод мегардад, ки дар Низомномаи тасҳехшудаи ШМР ғурӯҳҳои корӣ ба

Котибот ҳисобот дода, ки дар навбати ҳуд Котибот ба ШМР ҳисоботдиҳанда мебошад.

2.2. Мониторинг ва арзёбии СМР-2030 ва ХРУ

Ноилшавии ХРУ дар Тоҷикистон ҷорисозии низоми мувофиқи мониторингу арзёбиро тақозо менамояд. Чунин низом бояд имкон дихад, ки мониторинги ҷорабинҳои амалишаванда, захираҳои молиявии ҷудошаванда, инчунин арзёбии ҷониҷаҳои ноилшаванда баргузор карда шавад. Ба ғайр аз ин, вай бояд маҳсусиятҳои ХРУ, хусусан ҷудонопазирӣ ва ҷалби ҳамаи ҷомеа дар татбиқи онҳоро ба ҳисоб гирад.

Таҷрибаи ҷараёни амалисозии СМР-2015, СПКСК 2007-2009 ва 2010-2012, СБСНМТ 2013-2015, стратегияҳои соҳавӣ нишон медиҳад, ки дар ҳар қадоми онҳо бахши “Низоми мониторинг ва арзёбӣ” доҳил карда шудааст, ки механизмҳои даҳлдори баргузории мониторинг ва арзёбии ҳар яке аз стратегияҳоро бо функсияҳо, сатҳҳо, марҳилаҳо, шарикон ва индикаторҳои ҳуд пешбинӣ мекунад.

Дар баробари ин, таҳлилҳои⁴² аз рӯи ҷониҷаҳои татбиқи ин стратегияҳо гузаронидашуда самаранокии нокифояи фаъолияти системаҳои мониторинг ва арзёбии тасдиқшударо муайян намуданд, ҳамин тавр, механизмҳои пешбiniшудаи доираҳои даҳлдори институтионаӣ таъмин карда нашудаанд. Новобаста аз он ки 2 майи соли 2008 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон №2016 қабул гардида, Қоидаҳои мониторинг ва арзёбии татбиқи стратегияҳои миёнамуҳлати паст кардани сатҳи камбизоатӣ тасдиқ шудаанд, механизми мазкури мониторинг ва арзёбӣ натавонист бо таври самарабахш амалӣ гардад. Айни замон, лоиҳаи Қоидаҳои гузаронидани мониторинг ва арзёбии татбиқи ҳуҷҷатҳои стратегии қишвар бо дарназардоши мониторинги ХРУ баррасӣ шуда истодааст.

СМР-2030 стратегияи маҷмӯии рушд буда, тавассути Барномаҳои панҷсолаи миёнамуҳлати рушд ва стратегияву барномаҳои соҳавию минтақавӣ амалӣ карда мешавад. Маҷмӯи СМР-2030 ва барномаҳои алоқаманди рушд қисми бештари ХРУ-ро

дарбар мегиранд. Тибқи Арзёбии фаврию ҳамгириишуҷуда⁴³, СМР-2030, БМР 2016-2020 ва стратегияву барномаҳои алоқаманд⁴⁴ дар сатҳи ҷорабинҳо 64% масъалаҳои ХРУ-и мутобиқ ба мамлакатро дар бар мегиранд. Аз ин лиҳоз функсияи арзёбии иҷроӣ барномаҳо аз функсияи арзёбии комёбихо, маҳсусан чунин масъалаҳои комплексӣ ба монанди ХРУ ҳуле фарқ мекунанд. Бинобар ин, дар низоми мониторинг ва арзёбӣ якчанд сатҳҳои мониторинг пешбинӣ шудааст: дар сатҳи лоиҳаҳо / барномаҳо (барои муқоисаи ҷониҷаҳои нақшавӣ бо амалӣ); дар сатҳи баҳшҳо (барои мушоҳиди нишондиҳандаҳои маҳсусгардонидашудаи соҳавӣ); дар сатҳи минтақавӣ (барои арзёбии нишондиҳандаҳои минтақавии рушд); дар сатҳи миллӣ (барои ҳулособарории ҷониҷаҳои мониторинг ва арзёбӣ дигар сатҳҳо).

Соҳторҳои даҳлдори мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимиёти давлатӣ ба вазорату идораҳои соҳавӣ доир ба татбиқи БМР ҳисоботҳои соҳавӣ пешниҳод менамоянд. Барои ин дар ҳамаи мақомоти соҳавию ҳудудии идоракунӣ соҳторҳои масъул / шаҳсоне, ки барои мониторинг ва арзёбӣ дар идораҳои ҳудҷа ҷавобгар ва ҳамоҳангоз мебошанд инчунин, маълумотҳоро ҷамбаст карда, доир ба амалисозии Барномаи миёнамуҳлати рушд барои пешниҳод (баъди тасдиқ аз ҷониби роҳбарият) ба ВРИС ҳисотҳо омода месозанд, муайян карда мешаванд.

Бо мақсади дастгирии фаъолияти ҳамоҳанг ва мувофиқашуда нисбат ба ҷорисозии ХРУ дар тамоми ҷаҳон ҷорҷӯбаҳо барои мониторинг ва арзёбии пешравӣ таҳия гардида, вазифаҳо ва нишондиҳандаҳо барои ҳар як ҳадаф муқаррар карда шуданд. Ҷараёни мониторинг аз мақомоти давлатӣ ва идоракунии маҳаллиӣ ва дар маҷмӯӣ аз тамоми ҷомеаи шаҳрвандӣ истифодаи ҳаддалимкони имкониятҳои мавҷударо барои ҷамъоварӣ, коркард ва истифодаи маълумот вобаста ба мамлакат талаб менамояд.

⁴² Таҳлили Системаи мониторинг ва арзёбии СМР-2015, ки аз ҷониби мушовири байнадмилалӣ Ҳасанов Р. дар соли 2015 гузаронida шудааст; Арзёбии ҷараёни татбиқи Стратегияи давлатии бозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Бабаджанов Р.М., 2015c.

⁴³ A roadmap for SDG implementation in Tajikistan, Final Draft, 3 April 2017

⁴⁴ Ба таҳлил 8 барнома шоми шудаанд:

- Барномаи ислоҳоти баҳши об 2016-2025.
- Стратегияи миллӣ фаъолсозии мақоми зан -2020
- Барномаи давлатии экологӣ солҳои 2009 - 2019.
- Барномаи ислоҳоти қишоварзӣ 2020
- Стратегияи тандурустӣ 2012 - 2022
- Барномаи рушди низоми судӣ
- Стратегияи рушди бозори меҳнат то соли 2020

Қисми асосии маълумот, пеш аз ҳама, маълумоти миқдорӣ (бо чудокунӣ аз рӯи ҷинс ва дигар гурӯҳҳо) Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон (АОПҖТ) (дар асоси шаклҳои мушаҳхаси ҳисботдиҳии таҳияшуда барои ташкилотҳои даҳлдори давлатию гайридавлатӣ), инчунин, дигар вазорату идораҳо (аз рӯи соҳаҳои фаъолияти даҳлдор), ки барои дурустии маълумоти ҷамъоваришишаванда масъулияти пурра доранд, бояд пешниҳод карда шаванд.

Муқаррароти мазкур дар СМР-2030 пешбинӣ гардида, аз ҷониби Парламент ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон моҳи декабри соли 2016 тасдиқ шудааст. Дар баробари ин, то ба ҳол ҳуҷҷати муқарраркунандае, ки ваколати Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистонро оид ба ҳамоҳангзорӣ

Муқаммалсозии низоми мониторинг ва арзёбӣ

Арзёбии иқтидори мавҷуда барои муайян кардани нишондиҳандаҳои глобалии ҲРУ барои Тоҷикистон нисбат ба ҳамаи 232 нишондиҳандаҳои ҲРУ, ки дар сессияи 48-уми Комиссияи омории СММ мувофиқа шудааст, ба истиснои 30 нишондиҳандаҳо, ки барои Тоҷикистон татбиқнашаванда мебошанд, баргузор карда шудааст.

Дар бахши “Низоми мониторинг ва арзёбӣ”, ки бо СМР-2030 тасдиқ шудааст, зикр мегардад, ки “Низоми мониторинг ва арзёбӣ” инчунин низоми даҳлдори ҳисботдиҳӣ оид ба натиҷаҳои татбиқи СМР-2030 ва марҳилаҳои онро дарбар мегирад.

Ҳисботҳо оид ба натиҷаҳои татбиқи Барномаҳои миёнамуҳлати рушди Тоҷикистон (солҳои 2016-2020; 2021-2025 ва

Таҳияи нишондиҳандаҳои миллӣ оид ба татбиқи ҲРУ

МОҲИ ДЕКАБРИ СОЛИ 2017 АЗ ҶОНИБИ АГЕНТИИ ОМОР БО Даастгирии техникии Барномаи рушди СММ Ҳаритаи роҳ оид ба татбиқи Накшай ҷорабиниҳо доир ба муқаммалсозии Низоми миллии омори Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2020 таҳия ва тасдиқ карда шудааст, ки ҳадафи асоси он таҳия ва муқаммалгардонии низоми мониторинг ва арзёбии СМР-2030 дар асоси ҲРУ, амалисозии азнавбақайдигирӣ нишондиҳандаҳои ҲРУ, муайян кардани вазифаҳои афзалиятнок, инчунин таҳияи нақшай корӣ оид ба мониторинги индикаторҳои ҲРУ, ба роҳ мондани ҳамкорӣ бо намояндагони мақомоти гуногуни ҳокимият барои ноилшавии мониторинги нишондиҳандаҳои ҲРУ мебошад.

ҷамъоварӣ ва хулосабарори иттилоот аз рӯи нишондиҳандаҳои ҲРУ (ҷуноне ки СМР-2030 ба ҲРУ асос ёфтааст) тасдиқ мекунад, қабул нашудааст.

Имрӯз арзёбии иқтидори омории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои мониторинги нишондиҳандаҳои глобалии ҲРУ яке аз вазифаҳои афзалиятноки мақомоти омор ба ҳисоб меравад. Агентии омор сарчашмаи асосии маълумот ба ҳисоб меравад, ки он иттилоотро аз сарчашмаҳои худ, инчунин аз дигар сарчашмаҳои маъмурӣ, ки дар ихтиёри вазорату идораҳо қарор доранд, ҷамъоварӣ мекунад.

Дар баробари ин, истифодаи натиҷаҳои тадқиқоти коршиносон нақши муҳим мебозад.

2026-2030) оид ба ҷараёни амалисозии СМР-2030 ҳам дар ҷанбаҳои соҳавӣ ва ҳам ҳудудӣ ҳисботҳои фосилавӣ ба шумор мераванд. Вазорат ҳамаи маълумоти гирифтаашро бо ҷалби ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор (намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ, бизнес-соҳторҳо ва шарикони байналмилалӣ оид ба рушд) ҷамъbast ва таҳлил менамояд. Ҳангоми зарурат, ВРИС метавонад мониторинги интихобии ҳисботҳои пешниҳодшуда оид татбиқи Барномаи миёнамуҳлати рушди Тоҷикистонро (бо ҷалби намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ, соҳторҳои хусусӣ ва шарикони байналмилалӣ оид ба рушд) баргузор намояд.⁴⁵

Дар баробари ҷорҷӯбаи институтсионалии ин механизми дар ҳоли ҳозир тарҳрезӣ ва дар ҳоли тасдиқшавӣ қарор дорад.

Имрӯз муайян шудааст, ки аз 232 нишондиҳандаҳои глобалии ҲРУ 201 нишондиҳандаи он дар сатҳи миллӣ татбиқшаванда мебошад, vale маълумоти методӣ аз рӯи ҳамаи нишондиҳандаҳо анҷом наёфтааст. Дар ҳолати имрӯза кор оид ба миллиқунонии ҲРУ ҳанӯз идома дорад. Арзёбии пурраи нишондиҳандаҳои оморӣ дар робита ба дастрасии онҳо на танҳо дар маҷмӯӣ, ҳамчунин дар сатҳи гурӯҳбандишуда баргузор карда шудааст.

Дар ҳолати имрӯза иқтидори омории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба таҳияи нишондиҳандаҳои глобалии ҲРУ 87 нишондиҳандаҳоро дар бар мегирад.

Сарчашмаҳои маъмурии маълумот иқтидори муҳим барои мониторинги ҲРУ ба ҳисоб рафта, ҳиссаи онҳо дар миқдори умумии нишондиҳандаҳо қарib 60%-ро ташкил медиҳанд. Ба сарчашмаҳои маъмурӣ маълумоти ҳамасола ташаккулдиҳанда вазоратҳои меҳнат, муҳочират ва шуғли аҳолӣ, маориф ва илм, молия, кишоварзӣ, фарҳанг, энергетика ва захираҳои об, тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ, корҳои доҳилӣ ва идораҳои дигар доҳил мешаванд. Таҳлили дастрасии маълумотҳо аз рӯи соҳаҳо ва ҷонибҳои манфиатдор нишон медиҳад, ки 161 нишондиҳандаҳои ҲРУ дар ихтиёри дорандагони маълумот ё он муассисаҳое, ки барои мониторинг ва арзёбии ҲРУ масъуланд, қарор доранд. Бинобар ин, тақсимоти вазифаҳо ва истифодаи самараноки захираҳо дар ҷараёни амалисозӣ ва мониторинги ҲРУ зарур мебошад.

Дар ҳамаи нишондиҳандаҳои амалкунандаи ҲРУ, ки барои Ҷумҳурии Тоҷикистон дуруст мебошанд, тавлидкунандаи пешбари нишондиҳандаҳо Агентии омори назди

Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҳисоб меравад, ки барои тавлиди 46 нишондиҳандаҳо масъулият дорад, аз онҳо 19-то дар соҳаҳои иқтисодӣ, 19-то дар соҳаи иҷтимоӣ, 5-то дар соҳаи энергетика ва 3-то дар соҳаи ҳуқуқ ва идоракунӣ.

Моҳи июни соли 2017 дар ВРИС дар ҳамкорӣ бо Барномаи рушди СММ лоиҳаҳои карори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Низомномаи низоми мониторинг ва арзёбӣ ва механизми баргузории он таҳия карда шудаанд. Айни замон, ҳӯҷҷатҳои мазкур дар баррасии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд.

Ташкилотҳои маҳаллии ҷамъиятий ва байналмилалӣ аз рӯи ҳадафу вазифаҳои гуногуни рушди устувор дар сатҳи соҳаҳо ва минтақаҳои ҷумҳурий тадқиқотҳои мантазами маҳсусгардонидашудаи таҳлилий ва заминавӣ баргузор мекунанд. Вале натиҷаҳои ин тадқиқотҳо дар низоми мониторинг ва арзёбӣ нокифоя истифода мегарданд.

2.3. Маблағузории СМР/БМР бо мақсади иҷрои ҲРУ

Барои ноил гардиdan ба ҳадафҳое, ки дар СМР-2030 дарҷ гардидаанд, тибқи арзёбии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷалби маблағи умумии 118 млрд. доллари ИМА зарур аст. Дар баробари ин, зарур мешавад, ки на танҳо манбаъҳои маблағузории доҳилӣ балки ҳориҷӣ ҷалб гарданд. Ҳаҷми дурнамои захираҳои БМР 2016-2020 ҳамчун марҳилаи якуми татбики СМР-2030, тибқи ҳамаи манбаъҳои маблағузорӣ зиёда аз 25 млрд. доллари ИМА-ро таҳшил медиҳад, ки аз он қисми зиёд 54%-ро маблағҳои буҷетӣ, маблағҳои бахши ҳусусӣ 36% ва маблағҳои шарикони рушд 10% мебошанд. Дар ин марҳила ҷалби маблағҳои умумии зарурӣ

барои БМР 2016-2020 дар сатҳи 54% аз ҳуд шудааст.

Таҳлили молиявии аз ҷониби СММ гузаронидашуда барои дастгирии иҷрои ҲРУ дар Тоҷикистон⁴⁶ нишон дод, ки Ҳукумати Тоҷикистон дар ҷалби маблағузории барои татбики СМР-2030 ва ҲРУ зарурӣ бо дарназардошти норасонии 6,7 %, ки дар назар аст аз ҷониби шарикони рушд маблағузорӣ бояд шавад, ақиб монда истодааст.

Манбаъҳои асосии маблағузории рушд ба таври зерин тасниф мешаванд:

Ҷадвали 8. Таснифи манбаъҳои маблағузории рушд

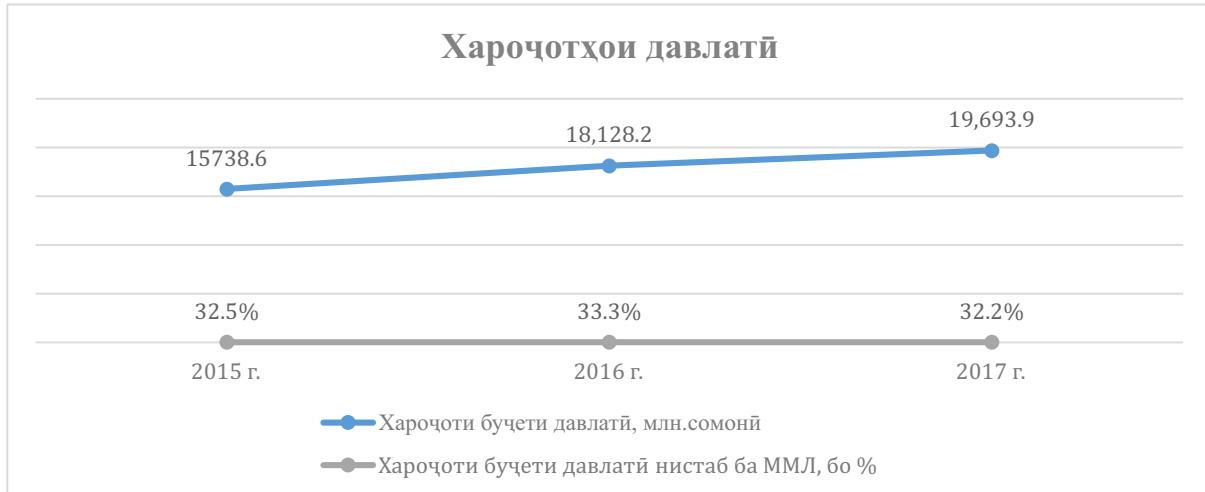
	Давлатӣ	Ҳусусӣ
Доҳилӣ	<ul style="list-style-type: none"> - Даромад аз андозҳо - Даромадҳои ғайриандозӣ - Қарзҳои давлатӣ 	<ul style="list-style-type: none"> - Сармояи доҳилии ширкатҳо - Қарздиҳии доҳилӣ - ТФД-ҳои миллӣ
Беруна	<ul style="list-style-type: none"> - Грантҳо ва қарзҳои шарикони расмии рушд - Ҷараёни даромади расмии дигар 	<ul style="list-style-type: none"> - Бозорҳои байналмилалии молиявӣ - ТФД-ҳои байналмилалӣ - Сармоязории ҳориҷии мустақим - Интиқоли маблағи пулий

Маблагҳои давлатӣ. Аз ҳисоби буҷети давлатӣ, ҳамчун манбаи асосии маблагузории татбиқи СМР, дар давраи солҳои 2015-2017 барои рушди соҳаҳои иҷтимоиу иқтисодӣ дар маҷмӯъ маблаги 53560,7 млн. сомонӣ равона гардидааст. Ба ҳисоби миёна ҳар сол ҳарочоти давлатӣ таҳминан 33%-ро ташкил медиҳад.

Расми 8.

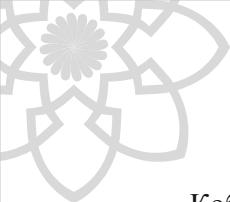

Қисми зиёди ҳарочоти давлатӣ (43,2%) ба бахшҳои таъминкунандай захираҳои инсонӣ равона гардидааст. Дар навбати аввал ин маориф мебошад, ки ба он дар солҳои 2015-2017 9231,6 млн. Сомонӣ ё 17,2 %-и маблаги умумии ҳарочоти давлатӣ дар ин даварро ташкил медиҳад. Дар соли 2017 ҳарочоти соҳаи маориф 5,9%-ро ташкил дода, ба 0,8 банди фоизӣ нисбат ба соли 2015 афзоиш ёфтааст. Барои рушди соҳаи тандурустӣ 6,6%-и маблаги умумии ҳарочоти буҷети давлатӣ дар 3 сол равона гардидааст. Нисбат ба ММД дар соли 2017 ҳарочоти тандурустӣ ба 0,3 банди фоизӣ нисбат ба соли 2015 зиёд гардида, 2,3%-ро ташкил дод.

Расми 9.

Хукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ба дастгирии табакаҳои осебпазири аҳолӣ аҳамияти маҳсус зохир менамояд. Аз ҳисоби маблагҳои буҷети давлатӣ барои суғуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ солҳои 2015-2017 маблаги 8467,2 млн. сомонӣ ё 15,8% аз маблаги умумии ҳарочоти давлатӣ равона гардид. Лекин, нисбат ба ММД ҳарочотҳо барои мақсадҳои мазкур дар соли 2017 ба 0,6 банди фоизӣ нисбат ба соли 2015 коҳиши ёфта, 5,0%-ро ташкил дод.

Қобили қайд аст, ки қисми асосии харочот барои сугуртаи иҷтимоиро барномаҳои нафақаи давлатӣ (қарib 80%) ташкил медиҳанд. Ҳачми қӯмакпулиҳо барои аҳолии бешуғл дар соли охир ба 8,7% зиёд шуда, ҷуброни оилаҳои серфарзанд ва қӯдакон дар соли 2017 нисбат ба соли 2015 ба 56,3% кам шуд. Чунин вазъият бо гузариш ба низоми пардохтоҳои сурогавии қӯмаки иҷтимоӣ асос мегирад.

Расми.10.

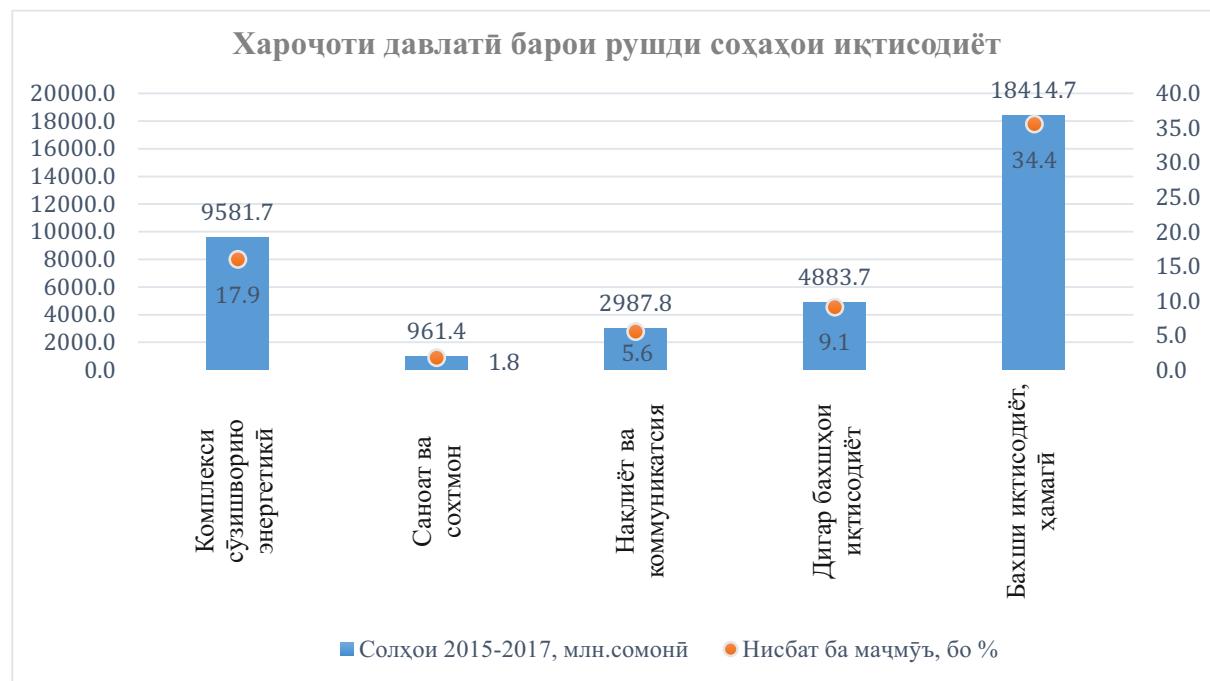
Манбаъ: Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Бо дарназардошти муҳим будани масъалаи аз байн бурдани камбизоатӣ, Ҳукумати Тоҷикистон бояд оид ба ислоҳоти сиёсати иҷтимоӣ ҷораҳо андешаид, муносибатро ба аз нав тақсим кардани даромад тавассути буҷет таҷдиди назар намояд.

Харочоти давлатӣ барои рушди иқтисодиёт дар давраи солҳои 2015-2017 маблағи 18414,7 млн. сомонӣ ё 34,4%-и маблағи умумии харочотро ташкил дод. Бо мақсади таъмини амнияти энергетикӣ аз хисоби маблағҳои

буҷети давлатӣ дар давраи қайдгардида 9581,7 млн. сомонӣ равона гардида буд. Лекин нисбат ба ММД харочоти комплекси сӯзишворӣ-энергетикӣ дар соли 2017 наебат ба соли 2015 ба 1,5 банди фоизӣ коҳиш ёфта, 4,9%-ро ташкил намуд. Ба рушди инфрасоҳтори нақлиёт бо мақсади баромадан аз бумбасти коммуникатсионӣ ва ба кишвари транзитӣ табдил додани кишвар 2987,8 млн. сомонӣ ё 5,6% маблағи умумӣ харочот шуда буд.

Расми.11.

Манбаъ: Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Инчунин бояд қайд намуд, ки аз ҳисоби харочоти давлатӣ барои маблағгузории лоиҳаҳои сармоягузорӣ дар соли 2017 1943,1 млн сомонӣ равона гардида буд, ки нисбат

ба соли 2015 ба 60,7% зиёд мебошад. Дар ҷадвали зерин маблағгузории лоиҳаҳои сармоягузории соҳаҳои буҷетӣ нишон дода шудааст.

Расми 9. Маблаггузории лоиҳаҳои сармоягузории соҳаҳои буҷетӣ

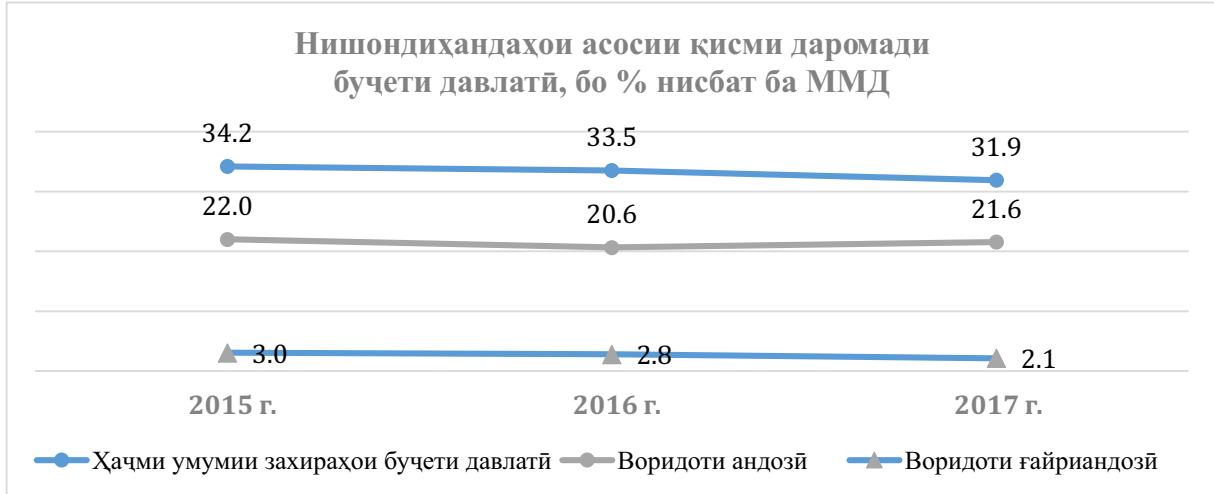
Номгуи соҳаҳо	солҳои 2015-2017, млн. сомони	бо % нисбат ба ҳамагӣ
Бахши ҳокимияти давлатӣ ва иҷроиияи	111.5	2.2
Маориф	522.5	10.4
Тандурустӣ	120.4	2.4
Сугуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ	13.9	0.3
ҲМҚ, экология, ҳоҷагии ҷангalo	475.8	9.5
Комплекси сузишворӣ-энергетикий	1280.1	25.6
Кишоварзӣ, моҳидорӣ ва шикор	810.1	16.2
Саноат ва соҳтмон	4.1	0.1
Нақлиёт ва коммуникатсия	1616.2	32.3
Ҳамагӣ	5007.5	100

Манбаъ: Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Инчунин бояд қайд намуд, ки дар соли 2018 якумин маротиба бо Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2018» харочоти буҷети ҷумҳурияйӣ тибқи муқаррароти таснифоти барномавӣ қабул гардиданд. Ҳамагӣ 94 барнома аз рӯи 6 баҳш – 3 баҳши иҷтимоӣ (маориф – 28 барнома, тандурустӣ – 23 барнома, сугуртаи иҷтимоӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ – 13 барнома) ва 3 баҳши иқтисодӣ (комплекси сузишворӣ-энергетикий – 7 барнома, кишоварзӣ, моҳидорӣ, шикор – 19 барнома, нақлиёт ва коммуникатсия – 11 барнома) ба маблағи умумии 1821,3 млн. сомонӣ қабул гардида. Чунин иқдом имкон медиҳад, ки захираҳои буҷетӣ ба иҷрои вазифаҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 барои расидан ба ҲРУ самаранок равона гарданд.

Манбаъҳои асосии маблағгузории харочоти давлатӣ ин даромадҳои буҷет (андозӣ, ғайриандозӣ), грантҳо ва қарзҳо мебошанд. Лекин ҳаҷми умумии захираҳои буҷети давлатӣ, аз ҷумла, грантҳо ва қарзҳо нисбат ба ММД аз 34,2% дар соли 2015 ба 31,9% дар соли 2017 коҳиш ёфт. Ҳиссаи даромадҳои андозӣ аз 22%-и соли 2015 ба 21,6%-и соли 2017 кам шуд. Ҳамзамон ҳиссаи даромадҳои ғайрибуҷетӣ, ки ба он ҷаримаҳо, пени, таҳрим ва дигар пардохтҳо дохиланд, аз ҳаҷми умумии даромадҳои ҷории 11,9%-и соли 2016 ба 8%-и соли 2017 коҳиш ёфт, ки аз паст будани фиshanги маъмурӣ ба андозсупорандагон шаҳодат медиҳад.

Расми 12.

Манбаъ: Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон

Маълумоти Ҳисоботи молиявии СММ сатҳи даромадҳои давлатиро ҳамчун қисми ММД дар Тоҷикистон ба ҳисоби миёна нисбат ба кишварҳои дори даромади аз сатҳи миёна пасттар хеле баланд арзёбӣ менамояд. Тоҷикистон ҳиссаи баланди даромадҳои андозӣ ва гайриандозиро нисбат ба кишварҳои дори даромади аз сатҳи миёна пасттар ва кишварҳои минтақа нишон дод. Лекин дар солҳои охир буҷети давлатӣ бинобар истеъмолоти пасти ҳусусӣ ва пастшави содирот ба 20% зери фишори саҳт карор дошт, ки ба даромадҳои андозӣ таъсир расонида, дефитсити буҷетро афзун намуд.

Қарзи давлатӣ. Қарзҳои давлатӣ ҳамчун яке аз манбаъҳои ҳарочоти давлатӣ ва маблағузории рушд тибқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қарзи давлатӣ ва қарзҳои давлатии кафолатшуда ва қарз» ва «Стратегияи идоракуни қарзи давлатӣ» идора мешаванд. Ба ҳолати 1 январи соли 2017 қарзи берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба 2,3 млрд доллари ИМА ё 32,7 фоизи ММД афзун шуд, ки ба 4,8 фоизи нишондиҳандаҳои соли 2015 зиёд мебошад. Ба ҳолати охири соли 2017 қарзии умумии беруна 2,9 млрд. долларро ташкил намуд, ки 40,3%-и ММД-ро дар бар мегирад.⁴⁷

Дар доираи Барномаи давлатии қарзи берунаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016-2018 бо мақсади татбиқи лоиҳаҳои сармоягузорӣ 242,0 млн. доллари ИМА

маблағҳои қарзӣ ҷалб гардианд. Инчунин дар соли 2016 11 созишинаи қарзӣ бо маблағи умумии 164,8 млн. доллари ИМА ба имзо расонида шуд. Барнома дорои 70 поиҳаи қарзии амалкунанда ва 96 созишинаи қарзии дар марҳилаи лоиҳавӣ қарордоша мебошад. Арзиши умумии қарзҳо тибқи Барномаи пешниҳодгардида то 1 январи соли 2017 352,2 млн. доллари ИМА-ро ташкил медиҳад.

Дар соли 2017 Барномаи нави қарзгирӣ давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2018-2020 қабул гардид (бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 октябри соли 2017, №485 тасдиқ шудааст). Барномаи мазкур тибқӣ Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи қарзи давлатӣ ва қарзҳои давлатии кафолатшуда ва қарз» таҳия шуда, ба сиёсати иқтисодии Ҷукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқат менамояд, ки инъикосгари афзалиятҳои асосии Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 ба ҲРУ равонагардида мебошад. Азҳудқунии маблағҳо дар соли 2018 ба ҳачми 196,5 млн. доллари ИМА, дар соли 2019 295,9 млн. доллари ИМА ва дар соли 2020 354,7 млн. доллари ИМА дар назар дошта шудааст.

Қардиҳандаҳи асосӣ ва қалотарини Ҷумҳурии Тоҷикистон ин Эксимбонки Ҷумҳурии Ҳалқии Ҳитой, Бонки Умумиҷаҳонӣ ва Бонки Осиёии Рушд мебошанд. Маблағузории қарзӣ дар соҳаҳои зерини иқтисодиёт тақсим шудаанд:

- баҳши кишоварзӣ ва обёри 20 лоиҳаи қарзиро дар бар мегиранд, ки ба барқарорсозӣ ва рушди устувори кишоварзӣ, барқарор намудани системаҳои обёри, обёрии заминҳо ва рушди соҳаи паҳтакорӣ равона шудаанд. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 30 млн. доллари ИМА ё 8,5% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад;
- баҳши тандурустӣ дорои 6 лоиҳаи қарзӣ мебошад, ки асосан ба рушди тандурустии аввалия ва заминавӣ равона гардидаанд;
- баҳши маориф дорои 11 лоиҳаи қарзӣ мебошад, ки ба дастгирии рушди баҳши маориф, соҳтмон ва барқарорсозии муассисаҳои таълимӣ расона гардидаанд. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 23,4 млн. доллари ИМА ё 6,7% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад;
- баҳши энергетикӣ ва саноат дорои 29 лоиҳаи қарзӣ мебошад, ки ба барқарорсозии инфрасоҳтори дохилий ва дастгирии рушди сайдои байнамилалии заҳираҳои энергетикӣ равона гардидаанд. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 156 млн. доллари ИМА ё 44,3% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад;
- баҳши нақлиёт ва коммуникатсия дорои 45 лоиҳаи қарзӣ мебошад, ки ба барқарорсозӣ ва рушди системаи нақлиётӣ кишвар равонад гардидааст. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 115,2 млн. доллари ИМА ё 32,7% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад;
- баҳши ҳочагии манзилию коммуналӣ дорои 32 лоиҳаи қарзӣ мебошад, ки ба барқарорсозии системаҳои обтажинкунӣ ва идоракуни партовҳои саҳти майшӣ равонад гардидааст. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 7,2 млн. доллари ИМА ё 2,1% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад;
- баҳши идоракуни давлатӣ дорои 13 лоиҳаи қарзӣ мебошад, ки ба дастгирии сиёсати давлатӣ равонад гардидааст. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 20,0 млн. доллари ИМА ё 5,7% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад;
- баҳши иҷтимоӣ дорои 1 лоиҳаи қарзӣ мебошад. Ҳачми умумии маблағҳои азҳудшуда дар баҳши мазкур 0,3 млн. доллари ИМА ё 0,1% ҳачми умумии маблағҳои азҳудшударо ташкил медиҳад.

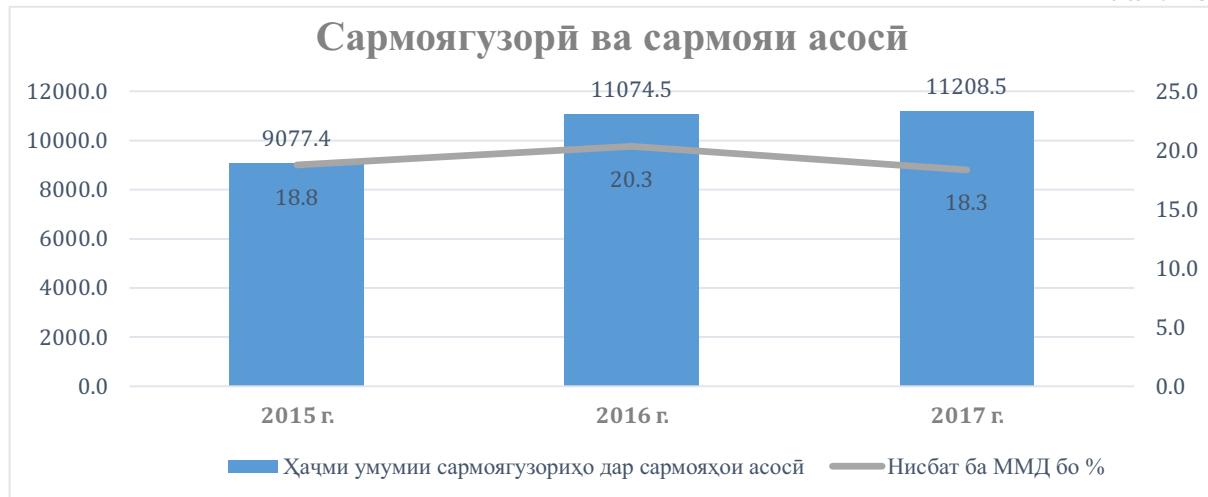

Сармоягузориҳои мустақим. Дар давраи солҳои 2015-2017 ҳаҷми умумии маблагузорӣ ба сармояи асосӣ аз ҳисоби ҳамаи манбаъҳои маблагузорӣ дар ҳаҷми

31360,4 млн. сомонӣ истифода шуд, ки ба ҳисоби миёна таҳминан 19%-и ММДро дар бар мегирад.

Расми.13.

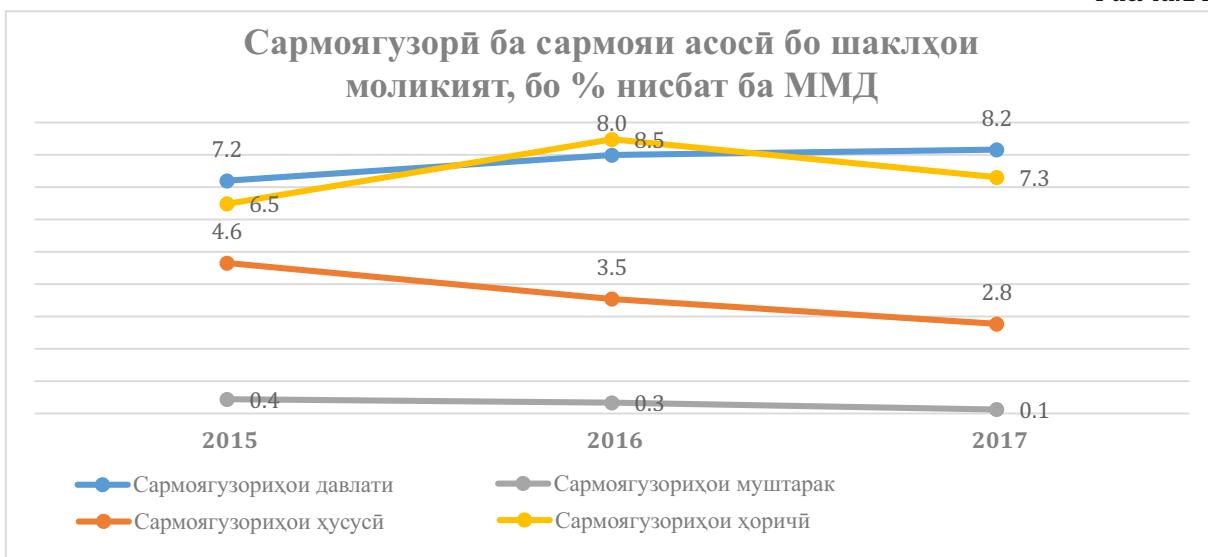

Манбаъ: Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Саҳми асосиро дар сармоягузориҳо давлат мегузорад, ҳиссаи он дар соли 2017 8,2%-и ММД-ро ташкил дод, ки аз соли 2015 ба 1,0 банди фоизӣ зиёд мебошад. Саҳми умумӣ бо асьори миллӣ 12815,9 млн. сомониро ташкил дод. Инчунин бояд саҳми сармоягузорони хориҷӣ, ки солҳои 2015-2016 маблаги 12213,7 млн. сомониро ташкил дод, бояд қайд карда шавад, лекин дар соли 2017 нисбат ба соли 2016 сармоягузориҳои хориҷӣ камтар

шудаанд. Ҳамзамон, ду маротиба коҳиш ёфтани ҳаҷми сармоягузориҳои мустақим дар соли 2017 нисбат ба соли 2015 мушохид мегардад. Дар соли 2017 онҳо ҳамагӣ 1690,2 млн. сомонӣ ё 2,8%-и ММД нисбат ба 4,6% соли 2015-ро ташкил доданд. Дар маҷмӯъ солҳои 2015-2017 аз ҷониби ширкатҳои хусусӣ 5866,1 млн. сомонӣ маблагузорӣ шудааст.

Расми.14.

Манбаъ: Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Тавре дар Ҳисоботи молиявии СММ қайд гардидааст, новобаста аз қӯшишҳои баланд бардоштани рейтинги Тоҷикистон дар «Doing Business», фазои номусоиди соҳибкорӣ ба ҷалби сармоягузории мустақими дарозмуддат монеа мегардад. Ҳуҷҷатҳои иҷроия, аз ҷумла фармонҳои

Президент, қонунҳо, қарорҳои Ҳукумат, дастурамалҳо, ҳуҷҷатҳои вазоратҳо ва низомномаҳо аксар вақт дастрас нестанд, бинобар ин бизнес ва сармоягузорон на ҳама вақт оид ба ҳуҷҷатҳои мавҷудаи меъёри огоҳ мебошанд.

Чараёни асосии сармоягузориҳо ба рушди иншооти истеҳсолӣ равона гардидааст, ки дар қатори онҳо қисми қалонро сармоягузорӣ ва истеҳсол ва тақсимоти неруи барк, газ ва об ишғол намуда, дар соли 2017 ҳиссай онҳо ба 3,5 банди фоизӣ нисбат ба соли гузашта зиёд шуд ва 38,4%-и маблағи умумии маблағгузории асосиро ташкил намуд. Сармоягузориҳо ба корхонаҳои истиҳроҷи қанданиҳои фоиданок дар солҳои 2015-2017 4 маротиба зиёд шуда, 9,6 фоизи маблағи умумии сармоягузориҳои соли 2017-ро ташкил намуд. Барои рушди бахшҳои

иҷтимоӣ дар соли 2017 1722,0 млн. сомонӣ равона гардида буд, ки 15,4%-и маблағи умумии сармоягузориҳо дар баргирифт, аз ҷумла рушди иншооти сармоягузориҳо маориф 2 маротиба зиёд шуд. Ҳамзамон, дар соли 2017 сармоягузориҳо ба соҳаи коркард, аз ҷумла истеҳсолоти нассочӣ ва дӯзандагӣ ба 52,9%, иншооти истеҳсолии савдои яклухт ва чакана, таъмири воситаҳои нақлиёт, маводҳои маишӣ ва ашёи истифодаи шаҳсӣ ба 29,9%, инчунин сармоягузории асосӣ ба меҳмонҳонаҳо ва тарабҳонаҳо ба 42,8% коҳиш ёфт.

Расми.15.

Источник: Агентство по статистике при Президенте РТ

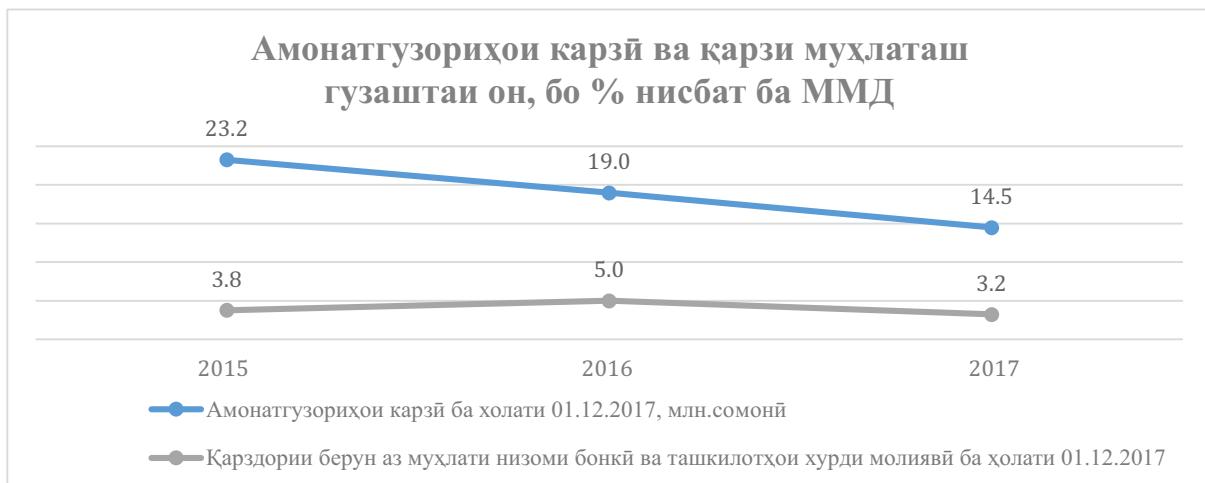
Чун қоида ширкатҳои ҳусусӣ маблағгузории сармоягузориро аз ҳисоби даромади ҳудӣ ва қарзҳои ҷалбшаванд қарзӣ менамоянд, лекин коҳишёбии он аз дучор гардидан ба мушкилоти бахши ҳусусӣ шаҳодат медиҳад. Вазъияти бамиёномада бо маълумоти Ҳисоботи молиявии СММ тасдиқ мейбад, ки дар он омадаст, ки қарздиҳии доҳилӣ дар Тоҷикистон нисбат ба қишварҳои дорои даромади аз сатҳи миёна пасттар поён қарор дорад. Аксарияти омилҳои мазкур сабаби он мебошанд: фазои умумии тиҷорат, ки ба сатҳи настии сармоягузорӣ сабаб мешавад, арзиши баланди қарз, фарогирӣ ва дастрасии паст ба маҳсулот ва ҳизматрасоникӣ молиявӣ, ки ба талаботи бозор ҷавобгӯ нестанд, фазои интситутсионаӣ ва танзимкунанда ва рақобатнокӣ/самаранокии бахши молиявӣ, ки дар тақсимоти баланди сатҳи амонат ва қарздиҳӣ инъикос мейбад.

Тибқи маълумоти пешакии Бонки миллии Тоҷикистон ба ҳолати 1 декабря соли 2017 маблағи умумии амонати қарзии низоми бонкӣ ва ташкилотҳои хурди молиявӣ дар бахшҳои асосии иқтисодиёт (бо асьори миллӣ ва ҳоригӣ) 8840,5 млн. сомониро ташкил дод, ки нисбат ба ҳамин давраи соли 2016 ба 1494,6 млн. сомонӣ ё 14,5% коҳиш ёфт. Кам гардидани амонатҳои қарзӣ дар давоми ду сол идома ёфта истодааст, ки ин пеш аз ҳама бо вазъияти бахши бонкии ҷумҳурӣ алоқаманд мебошад. Лекин пастшавии ҳачми қарздории муҳлаташ гузашта аз оҳиста шудани бӯҳрон дар бахши мазкур гувоҳӣ медиҳад, ки дар давраи охир бояд ба афзоиши заҳираҳои умумии қарзӣ оварда расонад.

Расми.16.

Манбаъ: Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон

Бояд қайд намуд, ки Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар оғози соли 2018 як қатор тағйирот дар қонунгузории андоз қабул намуда, барои санчиши соҳибкорӣ мораторий эълон карданд, ки ба фазои сармоягузорӣ барои сармоягузорони маҳаллӣ таъсири мусбат мерасонад.

Кумаки расмӣ барои рушд. Тавре дар Ҳисоботи молиявии СММ қайд гардидааст, Тоҷикистон ҳамчун кишвари дорои даромади аз сатҳи миёна пасттар инчунин шаклҳои дигари маблағгузориро аз донорҳои бисёрҷониба ва дучониба ҷалб менамояд, ки дар байни онҳо шаклҳои иловагии сармояи ширкатҳо, қази-маблағҳои ширкатҳо ва қарзҳои консессионӣ (имтиёзном) ба корпоратсияҳои давлатӣ ва баҳши хусусӣ мушоҳида мегарданд. Мисоли возеҳӣ ин 15 институти маблағгузории рушд ба ҳисоб меравад, ки қисми Ассотсиатсияи институтҳои Аврупо оид ба маблағгузории рушд мебошанд.

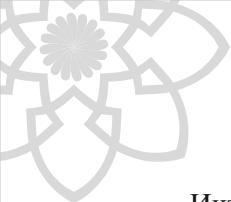
Ҳукумати Тоҷикистон бомуваффақият фондҳои ҷаҳониро барои як қатор баҳшҳои фаний сафарбар намуд. Барои нишот додани ин, Ҳукумат дорои портфели бо арзиши қарӣ 10 млн. доллари ИМА маблағгузории берунаи 7-8 лоиҳаи соҳаи экологӣ бо Бонки Осиёи Рушд, Бонки Умумиҷаҳонӣ, Иттиҳоди Аврупо, Бонки Аврупоии Таҷдид ва Рушд, САҲА, Ташкилоти Рушди Олмонӣ ва БРСММ оид ба муҳити зист ҳамчун шарикони асосии беруна мебошанд. Ба гайр аз ин, Ҳукумат ҳамкории институтионалиро бо дигар кишварҳо, ки тавассути буҷетҳои мунтазами ин институтҳо маблағгузорӣ мешаванд, ба роҳ мондааст. Новобаста аз ин ҳавзаи назарраси сафарбари маблағгузории иловагӣ мавҷуд аст, мисол агар Ҳукумати Тоҷикистон барномаи ҳамгиришударо барои ҳаммаблағгузории шарикони беруна таҳия намояд, нисбат ба он ки якчанд шартномаҳои лоиҳавии нисбатан хурдро алоҳида бо ҳар як шарники рушд дастгирӣ кунад, беҳтар мебошад.

Расми.17.

Манбаъ: Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон

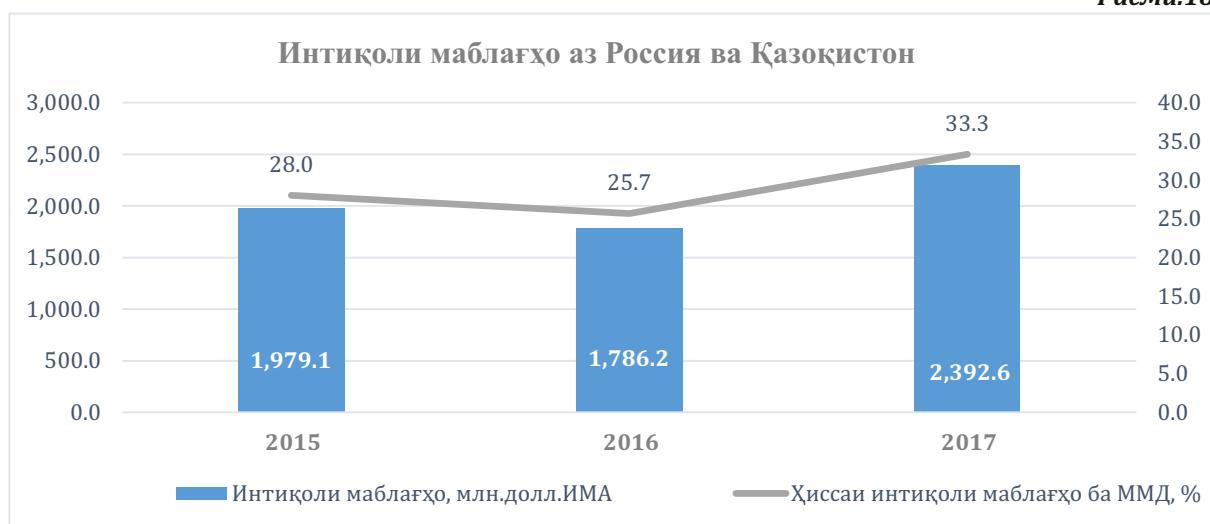

Интиқоли маблағхо. Интиқоли маблағхо ин манбай маблағузорй дар сатхи ниҳоят баланд нисбат ба кишвархой доронади аз сатхи миёна пасттар мебошад. Интиқоли маблағхо ҳоло ҳам дар маблағузории сармоягүзориҳои ҳочагиҳои хонаводагӣ нақши муҳим мебозанд. Лекин, барои амонатгузорӣ ва/ё сармоягузорӣ барои

дороиҳои маҳсулнок кам истифода мегардад. Беҳтар гардидан фазои тичорат ва ҷорӣ намудани миёнаравҳои нави молиявӣ ва усулҳо барои бахши ҳусусӣ метавонанд, ки баъзе интиқоли маблағхо ҳамчун манбаи иловагии маблағузории барои рушд равона гардад.

Расми.18.

Равандҳои маблағузории рушди миллӣ зери назорати доимии роҳбарияти кишвар қарор доранд. Ҳукумат барои беҳтар намудани вазъи бахши молиявии кишвар дар рушди тичорат ва шарикӣ бо мақсади иҷрои вазифаҳои стратегӣ оид ба ноил гардидан ба ХРУ қӯшиши зиёдро ба ҳарҷ медиҳад.

Кори мақсадноки Ҳукумат оид ба мукаммалгардонии сиёсати андозу буҷетӣ, аз ҷумла беҳтар намудани маъмурикунонии андоз ва коҳиҳ додани фишор ба андозсупорандагон имконият медиҳад, ки фазои тичорат беҳтар ва боварии сармоягузор баланд гарданд ва ҳамин тавр ҳарочоти ҳам давлатӣ ва ҳам ҳусусӣ барои руш зиёд мешавад.

Муътадилий дар бозори молиявӣ ва беҳтар гардидан раддабандии қарзӣ имкон медиҳанд, ки сармоягүзориҳо барои рушд на танҳо аз ҷониби давлат ва шарикони ҳориҷӣ, балки асосан аз ҳисоби бахши ҳусусӣ зиёд шавад.

Муносибгардонии ҳарочоти давлатӣ ва минбаъд ҷорӣ намудани барномаи буҷетиқунонӣ имкон медиҳад, ки маблағҳои буҷетӣ барои ноил гардидан ба ҳадафҳои асосӣ самаранок истифода карда шаванд.

2.4. Шарикӣ барои расидан ба ҳадафҳои СМР-2030 ва ҲРУ

Тоҷикистон ният дорад, ки барои расидан ба ҳадафҳои СМР-2030 ва ҲРУ мутобиқати таҳқими муносибатҳои шарикӣ ва рушди ҳамкориро баланд бардорад. Ин таъмини мувофиқати сиёсат ва ташкили шароити мусоид барои рушди устувор дар ҳамаи сатҳҳо бо иштироки тамоми субъектҳо, инчунин фаъолгардонии корро дар доираи Шарикии ҷаҳонӣ ба хотири рушди устуворро талаб менамояд.⁴⁸

Ҳамин тавр, Тоҷикистон азм дорад, ки шарикии самаранокро байни ташкилотҳои давлатӣ, давлат ва бахши ҳусусӣ, инчунин байни ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар асоси таҷриба ва стратегияи истифодай захираҳои ҳамаи иштирокчиёни даҳлдор ҳавасманд гардонад.

Аз ҷониби Ҳукумати Тоҷикистон бо Шарикони қалидии рушд созишиномаҳои миёнамӯҳлат баста шудаанд, ки дар доираи онҳо афзалиятҳои марбут ба амнияти озуқаворӣ ва гизо муйян гардида, дар навбати худ малакаи идоракуни чарогоҳҳо ва пешбурди қишоварзӣ, ҳамчунин тавссеаи технологияҳои қишоварзии арzon ва устувор ба тағйирёбии иқлимиро талқин менамоянд. Дар доираи Барномаи қолабии ЮНДАФ (солҳои 2016-2020) шарикӣ ба он равона гардидааст, ки мақоми гизои аҳолӣ дар Тоҷикистон бо роҳи дастрасии устувор ба маводи озуқавории кофӣ, мувофиқ ва бехатар, беҳтар гардонидани таҷрибаи гизодиҳии кӯдакон, беҳтар қардани таъминот бо об ва санитария ва беҳтар гардонидани дастрасӣ ба хизматрасониҳои босифати тандурустӣ беҳтар гардонид шаванд. Барномаи умумиҷаҳонии озуқавории СММ барномаҳои рушдро оид ба таъминоти гизои гарм барои хонандагони синҳои ибтидой ва беморони сил, ки тибқи Барномаи ДОТС муолиҷа мешаванд, идома медиҳад. Созмони озуқаворӣ ва қишварзии СММ (ФАО) дар доираи тадбирҳо оид ба таъмини дастрасии кафолатнок ва мунтазами аҳолӣ ба гизои баландсифат, ки барои ҳаёти фаъолона ва солим барои давраҳои солҳои 2018-2020 заруранд, се самти афзалиятнокро барои дастгирии мамлакат муйян кардааст:

авал, дастгирии институционалӣ дар соҳаи идоракуни амнияти озуқаворӣ ва гизо; дуюм, идоракуни устувори захираҳои табиӣ ва баланд бардоштани устуворӣ ба тағйироти иқлими; сеюм, истеҳсолоти устувори қишоварзӣ ва баланд бардоштани рақобатпазирии маҳсулоти қишоварзӣ. БОР дар дораи барномаи оператсионӣ барои солҳои 2015-2018 таваҷҷӯҳро ба дастгирии рушди инфрасоҳтор ва нақлиёт медиҳад, ки ба паст қардани ҳароҷот оид ба ҳамлу нақли маҳсулоти қишоварзӣ ба бозорҳо ва таъмини дастрасӣ ба бозорҳои озуқаворӣ, барқарорсозии низоми ирригационӣ ва беҳдошти ҳочагиҳои фермерӣ ва самарнокии истифодаи об равона шудаанд. Бонки умумиҷаҳонӣ дар доираи стратегияи кӯмак ба қишвар барои солҳои 2015-2018 таваҷҷӯҳро ба самти баланд бардоштани истеҳсолнокии бахши қишоварзӣ ва тиҷоратиқонии соҳаи қишоварзӣ, бақайдигирии замин ва низоми кадастрий равона кардааст.

Агентии Япония оид ба ҳамкориҳои байнамилалӣ (ЛСА) бинобар он ки вилояти Ҳатлон дорои аҳолии зиёди камбизоат мебошад, расонидани кӯмакро ба соҳаи қишоварзӣ ва дигар самтҳои таъмини устувории иҷтимоӣ дар вилояти Ҳатлон, ки бо Афғонистон ҳамсарҳад мебошад, равона менамояд.

СҮТ дар мубориза бо сарбории дучандай бемориҳои инфексионӣ ва гайриинфексионӣ ба Ҳукумати Тоҷикистон тавассути пешниҳоди хизматрасониҳои сифатноки барқарорсозӣ, ки ба пешгирии ҳолатҳои ғавти модар ва кӯдак ва амалӣ қардани даҳолати байнисоҳавӣ оид ба масъалаҳои саломатии наврасон равона гардидаанд, расонидани кӯмакро идома медиҳад.

Азбаски шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ яке аз нақшҳои калидӣ дар беҳтарсозии дастрасӣ ба хизматрасониҳои давлатии ҳаётан мухим, инчунин дар ҳавасмандгардонии рушди иқтисодиро дорад, Тоҷикистон ба шарикӣ давлат ва бахши хусусӣ ҳамчун омили таъмини рақобати устувор ва бомувафқият дар шароити муосири иқтисодиёти инноватсионӣ таваҷӯҳ менамояд. Дар Тоҷикистон механизми ШДБХ дар соҳаҳои энергетика, нақлиёт, ҳочагии манзилию коммуналӣ, инфрасоҳтори иҷтимоӣ, маориф, тандурустӣ, варзиш, сайёҳӣ ва фарҳанг фаъолона истифода ва татбиқ мегардад.

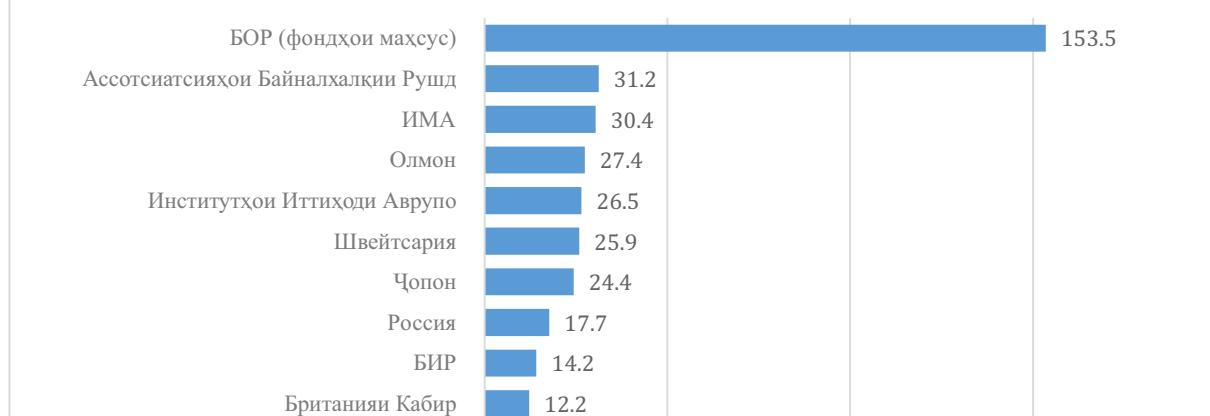
Тоҷикистон ба равандҳои байналмилалӣ ҳамроҳ шуда, яке аз иштирокчиёни форумҳои байналмилалӣ оид ба самаранокии қӯмаки беруна мебошад. Тоҷикистон дар форумҳои гуногуни сатҳи баланд иштирок намуд. Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо шарикони рушд барои истифодаи таҷрибаи байналмилалӣ дар беҳтар намудани

ҳамоҳангсозӣ ва афзун намудани самаранокии қумаки ба Тоҷикистон пешниҳодшаванд, кӯшиш ба ҳарҷ медиҳад.⁴⁹ Дар ҳошияи қӯмаки байналмилалӣ Тоҷикистон бо қишварҳои ҳамшарики қӯмаки беруна ва созмонҳои пешсафи байналмилалӣ ҳамкорӣ ба роҳ мондааст.

Зарурати рушди устувори Тоҷикистон ҷалби фаъоли қӯмаки байналмилалӣ ба қишвар, яъне корбарии ҳадафнок бо донорҳоро тақозо менамояд. Қӯмаки байналмилалӣ дар доираи ҳамкории дучонибаи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси созишномаҳои байніхукуматӣ ва дар доираи фондҳои маҳсуси аз ҷониби ҳуқуматҳои донорҳои қӯмаки байналмилалӣ ташкилшуда пешниҳод мегардад. Бояд қайд намуд, ки маблағҳои аксари донорҳо ба қишварҳои бенефитсиар (қабулкунанда/фоидагиранда) тавассути институтҳои байналмилалии молиявӣ равона мегарданд.⁵⁰

Расми.19.

Даҳ қишвари донорҳои асосӣ оид ба қумаки расмӣ бо мақсади рушд барои Тоҷикистон (ба ҳисоби миёна, солҳои 2015-2016, млн. долл. ИМА)

Манбаъ: OECD-DAC:

<http://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-data/aid-at-a-glance.htm>

Тоҷикистон барои робитаҳои ҳамшарики байни давлат ва бахши хусусӣ заминаи ҳуқуқиро таҳия намудааст, лекин суръати татбиқи амалии он нисбатан паст мебошад. Лоиҳаҳои мавҷуда асосан бо ҳариди давлатии ҷорӣ алоқаманд мебошанд ва дорои компоненти моддии сармоягузорӣ нестанд.

Интиқоли технология яке аз масъалаҳои асосии Рӯзнома дар соҳаи рушди устувор мебошад (ХРУ 17). Ҷомеаи ҷаҳонӣ бояд ба коркард, интиқол, пахннамоӣ ва азхудкуни технологииҳои аз нӯқтаи назари экологӣ бехатар мусоидат намоянд, то ин ки

кишварҳои рӯ ба тараққӣ онро тибқи шартҳои мувоғиқашудаи мусоид, инчунин дар асоси шартҳои имтиёзном дастрас намоянд.

Тоҷикистон тасмим гирифтааст, ки барои таъмини пурраи фаъолияти маҳзани технологияҳо ва механизми рушди маориф, технология ва инноватсия платформаи глобалиро фаъолона истифода карда, татбиқи технологияҳои баландиқтидор ва самаранок, аз ҷумла технологияҳои иттилоотию коммуникатсиониро васеъ намояд.

Барои ин Тоҷикистон вазифа гузаштааст, ки принсипҳои шарикӣ ташкилотҳои байналмилалиро таҳқим бахшида, муносибатҳои шарикӣ байни давлат ва бахши хусусиро рушд дихад ва ҳамкории байналмилалиро фаъол карда, ҷомеаи шабакавиро тараққӣ дихад.⁵¹

Дар соли 2015 ғурӯҳи техникии коршиносони маҳаллӣ – олимон ва мутахассисони соҳаи рушди устувор бо мақсади коркарди СМР-2030 ва БМР 2016-2020 ташкил карда шуд. Ба фаъолияти ғурӯҳи техникӣ аз ҷониби Маркази стамбулии БРСММ ва БРСММ дар Тоҷикистон дастгирии машваратӣ пешниҳод карда шуд.

БРСММ дар Тоҷикистон арзёбии маҷмӯии 2 барномаи давлатӣ ва 8 барномаҳои соҳавиро оид ба вазифаҳои мақсадноки ҲРУ ғузаронид. Дар асоси таҳлили ғузаронидашуда вазифаҳои бисёрсоҳавии мақсадноки ҲРУ ҳарита/маҷмӯи Тоҷикистон дар доираи ҲРУ, ҳаритаи вазифаҳои мақсадноки ҲРУ (аз 17 ҲРУ ба Тоҷикистон 16-то робитай бевосита доранд) ташкил гардида, 93 вазифаи мақсадноки ба Тоҷикистон тааллуқдошта муайян карда шуд.

Дар Тоҷикистон дар ҳамкорӣ бо Шарикони рушд Конференсияи байналмилалии «Таҳқими шарикӣ барои расидан ба рушди устувор дар шароити таҳдиду хатарҳои муосир» (Душанбе, 12 июни соли 2017) бо иштироки Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ва Котиби генералии СММ муҳтарам Антониу Гуттериши баргузор карда шуд. Дар Конференсия масъалаҳои пешравии Тоҷикистон дар расидан ба ҲРУ; Таъсири тағйироти иқлими рушди Тоҷикистон ва ҲРУ; Амнияти озуқаворӣ ва ғизо; Воситаҳои амалишавии ҲРУ мавриди баррасӣ карор дода шуданд.

Тоҷикистон дар Даҳсолаи байналмилалии «Об барои ҳаёт» 2005-2015 ва Даҳсолаи амал «Об барои рушди устувор» 2018-2028 роҳбарӣ нишон дод. Кишвар дар баргузории симпозиуми сатҳи баланд оид ба ҲРУ 6 ва вазифаҳои мақсадноки Дастрасии кулл ба об ва санитария нақши муҳим бозидааст.

БОБИ З. КАМБУДИХО ВА МУШКИЛОТ ДАР АМАЛИШАВИИ СМР-2030 ВА ХАДАФҲОИ РУШДИ УСТУВОР

Таҳлили механизмҳои мавҷудаи институтсионалӣ оид ба арзёбии максадҳои хуччатҳои стратегии кишвар ва ҲРУ, барномаҳои рушди соҳавӣ ва маҳаллӣ бо дарназардоши татбиқи принсипҳои асосии арзёбӣ аз ҷониби мақомоти давлатӣ сабит намуд, ки хуччатҳои стратегии кишвар ҳам дар сатҳи миллӣ ва ҳам дар сатҳи маҳаллӣ аз ҷониби мақомоти ваколатдор тасдик гардида, амалишавии ин хуччатҳо аз ҷониби Котиботи ШМР-ВРИС анҷом дода мешавад.

Новобаста аз он ки СМР ва БМР аз ҷониби парлумони кишвар тасдик гардидаанд, баъзе нишондиҳандаҳои натиҷаҳои (аксари онҳо) матрітсаи амалиёти БМР 2016-2020 дар ҳошияи ҲРУ-ро пайғирӣ ва ё ҷен кардан гайриимкон мебошад. Ин ба таҳияи низоми ягонаи мониторинг ва арзёбии хуччатҳои миллии стратегӣ ва ҲРУ монеа мешавад.

Айни замон «Дастури методии коркард ва амалишавии барнома ва нақшаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии минтақаҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон» истифода бурда мешавад, ки дар он оид ба мазмун ва соҳтори барномаҳо ва нақшаҳои рушд тавсияҳо дода шудаанд. Бо вуҷуди ин, дастури мазкур аллакай ба талаботи муосири соҳаи мониторинг ва арзёбӣ, банақшагирии стратегӣ ва таҳияи стратегияҳо ва барномаҳои нави миллӣ, минтақаӣ ва соҳавии рушд дар доираи ҲРУ ҷавобгӯ нест.

Моҳи июни соли 2017 дар ВРИС бо дастгирии Лоиҳаи БРСММ лоиҳаҳои қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Низомнома оид ба системаи мониторинг ва арзёбӣ ва механизми гузаронидани онҳо таҳия шуд. Ва ҳоло инхӯччатҳои такмил дода шуда, дар баррасии Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор доранд.

Дар доираи амалишавии «Харитаи роҳ»-и татбиқи Нақшаи чорабиниҳо оид ба мukammalgardonии Системаи миллии омори Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи солҳои

2018-2020 зарур мебошад, ки рушди омори минтақаӣ бо мақсади ҳар ҷӣ пурра фаро гирифтани нишондиҳандаҳои омории дар миқёси хурд ва минтақаӣ (вилоят, район) ташаккулёбанда таъмин карда шавад. Самти мазкур ҳамчунин барои таъмини ташаккули нишондиҳандаҳои омории коркарднашуда ва мавҷудияти маълумоти даҳлдор дар маҳзани иттилоотӣ дар доираи мониторинги индикаторҳои расидан ба ҲРУ барои давраи то соли 2030 амри воеӣ дорад.

Дар ҷумҳурӣ ҳоло низоми ягонаи алоқамандии хуччатҳои стратегии кишвар, ки низоми ягонаи хуччатҳои идоракунии дори мухлатҳои муҳталиф ва самтҳои ноилшавӣ ба ҲРУ-ро таъсис медиҳад, мавҷуд нест.

Дар расидан ба ҳадафҳои стратегии рушди СМР-2030 ва ҲРУ мушкилоти муайян вуҷуд дорад. Бахусус, дар робита ба ҲРУ 7 инҳо дохиланд: маблагузории сармоягузорӣ ва мустақими нокифояи лоиҳаҳои электроэнергетика ва нерӯи барқароршаванд; маданияти пасти истифодаи нерӯи барқ, сатҳи баланди талағоти нерӯи барқ ва ҷамъоварии пасти маблағи пардоҳти барқи истифодагардида.

Бехатарии энергетикӣ алалхусус барои рушди иҷтимоӣ дар робита бо масъалаи аз байн бурдани камбизоатӣ (ҲРУ 1), тандурустӣ (ҲРУ 3), гендер (ҲРУ 5) и энергияи тоза ва дастрас (ҲРУ 7) аҳамияти муҳим дорад. Лекин робита байни энергетика ва рушди иҷтимоӣ автоматикӣ намебошад. Тағйироти речай гидрологӣ дар натиҷаи тағйироти иқлими (ҲРУ 13) метавонад ба устувории дарозмуддат ва зарурати истифодаи манбаъҳои барқароршаванди нерӯ таъсир расонанд, ки метавонад барои таъмини тавозуни энергетикӣ аҳамияти муҳим баҳшад (ҲРУ 7).

Дар давраи баҳору тобистон бинобар маҳдудияти талабот дар бозори дохилӣ ва набудани имконияти содироти неруи барқ самаранокии истифодаи иқтидорҳои насбшудаи неругоҳҳои барқи обии мавҷуда коҳиш меёбад. Ҳамми умумии партофти холии об дар ҳамаи НБО-ҳои ШСХК «Барқи Тоҷик» дар соли 2017 53,5 миллиард м3-ро ташкил дод, ки ба 9,4 миллиард кВт соат барқ баробар аст. Мушкилоти талафоти нерӯи барқ ҳоло ҳам баланд боқӣ мемонад ва дикқати маҳсусро талаб меқунад.

Қисми зиёди аҳолӣ обро аз ҷашмаҳо, ҷоҳҳо, ҷӯйҳои обёрӣ, каналҳо ва гайра истифода менамоянд, ки ба талаботи санитарӣ ҷавобгӯй нестанд ва ба татбиқи ҳадафҳои БМР 2016-2020 ва ҲРУ 6 монеа эҷод меқунанд. Ин дар навбати худ ба паҳн гардидан бемориҳои сироятӣ, ки тавассути об мегузаранд, оварда мерасонад. Масъалаҳои беҳдошт ва оби тозаи ошомидани то ба оҳир ҳалли ҳудро наёфтаанд ва маблағгузории зиёдро талаб менамоянд.

Мушкилоти шуғли самаранок то ба ҳол дар мадди назари банақшагирии стратегӣ ҳамчун яке аз ҳадафҳои стратегии СМР-2030 ва ҲРУ 8 қарор надорад.

Дар раванди татбиқи ҳадафҳо ва вазифаҳои СМР-2030, БМР 2016-2020 ва БМР-ҳои минбаъда, инчунин ҲРУ, зарурати айни замон пешбинӣ намудани механизмҳо, самтҳо ва шаклҳои алтернативии шуғл барои кормандони бекормонда ва ҷавонони ба бозори меҳнат воридшаванда пеш омадааст, зоро муҳочирати берунии меҳнатӣ гарави таъмини пурра, босифат ва самараноки шуғл намебошад.

Масъалаҳои амнияти озуқаворӣ нишон медиҳад, ки дар самти таҳияи механизм ва ҳамоҳангсозӣ корҳо ҷоннок карда шаванд. Файр аз ин, ба масъалаҳои гизои хуҷисифат ва бехатар, беҳтар соҳтани дастрасии ҳонаводагиҳо ба озуқаворӣ, таҳқими кӯмаки иҷтимоӣ ва рушди барномаҳои гизои кӯдакон ва дигар масъалаҳои соҳа бояд дикқати маҳсус дода шавад.

Баланд бардоштани истеҳсоли маҳсулоти гизоии ватанӣ, баланд бардоштани ҳосилинокии заминҳои қишоварзӣ ва идоракунии самараноки ҳочагиҳои дехқонӣ барои таъмини амнияти озуқаворӣ тадбирҳои муҳим ба ҳисоб мераванд.

Муваффақиятҳои маҳдуд дар таъмини гизои пурарзиш нишон медиҳад, ки танҳо рудши иқтисодӣ барои мубориза бо норасони гизо кифоя намебошад. Саъю қӯшиши иловагӣ на танҳо барои таҳқим ва беҳбудии фаъолияти ба мубориза бо сабабҳои бевоситаи норасони гизо (истифодаи маводи гизо ва ҳолати саломатӣ), ки асосан тавассути бахши тандурустӣ амалий мешаванд, балки инчунин талошҳои иловагие заруранд, ки барои таъмини ворид намудани масъалаи гизои пурра ба барномаҳои соҳавӣ, ки барои мубориза бо сабабҳои ниҳонӣ равона шудаанд.

Болоравии мұтадили иқтисодӣ дар мархилаи аввали татбиқи ҳадафҳои СМР-2030 ва ҲРУ ва зиёд намудани истеҳсолот дар соҳаи қишлоғарзӣ имконият доданд, ки камбизоатӣ вобаста ба сатҳи даромадҳо дар Тоҷикистон бамаротиб паст шавад. Дар баробари ин мавқei гизo миёni аҳolӣ dar сатҳi past boқi мемonad.

Аҳолии деҳоти Тоҷикистон ба дараҷаи зиёд аз ҳаробшавии муҳити зист осебпазир мебошад. Вобаста ба рушди минтақавӣ фарқияти назаррас дар сифати оби аз ҷониби аҳолии шаҳр ва деҳот истифодашаванда барои мақсадҳои ҳочагию нӯшокӣ боқӣ мемонад, инчунин тафовути байни минтақаҳо дар сатҳи рушди инфрасоҳтори иҷтимоӣ мушоҳид мешавад. Дар баробари ин сарбории нисбатан баланди демографӣ дар деҳот аз шиддати мушкилоти шуғл ва даромаднокӣ дар деха ҳабар медиҳад.

Рушди долонҳои транзитии нақлиётӣ яке аз масъалаҳои муҳим назди Ҳукумати қишвар ба ҳисоб меравад. Ин соҳа ба қадри имкон бо захираҳо таъмин мебошад, вале ноил шудан ба натиҷаҳои дар СМР-2030 инъикосгардида на танҳо дастгирии молиявиро талаб меқунад, инчунин ба стандартҳои байнамилалӣ мутобиқ намудани ҳамаи инишооти нақлиётӣ, аз ҷумла марказҳои логистикӣ, бо мақсади афзун намудани ҳамми боркашонӣ ва мусоғиркашонӣ ва беҳтар намудани инрасоҳторро дар назар дорад. Ҳалли вазифаҳои дар назди соҳа voguzoшta имкон медиҳад, ки ба натиҷаҳои ҷашмдошти дигар соҳаҳо низ ноил гардида, раванди татbiқshavии ҲРУ самаранок арзёбӣ хоҳад шуд.

Маълум аст, ки барои таҳқими рақобатпазирии бозори ватаний телекоммуникатисонӣ ва тавссеаи минбаъдаи он кӯшишҳои чиддӣ дар рушди инфрасохтори телекоммуникатсионӣ ва ташкили шароити мусоид барои рушди алоқаи иттилоотию коммуникатсионии кишвар зарур мебошад. Бидуни ҳалли мушкилоти бозори телекоммуникатсионӣ расидан ба ҳадафҳои дигари стратегии рушди кишвар ва ҲРУ хеле мушкил мебошад.

Масъалаҳои волоияти қонун, дастрасӣ ба адолат ва ниҳодҳои самарабаҳаш дар шароити Тоҷикистон хеле муҳим мебошанд. Як катор масъалаҳои соҳаҳои мухталифи фаъолиятро фаро мегиранд ва ҳалли мушкилот дар ин самт ба дастовардҳои афзалиятноки СМР-2030 ва ҲРУ таъсири назаррас мерасонанд. Айни замон, чуноне дар боло зикр гардид, дар ҷумҳурий мақоми давлатӣ оид ба ҳамоҳангсозии фаъолияти ҳамаи вазорату идораҳо барои татбиқи индикаторҳои ҲРУ 16 муайян нашудааст, гурӯҳи корӣ дар заминай мақоми ҳамоҳангсоз барои гузаронидани корҳои зарурӣ оид ба индикаторҳо таъсис дода нашудааст. Дар назар аст, ки дар доираи Котиботи ШМР гурӯҳи корӣ вобаста ба масъалаҳои мутааллик ба ҲРУ 16, ки ҳамоҳангсозӣ он Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳсуб меёбад, таъсис дода мешавад. Яке аз вазифаҳои гурӯҳи корӣ ин ҳамоҳанг соҳтани раванди татбиқи индикаторҳои ҲРУ 16 ба ҳисоб меравад.

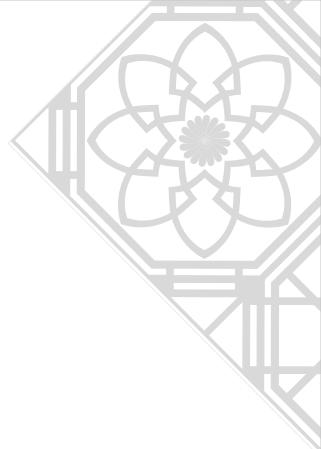
Дар самти баробарии гендерӣ масъалаи гирифтани духтарон пас аз ҳатми таълими заминавии ҳатмӣ ҳал нашуда боқӣ мемонад. Сабаби дигари аз омӯзиш бозмондани духтарон ин никоҳи барвақтӣ ва зарурати ба модарон кӯмак намудан барои кор кардан тавассути нигоҳубини аъзои хурди оила мебошад. Дар дехот сабаби берун мондани

духтарон аз таҳсил мушкилоти масофаи байни хона ва мактаби миёна мебошад. Осебпазирии занон, ки бо сатҳи пасти таҳсилот, дастрасии маҳдуд ба захираҳои иқтисодӣ, фахмиши нодурусти тарзи ҳаёти муқаррарӣ ва мавҷудияти стереотипҳои генерӣ дар мағкураи чомеа алоқаманд аст, боқӣ мемонад. Зарурати рушди низоми ҳамоҳангсозии байнисоҳавӣ ва ҳамкории сатҳи миллӣ ва маҳаллӣ барои татбиқи бомуваффақияти барномаҳои миллии пешбурди баробархуқуқии гендерӣ вучуд дорад.

Қонун дар бораи пешгирии зӯроварӣ дар оила механизми сусти татбиқро пешбинӣ намуда, мағҳуми поймол кардани ҳуқуқи мустақим ва гайримустақими ҳаёти ҷамъиятий ва шахсиро доро намебошад. Механизмҳои пешбурди иштироки занон ва имкониятиҳои баробари иштирок дар ҳамаи сатҳҳои қабули қарор на он қадар самаранок мебошанд. Хизматрасониҳо оид ба саломатии репродуктивӣ ва банақшагирии оила дар сатҳи кӯмаки аввалии тиббӣ ҳамгироӣ нашудаанд ва занони ҷавон дар қабули қарор оид ба саломатии репродуктивӣ ва банақшагирии оила аз ҷониби шавҳар ва ё ҳешовандони ў маҳдуд мебошанд.

Барои расидан ба натиҷаҳои банақшагирифташудаи СМР-2030 ва ҲРУ гузариш аз усули анъанавии ҳалли мушкилоти нобаробарии гендерӣ муҳим мебошад. Ҷораҳои сиёсати комил ва ҳамгиришуда дар сатҳи маҳаллӣ ва миллӣ зарур мебошанд. Талаботи зарурии пешравии баробархуқуқии гендерӣ ин ҳамоҳангии мақсаду вазифаҳои стратегияҳо ва барномаҳои иҷтимоию иқтисодӣ ва гендерӣ мебошад.

БОБИ 4. ҚАДАМХОИ ОЯНДА БАРОИ РАСИДАН БА МАҚСАДХОИ СМР-2030 ВА ҲАДАФХОИ РУШДИ УСТУВОР

Бо таҳия ва қабули СМР-2030 ва БМР 2016-2020 бо дарназардошти мукаррапот ва вазифаҳои дар доираи ҲРУ муайянгардида Ҳукумати Тоҷикистон ба ҳучҷатҳои стратегӣ ҳамчун механизми муҳим ва самарони милликунонӣ ва маҳалликунонӣ ҲРУ дар кишвар назар мекунад. Ҳамин тавр, Тоҷикистон азми қавӣ дорад, ки кори бунёдкоронаи худро оид ба пешбуруд ва суръатбахшии амалий намудани Рузномаи байналмилалии 2030 тавассути таҳқими ҳамкорӣ ва шарикии расидан ба рушди устувор дар шароити ҳатару таҳдидҳои мусир, идома дихад.

Тоҷикистон тасмим гирифтааст ба захираи инсонии худ сармоягузорӣ намояд, то ин ки аз самараи кутоҳмуддати дивиденти демографии баромадан аз камбизоатӣ, расидан ба ҳадафҳои СМР-2030 ва афзалиятҳои БМР 2016-2020 ва гузоштани саҳми назаррас дар расидани ҳадафҳои ҲРУ дар сатҳи ҷаҳонӣ истифода намояд. Самти муҳими фаъолияти ояндаи Ҳукумат аз таҳияи минбаъдаи нишондиҳандаҳо ва индикаторҳои милликунонидашудаи мақсадноки маҳсус муайянгардида барои Тоҷикистон дар асоси истифодаи максадҳо ва нишондиҳандаҳои ҷаҳонӣ ҳамчун нуқтаи иборат мебошад. Рӯйхати ягонаи таҳияшудаи барои татбиқи нишондиҳандаҳои даҳлдори ҲРУ (Замимаи 3), бояд дар ояндаи наздик афзалиятнок бошанд. Зарур аст, онҳо ба барномаҳои даҳлдори миллии мониторинг дар баробари мониторинги максаду вазифаҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 мутобиқ гардонида шаванд.

Ҷанбаи муҳими рушди оянда ин масъалаи татбиқи ҷораҳои вусъатбахшӣ ҷиҳати расидан ба ҳадафҳои СМР-2030 ва афзалиятҳои БМР 2016-2020 дар доираи милликунонӣ, маҳалликунонӣ ва татбиқи ҲРУ мебошад. Ҕораҳои вусъатбахшӣ аз таваҷҷӯҳ ба энергетика, баробархӯқӯқии гендерӣ, рушди минтақаӣ ва ҷавонон

иборат буда, омилҳоеро дарбар мегиранд, ки дорои таъсири бисёрҷониба буда, метавонанд ба расидан ба мақсадҳо ва вазифаҳои гуногун таъсири ҳаддалимкон расонанд. Бо дарназардошти ҳолати мусосири «дивиденди демографӣ» дар Тоҷикистон, Ҳукумат дар оянда масъалаи сармоягузории ҷавононро ҳамчун омили асосии суръатбахшии расидан ба маҷмӯи мақсадҳои стратегӣ баррасӣ ҳоҳад кард.

Дар Тоҷикистон татбиқи самараноки ҲРУ 1 – «Бартарафсозии саросари камбизоатӣ дар ҳамаи шаклҳояш» - дар фаҳмиши дақиқи вазифаҳои мушахҳас дар ҳошияи ин мақсад, инчунин механизмҳои расидан ба он дар алоқамандии зич бо дигар ҲРУ асос мегирад. Дар ин росто, самтҳои амали барои Тоҷикистон афзалиятнок ин амнияти озукаворӣ ва энергетикӣ ва таъмини дастрасии аҳолӣ ба ғизои босифат ва оби нӯшокии бехатар (ҲРУ 2) мебошанд. Дар баробари ин, обтаъминкуни дуруст (аз ҷумла санитария) (ҲРУ 6), таъмини шугли самаранок, баробархӯқӯқии гендерӣ (ҲРУ 5) ва устувории экологӣ (ҲРУ 11) шартҳои муҳим ва ҳатмии бартарафсозии камбизоатӣ, таъмини тарзи ҳаёти солим ва некуаҳволӣ мебошад (ҲРУ 3).

Ҳамгирии ҲРУ ба сиёсати миллӣ имкон медиҳад, ки Тоҷикистон чунин афзалияти сиёсати иҷтимоию иқтисодии худро, амсоли истифодаи самараноки захираҳои табииӣ, таъмини диверсификация ва рақобатпазирӣ иқтисодиёти миллӣ; рушди индустрialiи кишвар (ҲРУ 9); паст намудани сатҳи кабизоатӣ ва афзоиши шумораи табакаи миёнаи ҷомеа; хифзи муҳити зист ва рушди мутавазини минтақаҳо (ҲРУ 11) ҳарҷӣ мақсаднок истифода барад.

Ташаббусхой оид ба оби аз чониби чомеаи ҷаҳонӣ дастгириёфтаи Тоҷикистон, алалхусус, дар охири соли 2016 қабул гардидани эъломияи Даҳсолаи байналмилалии амал «Об барои рушди устувор барои давраи солҳои 2018-2028» на танҳо ба мукаммалгардонӣ ва рушди инфрасоҳтори энергетикӣ, системаҳои обтайдарсозии нӯшокӣ ва обёрӣ равона гардидаанд, балки метавонанд қадами ҷиддӣ дар роҳи ташкили шароити сатҳи миллӣ, минтақавӣ ва ҷаҳонӣ барои татбиқи ҳадафҳои рушди устувори бо об ва санитария алоқаманд, бартарафсозии камбизоатӣ дар ҳамаи шаклҳои он шавад.

Муносибати маҷмӯии мазкур дар навбати ҳуд имкон медиҳад, ки ҳаётан устувор будани камбизоaton ва шахсони дори мавқеи осебпазир афзоиш ёфта, бемуҳофизатӣ ва осебпазирӣ онҳо дар назди ҳолатҳои фавқулоддаи аз тағйироти иқлими бамиённомада, дигар паёмадҳои манғӣ ва оғатҳои иқтисодӣ, иҷтимоӣ ва экологӣ қоҳиши ёбад.

Бинобар ин таҳқими ҳамкорӣ ва шарикӣ дар сатҳи минтақавӣ ва ҷаҳонӣ (ХРУ 17) имкон медиҳад, ки сафарбарии заҳираҳои назаррас аз ҳамаи намуди манбаъҳо, аз ҷумла фаъолгардонии ҳамкорӣ баҳри рушд таъмин карда шавад, ки ба қишварҳои рушдёбанд, алалхусус ба қишварҳое, ки роҳи баомад ба баҳрро надоранд, маблағҳои коғӣ ва пешгӯишаванда барои амалигардонии барномаҳо ва стратегияҳои татбқи ХРУ пешниҳод карда шавад.

Бо мақсади таъмини принсиپи «касеро дар ақиб нагузоштан» дар Тоҷикистон бояд ба системai мониторинг ва арзёбии маълумоти васеъ ва масъалаҳои маҳдудкунии ХРУ аҳамияти баланд дода шавад, то ки қаноатмандии талаботи чунин гурӯҳҳои аҳолӣ, амсоли занон, кӯдакон, пиронсолон, ҷамоаҳои деҳот ва шахсони дори имкониятҳои маҳдуд таъмин гардад. Чорабиниҳои ХРУ, ки тавассути афзалиятҳои СМР-2030 ва БМР 2016-2020 татбик мешаванд, қабл аз ҳама аз хисоби маблағҳои буҷети давлатии қишвар маблағгузорӣ мегарданд. Дар баробари ин, баъзе вазифаҳои алоҳида дар соҳаи ХРУ, инҷунуни аз буҷетҳои маҳаллии минтақаҳо, маҳсусан нисбат ба чорабиниҳои милликунонии ХРУ дар минтақаҳои қишвар дастгирӣ карда мешаванд.

Лекин маблағгузории пурра фарогирии рӯзномаи ХРУ дар шароити буҷети маҳдудроҳи имконнопазир мебошад. Нақши бештар назаррасро дар маблағгузории СМР-2030, БМР 2016-2020 ва уҳдадориҳои ХРУ бояд сармоягузориҳои мустақим бозанд - ҳам мустақими хориҷӣ ва ҳам мустақими доҳилӣ. Барои ин куллан беҳтарсозии фазои сармоягузорӣ барои сармоягузорони хориҷию доҳилӣ зарур аст, ки ба имкониятҳои иловагии буҷети давлатӣ дар соҳаи иҷтимоӣ самара мебахшад.

Манбаи хеле муҳими рушди барномавӣ ин дастгирии сармоягузории шарикони рушд, маблағҳои ташкилотҳои бисёрсоҳавӣ ва мусоидати техникии онҳо оид ба масъалаҳои таҳия ва татбиқи ислоҳот ва ҷорабиниҳои дар СМР-2030 ва БМР 2016-2020 дарҷардида мебошад. Дар назар аст, ки шарикони рушд маблағгузориро аз хисоби грант зиёд менамоянд, ки ин ба ҳадафҳои рушди устувор ҷавоғӯ мебошад. Нақши ҳамоҳангозии донорҳо ва соҳторҳои СММ дар дастгирии натиҷаҳои ЮНДАФ ва ба роҳ мондани робитаҳои мушаҳҳаси пешрафта дар доираи ХРУ метавонад ба асосноккунии боэътиҳоди пешравӣ дар масъалаҳои иҷтимоӣ иқтисодӣ ва пешрафти потенсиалии расидан ба ХРУ мусоидат намояд.

Воситаҳои мушаҳҳаси арзёбии маблағгузорӣ, аз ҷумла бознигарии ҳароҷот барои дарёфтӣ усуљои таҳқими боварӣ дар тарафдории идоракуни институтсионалӣ, идораи молияи давлатӣ барои дастгрии равандҳои ислоҳот, ки ба суръатбахшии раванди татбиқи ХРУ кумак мекунунад, дар маблағгузорӣ нақши муҳимро мебозанд.

Ҳукумати Тоҷикистон тавассути ислоҳоти навваронаи сиёсӣ бо мақсади рушд, барои афзоиши сармоягузориҳои ҳочагиҳои ҳонаводагӣ ба соҳаҳои амсоли энергетика, маориф, соҳибкорӣ ва тандурустӣ ва ба ин васила қоҳиши додани миқёси камбизоатӣ тавассути таъсири ғайримустақими бисёрҷониба, аз ҷумла омилҳои фискалӣ ва монетарӣ механизмиҳои истифодай беҳтарӣ интиқоли маблағҳои пулиро ҷустуҷӯ ҳоҳад кард.

Натиҷабарории Шарҳи ихтиёрии миллӣ ва Ҳисботи миллӣ оид ба рафти татбиқи ҳадафҳои стратегӣ дар доираи ҲРУ нишон дод, ки аз мушкилот ва фосилаи мавҷуда дар татбиқи СМР-2030, афзалиятҳои БМР 2016-2020 ва ҲРУ якчанд адади онро чудо намудан лозим аст: масъалаҳои ҳамоҳангсозии амалҳо ва масъулияти иҷрои ҳӯҷҷатҳои стратегии кишвар дар доираи ҲРУ; масъалаҳои таҳияи сиёсати бахшӣ бо дарназардоши ҲРУ; коркарди низоми мониторинг ва арзёбии ҲРУ; ҷорӣ намудан ва татбиқи ҲРУ дар сатҳи маҳаллӣ; масъалаҳои маблагузории ҲРУ.

Тоҷикистон, ки оид ба истифодаи заҳираҳои истеҳсоли «энергияи сабз» дар ҷаҳон ҷойи пешрафтаро ишғол намуда, иқтидори энергетикиашро гидроэнергетика ташкил мекунад, азми қавӣ дорад, ки дастрасӣ ба манбаъҳои мусоири энергия ва рушди «энергияи сабз»-ро ҳамчун омили калидии расидан ба ҳадафҳои рушди устувор таъмин намояд.

Маҳзани иттилоотии меъёрии ҳуқуқии амалқунанда дар соҳаи ҲРУ бояд тавассути раванди муштарак ва машваратӣ татбиқ ва фаҳмонида шавад, то ки вазифаҳо ва уҳдадориҳо нисбат ба идоракуни иттилоот (ҷамъоварӣ, истеҳсол, паҳн, мубодила, таҳлил ва истифода) бо ҳамаи тарафҳои

ҳавасманди иштирокии низоми ягонаи иттилоот, инчунин амалисозии мониторинги СМР-2030 ва БМР 2016-2020 дар доираи ҲРУ мувофиқа гардад.

Зарур аст, ки мониторини иҷрои ҷораҳои ба масъалаҳои гендерӣ равонагардиаи СМР-2030 ва БМР 2016-2020, стратегияҳои қабулгардида, барномаҳои давлатӣ, инчунин арзёбии дастовардҳои натиҷаҳои банақшагирифташуда на танҳо дар маҷмӯъ, балки дар сатҳи соҳаҳо гузаронида шавад.

Бояд муносибат нисбат ба татбиқи сиёсати давлатии соҳаи маориф оид ба пешбуруди баробарҳуқуқии гендерӣ бо дарназардоши ҲРУ мукаммал гардонида шавад. Бо ин мақсад концепсия оид ба муносибати нави системаи маориф ва механизми татбиқи онҳо барои аз байн бурдани нобаробарии гендерӣ бо дарназардоши муқаррароти зерин таҳия карда шавад: i) маориф заҳираи калидии аз байн бурдани нобаробарии гендерӣ мебошад, ii) доштани маълумот ба занон ва ҷавонон имкон медиҳад, ки онҳо дар бозори меҳнат рақобатпазир бошанд, мустақилияти иқтисодиро васеъ намоянд, дар равандҳои такомули ҷамъият иштирок намоянд, фарзандони солимро тарбия намоянд ва маҷмӯи масъалаҳои дигарро ҳалу фасл намоянд.

Айни замон, низоми ягонаи алоқамандии ҳӯҷҷатҳои стратегии давлатии сатҳи ғуногун, ҳӯҷҷатҳои довомнокии ғуногун то ҳол вучуд надорад, барои бартарафсозии ин мушкилот ва монеаҳо зарур аст, ки тадбирҳо зерин андешида шаванд:

- дар заманаи раёсату шӯъбаҳои иқтисодии амалқунандаи вазорату идораҳои кишвар, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳоқимияти давлатӣ корманди масъул оид ба мониторинги ҳӯҷҷатҳои стратегӣ (аз ҷумла барномаҳои рушди соҳавӣ ва минтақавӣ) зери ҳамоҳангсозии ВРИС таъян карда шавад. Дар доираи ин, зарур мешавад, ки ҳаритаи раёсату шӯъбаҳо тартиб дода шавад, ки асосан дар иҷрои вазифаҳои оид ба мониторинг ва арзёбӣ дар вазоратҳо/идораҳо/шӯъбаҳои шаҳрӣ ва ноҳиявӣ иштирок менамоянд, инчунин арзёбии ин муассисаҳо гузаронида шавад;
- ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи дурнамоҳо, консепсияҳо, стратегияҳо ва барномаҳои рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон» оид ба ягонагии тамоми низоми ҳӯҷҷатҳои давлатии стратегӣ тағиیرу иловаҳо ворид карда шаванд, то ин ки мувофиқати ҳадафҳо, механизм ва муҳлатҳои ба он ноил гардидан, нишондиҳандаҳои умумии ҳаматарафа, намуд ва ҳаҷми заҳираҳои истифодашаванда таъмин гардад;
- низоми ҳӯҷҷатҳои методии оид ба коркарди ҳӯҷҷатҳои давлатии стратегии сатҳи кишварӣ, минтақавӣ ва бахшӣ, ки ягонагии тамоми низоми ҳӯҷҷатҳои давлатии стратегӣ ва мониторинги онҳоро таъмин менамоянд, таҳия ва қабул карда шавад;

Дар ҳошияи мукаммалгардонии системаи мониторинг ва арзёбӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ба таври афзal ҳусусиятҳои миллӣ, географӣ ва иқлимии кишвар бо дарназардошти тавсияҳои СММ ба инобат гирифта шаванд. Барои ин таъмини сатҳи даҳлдори ҳамоҳангсозии қарорҳои қабулшуда дар сатҳи сиёсати рушд ва ҷараҳои иҷроияи таъминқунандаи фъолгардонии ҳамаи соҳторҳо ва табақаҳои ҷомеаи барои татбики мақсаду вазифаҳои СМР-2030, БМР 2016-2020 ва БМР-ҳои минбаъда дар асоси ҲРУ зарур аст (бо дарназардошти ислоҳи имконпазир, дақиқ кардан ва тағйироти ҳам вазифаҳои миёнамуҳлат ва ҳам нашондиҳандаҳои ба он мутобиқ дар доираи ваколатҳои Котиботи ШМР).

Муносабати умумӣ ба системаи мониторинг ва арзёбии СМР-2030 дар асоси ҲРУ аз ташаккули босуръати (таҳия ва қабул) маҳзани институтионаӣ, тавассути қабули қарорҳои даҳлдори Ҳукумати Ҷумҳурии

Тоҷикистон оид ба мақом ва мавқеи системаи мониторинг ва арзёбӣ, Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, ворид намудани ҷомеаи шаҳрвандӣ ва соҳторҳои соҳибкорӣ ба системаи мониторинг ва арзёбӣ, аз ҷумла дар сатҳи минтақаҳо замина мегирад.

Ин кор инчунин имкон медиҳад, ки тақсимоти мушаххастари вазифаҳо ва нақшҳо дар системаи мониторинг ва арзёбии СМР-2030 дар асоси ҲРУ таъмин карда шавад. Барои ин таҳия ва қабули Нақшай амали миллии татбиқи системаи мониторинг ва арзёбӣ зарур аст.⁵²

Бояд натиҷаҳои таҳқиқот ва иқтидори экспертии пажӯишгоҳҳои илмӣ-таҳқиқотии академӣ ва соҳавӣ, муассисаҳои таҳсилоти олий, соҳторҳои соҳибкорӣ ва ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ дар гузаронидани мониторинг ва арзёбии СМР-2030 ва БМР-ҳои панҷсола дар доираи ҲРУ васеъ истифода шаванд.

⁵² Миллӣ, азбаски ба раванди татбиқи он бояд на танҳои мақомоти идоракунии давлатӣ, балки соҳторҳои ташкилотҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, баҳшҳои соҳибкорӣ ва созмонҳои байналмилалӣ – шарикони рушд ҷалб гарданд.

МАВОДХОИ ИСТИФОДАШУДА

1. Тоҷикистон. Мусоидат ба диверсификатсияи содирот ва рушд. Таджикистан. Таҳқиқоти ташхисии кишварӣ. Мандалён, Филиппин: Бонки Осиёии Рушд, 2016. С.XIV.
2. Эъломияи аз ҷониби Ассамблеяи генералӣ 25 сентябрி соли 2015, №71/1 қабулгардида. Табдили ҷаҳони мо: Рӯзнома дар соҳаи рушди устувор барои давраи то соли 2013»
<https://documents-dds-py.un.org/doc/UNDOC/GEN/N15/291/92/PDF/N1529192.pdf?OpenElement>
3. Ҳисоботи марҳилавии шашуми Тоҷикистон оид ба моддаи 18 Конвенсия, ки бояд дар соли 2017 пешниҳод шавад (2 октябри соли 2017):
http://tbinternet.ohchr.org/_layouts/treatybodyexternal/Download.aspx?symbolno=CEDAW%2fC%2fTJK%2f6&Lang=en
4. Бозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон/Маҷмуаи оморӣ - Душанбе, Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон 2017 - с.81.
5. Муминова Ф.М. Нишонаи дарозмуҳлати рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон: аҳамият ба шуғли самаранок//Тоҷикистон ва ҷаҳони муосир (Мачаллаи илмӣ) – Душанбе, Маркази тадқиқоти стратегии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2016. - № 5 (55). - с.47.
6. Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон Эмомали Рахмон. «Дар ҷустуҷӯи истиқлолият байни энергия ва об: Синергия байни ҲРУ 6 и ҲРУ 7». <https://president.tj>
7. Таҳлили ҷаҳонии захираҳои об ва арзёбии санитария ва оби нӯшокии СММ – Тоҷикистон, 2015
8. Ҳолати муосир, мушкилоти асосӣ, афзалият ва вазифаҳои Вазорати адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба иҷрои Барномаи миёнамуҳлати рушд то соли 2020 ва Ҳадафҳои рушди устувор. Маҷварати фанӣ, 30 марта соли 2018.
9. Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Тоҷикистон: 25 соли истиқлолияти давлатӣ. Маҷмуаи оморӣ. Душанбе. 2016.
10. Вазъият дар бозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Ҳисоботи тибқи натиҷаҳои таҳқиқоти кувваи корӣ аз 20 июл то 20 августи соли 2016 гузаронидашуда», Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;
11. Шарҳи системаи мониторинг ва арзёбии СМР-2015, аз ҷониби мушовири байналмилалӣ Ҳасанов Р. дар соли 2015 омодагардида;
12. Арзёбии миёнамуҳлати рафти татбиқи Стратегияи давлатии рушди бозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон – Бобоҷонов Р.М., соли 2015
13. Харитаи роҳ барои татбиқи ҲРУ дар Тоҷикистон, Лоиҳаи оҳирин, 3 апрели соли 2017
14. Барномаи ислоҳоти баҳши об, солҳои 2016-2025
15. Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши зан, соли 2020
16. Барномаи давлатии экологӣ, солҳои 2009-2019
17. Барномаи ислоҳоти кишоварзӣ, соли 2020
18. Стратегияи тандурустӣ солҳои 2012-2022
19. Барномаи рушди низоми судӣ
20. Стратегияи рушди бозори меҳнат то соли 2020
21. Ҳисобот оид ба ҳадафҳои самти рушди устувор, соли 2017 (СММ)
22. Ҳисоботи рушди инсонӣ. соли 2016 Рушди инсонӣ барои ҳама.
http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf
23. Таҳлили вазъият, Бонки Ӯмумиҷаҳонӣ/UNICEF, 2012
24. Шарҳи демографӣ ва тандурустии Тоҷикистон, 2012.
http://www.stat.tj/ru/img/07f755a0540d47f1ba5c1ab373be64ff_1436004752.pdf
25. Шарҳи демографӣ ва тандурустии Тоҷикистон, 2012.
http://www.stat.tj/ru/img/07f755a0540d47f1ba5c1ab373be64ff_1436004752.pdf
26. Созмони Милали Муттаҳид, Раёсати оид ба масъалаҳои иқтисодӣ ва иҷтимоӣ, Баҳши аҳолӣ (2015).
27. Азеведо, Жоао Педро, Азиз Атаманов, Алишер Раҷабов (2014) Паст кардани сатҳи камбизатӣ ва рушди якҷоя дар Тоҷикистон: Ташхис. Бонки Ӯмумиҷаҳонӣ.
28. Махзани иттилооти нишондиҳандаҳои глобалии ҲРУ.
<http://unstats.un.org/sdgs/indicators/database/>
29. Сомонаи интернетӣ бо нишондиҳандаҳои ҲРУ (бо дарназардошти кори Гурӯҳи байниидоравии коршиносон оид ба ҲРУ ва номѓӯи нишондиҳандаҳои ҷаҳонӣ).
<http://unstats.un.org/sdgs/>

30. Масъалаҳо барои муҳокима ва қабули қарор: маълумот ва нишондиҳандаҳо барои Рӯзномаи ҷаласа дар самти рушди устувор барои давраи то соли 2030. Ҳисоботи Гурӯҳи байнидоравии коршиносон оид ба нишондиҳандаҳои ноилшавӣ ба мақсадҳо дар самти рушди устувор. Гузориши Котиби генералий. 8-11 марта соли 2016.
31. Форуми умумиҷаҳонии иқтисодӣ: рейтинги кишварҳои ҷаҳон оид ба сатҳи рушди захирай инсонӣ соли 2015. <http://gtmarket.ru/ratings/human-capital-index>
32. Тадқиқоти СММ оид ба ҳукумати электронӣ, 2016. <http://workspace.unpan.org/sites/Internet/Documents/UNPAN97453.pdf>
33. Нишондиҳандаҳои гендерӣ дар ҳочагиҳои дехқонӣ. Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе. 2009.
34. Нишондиҳандаҳои гендерӣ дар фаъолияти истеҳсолии ҳочагиҳои дехқонӣ, солҳои 2009-2014. Тоҷикистон. 2015.
35. Муҳокимаҳои «КЕС» ва лоиҳаи ҳаритаи роҳ оид ба омори соҳаи ХРУ (апрел 2016 с.). <http://www.unece.org/index.php?id=40939#/>
36. Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон.
37. Даствурамал оид ба ташаккули нишондиҳандаҳои Бучети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2017-2019.
38. Даствурамал оид ба ташаккули лоиҳаи Бучети давлатӣ барои соли 2017 ва дурнамои нишондиҳандаҳои Бучети давлатии солҳои 2018-2019
39. Бюллетени иттилоотӣ оид ба амнияти озуқаворӣ ва камбизоатӣ. №4, 2016. Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.
40. Стратегияи миллӣи рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030.
41. Таҳхиси миллӣ «Буҷетҳои ҳочагиҳои хонавода». Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон. 2016.
42. Маориф (таҳсилот) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон. Душанбе. 2015. Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.
43. Таҳхиси арзёбии сатҳи зиндагӣ дар Тоҷикистон (ТАСЗ). 2009.
44. Ҳисоботи миссияи MAPS (Mainstreaming-Актуализация, Accelleration-Ускорение, Policy Support-Поддержка политики) дар Тоҷикистон, ноябр-декабр 2016г.
45. Арзёбии камбизоатӣ дар Тоҷикистон: ғузориши методологӣ. Аз ҷониби Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дастигирӣи техникии Вазорати рушди иқтисод ва савдои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Бонки Умумиҷаҳонӣ. Июн 2015.
46. Барӯйхатгирии аҳолӣ ва фонди манзили ҔТ дар соли 2010. Боби IV. Душанбе. 2012. Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.
47. Барӯйхатгирии аҳолӣ ва фонди манзили ҔТ дар соли 2010. Шуғл ва шакли фаъолияти иқтисодии аҳолии машгули ҔТ. Боби VI. Қисми 2. Душанбе, 2012. Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон.
48. Барномаи рушди миёнамуҳлат барои солҳои 2016-2020.
49. Протоколи Ҷаласаи Шӯрои миллӣи рушдии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 21 июня соли 2016, №1c/22-2.
50. Равалйон М. (1994), Арзёбии қиёсии камбизоатӣ, маҷаллаи «Harwood Academic Publishers».
51. Тавсияҳои «КЕС» оид ба ҷенаки рушди устувор. http://www.unece.org/publications/ces_sust_development.html
52. Тавсияҳо оид ба таҳия ва татбиқи Стратегияи рушди кишвар дар доираи Рушди устувори инсонӣ, 2015 с.
53. Ҳисоботи ҷорум ва панҷуми ҷамъбастии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба татбиқи Конвенсияи бартараф намудани ҳамаи шаклҳои поймолқунии ҳуқуқи занон. Моддаи 3, банди 53.
54. Тоҷикистонро шунавида – Бонки Умумиҷаҳонӣ, солҳои 2016-2017.
55. Муқаммалгардонии омори таҳхиси буҷетҳои ҳочагиҳои хонаводагӣ дар Тоҷикистон. 2013. ТОҶСТАТ.
56. Арзёбии миёнамуҳлати рафти татбиқи Стратегияи давлатии рушди бозори меҳнат дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, 2016 с.
57. Сулла В. ва Векки Г. (2013) "Арзёбии камбизоатӣ дар Тоҷикистон: масъалаҳои методология ва арзёбии пешакӣ ". Бонки Умумиҷаҳонӣ.
58. Сулла В. ва Хуан Мунъос (2011) «Таҳхиси буҷетҳои ҳочагиҳои хонаводагӣ дар Тоҷикистон: Тавсияҳои Бонки Умумиҷаҳонӣ». Бонки Умумиҷаҳонӣ.
59. ТОҶИКИСТОН: Таҳлили вазъияти рушди иҷтимоию иқтисодӣ дар шароити тафйироти иқлими. 2015. Август. ММЭОМ/РЭЦЦА (Региональный экологический центр Центральной Азии/Маркази минтақавии экологии Осиёи Марказӣ).
60. Табдили ҷаҳони мо – Рӯзномаи ҷаласа оид ба рушди устувор барои давраи то соли соли 2030. <https://sustainabledevelopment.un.org/post2015/transformingourworld>
61. Ҳадафҳои Рушди Ҳазорсола: Даствардҳо дар Тоҷикистон. 2015.

ЗАМИМАИ 1.

Дарацаи таъсир барои ноилшавӣ ба
ҲРУ-и алоҳида ба ҳамаи маҷмӯи ҲРУ

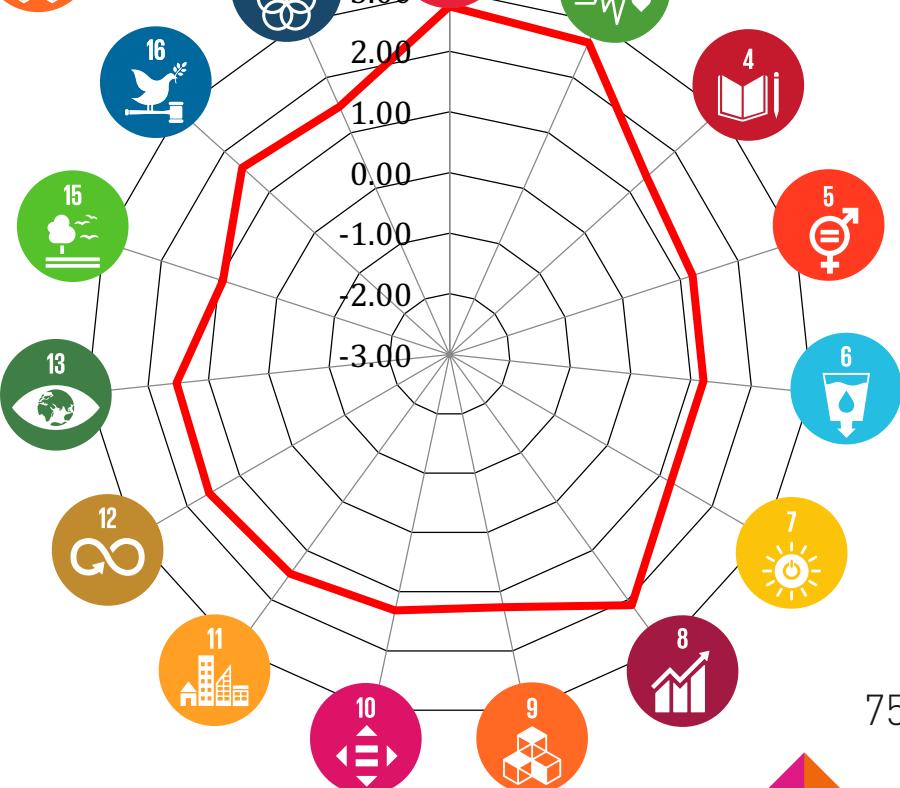

Таъсири ҲРУ 1 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 1 (барњам додани камбизотӣ) ба ноилшавии ҲРУ 3 (саломатӣ ва некуаъволӣ) (2,63) ва ҲРУ 10 (камкунии нобаробарӣ) (2,53) робитай амалию пайваста дорад; бо дигар ҲРУ ё шароит фароҳам меоварад ё барои ноилшавии онҳо кӯмак мекунад. Ягон намуди таъсири манғии мутақобила ё маҳдудият барои ноилшавии хадафҳои дигари ҲРУ 1-ро надорад.

Таъсири ҲРУ 2 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 2 (бартарафсозии гуруснагӣ) бо ноилшавии ҲРУ 1(бартарафсозии фақру нодорӣ) (2,74) ва ҲРУ 3 (солимӣ) (2,63) робитай амалию пайваста дорад; бо дигар ҲРУ ё шароит фароҳам меоварад ё барои ноилшавии онҳо кӯмак мекунад.. Ягон намуди таъсири манғии мутақобила ё маҳдудият барои ноилшавии хадафҳои дигари ҲРУ 2-ро надорад.

Таъсири ҲРУ 3 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 3 (солимӣ) бо ноилшавии ҲРУ 1 (бартарафсозии нодорӣ) ва ҲРУ 2 (бартараф кардани гуруслагӣ) (ҳар ду дорои 2.62) алоқаманд аст; бо дигар ҲРУ ва ё ин ки шароит фароҳам меорад ё барои расидан ба онҳо қӯмак мерасонад. Ҳеч гуна муносибатҳои манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди хадафҳои дигари ҲРУ 3 надорад.

Таъсири ҲРУ 4 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 4 (таҳсолоти босифат) бо ноилшавии ҲРУ 8 (кори арзанда) ва ҲРУ 17 (шарикӣ) (ҳарду аз рӯи 3,00) робитай бефосила дорад; ; бо дигар ҲРУ ва ё ин ки шароит фароҳам меорад ё барои расидан ба онҳо қӯмак мерасонад. Ҳеч гуна муносибатҳои манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди хадафҳои дигари ҲРУ 4 надорад.

Таъсири ҲРУ 5 ба мачмӯи дигар ҲРУ

Аз тасвири дар поён оварда аён аст, ки ҲРУ 5 (баробарии гендерӣ бо ноилшавии ҲРУ 10 (кам кардани нобаробарӣ) ва ҲРУ 17 (шарикӣ) (2,30) алоқаи бефосилаи амалӣ дорад; бо дигар ҲРУ вай ё ин ки шароит фароҳам меорад ё барои расидан ба онҳо кӯмак мерасонад. Ҳеч гуна муносабатҳои манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди ҳадафҳои дигари ҲРУ 5 надорад.

Таъсири ҲРУ 6 ба мачмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 6 (оби тоза ва бехдоши гигиенӣ) бо ноилшавии ҲРУ 3 (солимӣ) (3,00) алоқаи бефосилаи амалӣ дорад; бо дигар ҲРУ ё шароит фароҳам меорад ё барои расидан ба онҳо кӯмак мерасонад. Ҳеч гуна муносабатҳои манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди ҳадафҳои дигари ҲРУ

Таъсири ҲРУ 7 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 7 (нерӯи барқи арzonу тоза) бо ноилшавии ҲРУ 1, 2, 8, 9 ва 17 (мувофиқан бартарафсозии нодорӣ; бартарафсозии гурӯsnagӣ; индустрIALIZатсия, инноватсия, инфрасоҳтор ва шарикӣ) (ҳама az рӯи 3,00) алоқаи бефосилаи амалӣ дорад; бо дигар ҲРУ ва ё ин ки шароит фароҳам меорад ё барои расидан ба онҳо кӯмак мерасонад. Ҳеч гуна муносабатҳои манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди ҳадафҳои дигари ҲРУ 6 надорад. Лекин ҲРУ 7 барои пешбуруди ҲРУ 13 (мубориза бо тафирёбии иқлими) ва ҲРУ 15 (нигоҳдоштани экосистемаи хушкӣ) (ҳарду az рӯи -1,00) маҳдудиятҳо месозад. Ин оид ба ҳифзи муҳити зист зимни амалисозии корҳо доир ба татбиқи вазифаҳои ҲРУ 7 таваҷӯҳи хосаро талаб мекунад.

Таъсири ҲРУ 8 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

Аз тасвири дар поён оварда аён аст, ки ҲРУ 8 (кори аранда ва рушди иқтисодӣ) барои ноилшавии ҲРУ 1, 2, 9 ва 17 (мувофиқан бартарафсозии нодорӣ; бартарафсозии гурӯsnagӣ; индустрIALIZатсия, инноватсия, инфрасоҳтор ва шарикӣ) ва ҲРУ 17 (шарикӣ) (њама az рӯи 2,40) кӯмаки бузург мерасонад; Лекин ҲРУ 8 барои пешбуруди ҲРУ 13 (мубориза бо тафирёбии иқлими) ва ҲРУ 15 (нигоҳдоштани экосистемаи хушкӣ) (ҳарду az рӯи -0,30) маҳдудиятҳо месозад. Ин оид ба ҳифзи муҳити зист зимни амалисозии корҳо доир ба татбиқи вазифаҳои ҲРУ 8 таваҷӯҳи хосаро талаб мекунад.

Таъсири ҲРУ 9 ба мачмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 9 (индустираликунонӣ, инноватсия ва инфрасоҳтор) дар амалисозии ҲРУ 6 (оби тоза ва беҳдошт) (2,18), ҲРУ 7 (неруи барки дастрасу тоза) ва ҲРУ 8 (кори арзанда) (хар ду 2,09) мусоидат мекунад. Вале ҲРУ 9 барои пешбуруди ҲРУ 13 (мубориза бар зидди тағйирёбии иқлим) ва ҲРУ 15 (нигаҳдории экосистемаи замин) (хар ду -1,42) маҳдудиятҳо эълод мекунад. Ин оид ба хифзи муҳити зист зимни амалисозии корҳо доир ба татбиқи вазифаҳои ҲРУ 9 таваҷуҳи хосаро талаб мекунад.

Таъсири ҲРУ 16 ба мачмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 16 (чомеаи осоишта ба дастрасӣ ва адлия) ба дигар ҲРУ ё шароит фароҳам меоварад ва ё ҷиҳати татбиқ гардидани онҳо мусоидат мекунад. ҲРУ 16 барои пешбуруди дигар ҲРУ ягон монеаву маҳдудиятҳо эҷод намекунад.

Таъсири ҲРУ 17 ба маҷмӯи дигар ҲРУ

ҲРУ 17 (шарикйба хотири рушди устувор) нисбат ба ҳамаи дигар ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меорад ё барои расидан ба онҳо кӯмак мерасонад. Ҳеч гуна муносабатҳои манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди ҳадафҳои дигари ҲРУ 17 надорад.

ЗАМИМАИ 2.

Таъсири маҷмӯи дигар ҲРУ дар амалисозии ҲРУ-и мушаххас

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 1

Барои ноилшавии ҲРУ 1 (бартарафсозии нодорӣ) ҲРУ 3 (солимии хуб), ҲРУ 8 (кори арзишманд), ҲРУ 10 (кам кардани нобаробарӣ) ва ҲРУ 17 (шарикӣ) ҳама аз рӯи 3,00) алоқаи ҷудонопазирӣ ва ё бефосила доранд. Дигар ҲРУ ё шароит фароҳам масозанд, ё барои ноилшавии ҲРУ 1 кӯмак мекунанд. Ҳеч гуна таъсири мутақобилаи манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди ҳадафҳои дигари ҲРУ 1-ро ҳеч як ҲРУ надорад

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 2

Тавре ки аз тасвири дар поён оварда аён аст, ки расидан ба ҲРУ 1 (бартарафсозии нодорию камбизоатӣ) (2,72) ва ҲРУ 3 (солимии хуб) (2,50) барои ноилшавии ҲРУ 2 таъсири зиёдтарин дорад. Дигар ҲРУ ё шароит фароҳам меоварад ё барои ноилшавии ҲРУ 2 кӯмак мекунад. Ҳеч гуна таъсири мутақобилаи манғӣ ё маҳдудият барои пешбуруди ҲРУ 2-ро ҳеч як ҲРУ надорад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 3

ҲРУ 6 (оби тоза ва санитария) (3,00) бо ҲРУ 3 (солимӣ) чудонопазирӣ ё робитаи мустаким дорад. Дигар ҲРУ ё шароит фароҳам меоварад ё барои ноилшавии ҲРУ 3 кӯмак мекунад. Ҳеч гуна таъсири мутақобилаи манғӣ ё маҳдудият барои пешбуорди ҲРУ 3 -ро ҳеч як ҲРУ надорад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 4

ҲРУ 5 (баробарии гендерӣ), ҲРУ 16 (сулҳ, адолати судӣ ва институтҳои самаранок) и ҲРУ 17 (шароит) (ҳама аз рӯи 3,00) барои ноилшавии ҲРУ 4 (таҳсилоти босифат) алоқаи бефосилаи чудонашавандӣ доранд. Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 4 дигар ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меоранд ё кӯмак мерасонад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 5

Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 5 (баробарии гендерӣ) ҲРУ 4 (таҳсилоти босифат) (2,81) ва ҲРУ 10 (кам кардани нобаробарӣ дар ҷомеа) (2,85) таъсири зиёдтарин доранд. Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 5 дигар ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меоранд ё кӯмак мерасонад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 6

Ҷиҳати амалишавии ҲРУ 6 (оби тоза ва беҳдошт) ҲРУ 7 (неруи дастрас ва тоза) ва ҲРУ 17 (хамкорӣ барои рушди устувор) (шохисҳои ҳар ду 3,00) алоқамандии зич доранд. Дигар ҲРУ барои амалишавии ҲРУ 6 ё шароит фароҳам меояваранд ва ё мусоидат мекунанд.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 7

ҲРУ 8 (кори арзишманд), ҲРУ 9 (саноатикуонӣ, инноватсияҳо ва инфрасоҳтор) ва ҲРУ 17 (шарикӣ) (ҳама аз рӯи 3,00) барои ноилшавии ҲРУ 7 (нерӯи барки арzonу аз лиҳози экологӣ тоза) алоқаи бефосилаи чудонашаванда доранд. Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 7 дигар ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меоранд ё кӯмак мерасонад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 8

ҲРУ 7 (нерӯи барки арzonу аз лиҳози экологӣ тоза), ҲРУ 9 (саноатикуонӣ, инноватсияҳо ва инфрасоҳтор) ва ҲРУ 17 (шарикӣ) (ҳама аз рӯи 3,00) барои ноилшавии ҲРУ 8 (кори арзишманд ва рушди иқтисодӣ) алоқаи бефосилаи чудонашаванда доранд. Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 8 дигар ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меоранд ё кӯмак мерасонад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 9

Барои амалишавии ҲРУ 9 (саноатикуонӣ, инноватсия ва инфрасоҳтор) ҲРУ 4 (маърифати босифат) (2,71), ҲРУ 7 (неруи дастрас ва тоза) (2,31) ва ҲРУ 8 (мехнати сазовор ва рушди иқтисодӣ) (2,15) таъсири бештар мерасонанд. Дигар ҲРУ барои амалишавии ҲРУ 9 ё шароит фароҳам меояваранд ва ё мусоидат мекунанд.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 16

Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 16 (сулҳ, адолати судӣ ва институтҳои самаранок) ҲРУ 4 (таҳсилоти босифат) (2,40) таъсири зиёдтарин дорад. Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 16 дигар ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меояранд ё кӯмак мерасонад.

Таъсири маҷмӯи ҲРУ ба ҲРУ 17

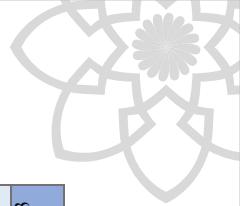
Барои ноилшавӣ ба ҲРУ 17 (шарикӣ ба манфиати рушди устувор) ҳамаи ҲРУ ё ин ки шароит фароҳам меоранд ё кӯмак мерасонад.

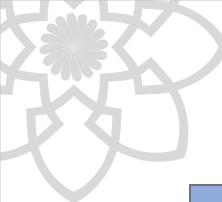
ЗАМІМАИ 3. НИШОНДИХАНДАХОИ ХРУ БАРОИ МОНІТОРИНГИ ДОИМИЙ

ХРУ	Нишондихандан хру	Сатҳи нишондиханда		Идора барои машварат	2015	2016	2017
		Бале	Агентни омор				
1	1.1.1.Ҳиссай ахолӣ, ки дар зери хати байналмилатии камбизоатӣ зиндагӣ мекунанд, дар таксимоти чинс, синну сол, вазъи шугӯл ва ҷои истикомат (шаш/дехот)	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	31	30,3	29,5
1	1.2.1.Ҳиссай ахолии кишвар, ки аз хати камбизоатии расмӣ берун зиндагӣ менамоянд, дар таксимоти чинс ва синну сол	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор			
2	2.1.2.Сатҳи набудани амнияти озукварории муғтадил ё шалиди ахолӣ (тибқи «ҷадвали қабули набудани амнияти озукварорӣ»)	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор			
8	8.1.1 Суръати ахолии рушди ММД вокей ба ҳар сари ахолӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	103,5	104,5	104,8
8	8.2.1 Суръати харсолаи рушди ММД вокей ба ҳар шӯғланда	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	103,5	106,8	—
8	8.5.2 Сатҳи бекорӣ дар таксимоти чинс, синну сол ва инвалидӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	—	Чамӣ: 6,9% Марӣ: 7,9% Зан: 5,5%	—
9	9.2.1.Максулоти тозаи саноати коркард бо фонзи нисбат ба ММД ва ҳар сари ахолӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	8,7% / 498,2 млн. санӣ	9,7% / 612,4 млн. санӣ	9,1% / 686,4 млн. санӣ
9	9.2.2 Шӯғл дар саноати коркард бо фонзи нисбат ба ушуғли умумӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	2,50%	2,50%	2,50%
10	10.1.1 Суръати афзошини ҳароҷоти ҳоҷатҳои ҳонавала ё даромад ба ҳар сари аҳолӣ мисёни аҳодӣ ҳадди акал таъминшудаи 40% ва мисёни аҳодии умумӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	—	—	—
10	10.4.1 Ҳиссай деромали меҳнаткашон дар ММД, аз ҷумла музди меҳнат ва пардохтоҳи хифзи иҷтимоӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	17,20%	16,70%	—
17	17.11.1 Ҳиссай кишварҳои рушдебандда ва қишиварҳои камтар руднёфтга дар содироти ҷаҳонӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор			
17	17.18.3 Шумориа кишварҳо, ки дорон нақшай милиони омории пурра маблагузоришавандда ва амалишавандда, дар таксимоти манбаи маблагузорӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор		81%	
17	17.19.2 Ҳиссай кишварҳо, ки а) ҳадди акал як барӯйхатгирии ахолӣ ва фонди манзилро дар давоми 10 сол ӯзарондаанд; ва б) ба ҳадафҳои бакайдигарии тавалуд бо ҳолати 100 фонзи ва бакайдигарии марғ бо ҳолати 80 фонғӣ	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	88%	—	96%
5	5.5.2 Ҳиссай занҳо дар мансабҳои роҳбарикундана	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	22,40%	24,10%	—
9	9.4.1 Ҳориҷи гази карбон CO2 ба аҷали арзиши иловашуда	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	0,00155 санӣ	0,00155 санӣ	—
11	11.6.2 Сатҳи миёнасолии дар таркиб доштани ҳиссаҳои ҳурди саҳҳ (мисол, таснифи PM2.5 и PM10) дар атмосфераи шаҳрҳо (ба хисоби ба ҳар сари ахолӣ)	Дараҷаи I	Бале	Дараҷаи омор	0,00172 кг	0,00333 кг	—
12	12.4.1 Шумориа тарафҳои созишномаҳои байналмилатии бисёрҷонибай экологӣ оид ба маводҳои ҳагарнок ва дигар маводҳо ва партовҳои кимӣ, ки ӯзодарҳои ҳудро оид ба табодули маъмуот тибқи талаботи ҳар як созиннома иҷро менамоянд	Дараҷаи I	Бале	Кумитаи хифзи мухити зист	—	—	—

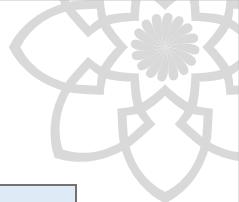
ХРУ	Нишондихандаи ХРУ	Сатхи нишондиханда	Нишондиханда барои машваратҳо	Идора барои машварат	2015	2016	2017
15	15.1.2 Ҳиссай мавзъҳои хулики аз нуктаи назари гуногуни биологӣ ва минтақаҳои оби ошомидани, ки зери муҳофизат қарор доранд, дар таксимоти экосистема	Дараҷаи I	Бале	Кумитай хифзи мухити эистғ			
16	16.1.1 Шуморони курбониёни купштори барқасдан ба 100 000 онам дар таксимоти синну сол ва ҷинс	Дараҷаи I	Бале	Вазорати корҳои доҳӣӣ	1,43% 0,86(М) 0,56(З)	1,1% 0,61(М), 0,49(З)	1,2% 0,66(М), 0,54(З)
16	16.3.2 Шуморони дастиршуҷӯгон то қабули қарор бо фоиз ҳисбат ба шуморони умумии шаҳсони зери ҳаос қарордонағӣ	Дараҷаи I	Бале	Вазорати корҳои доҳӣӣ	95,60%	98,50%	98,90%
2	2.1.1 Фароригирин камзизӣ	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	—	31%	—
2	2.2.1 Пахншавии таъхири афзоиш миёни қӯдакони то панҷ сола (норасони миёнаи нишондихандаи афзоиш нисбат ба синну соли қӯдак тибқи талаботи афзоишӣ қӯдак, аз ҷониби Ташкилии умумиҷаҳонии тандурустӣ мӯкараргардида (ГУТ), <2>	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	—	21%	17%
2	2.2.2 Пахншавии гизози пастеифат миёни қӯдакон синни то панҷсола дар таксимоти намуд (харобшавӣ ё фарбехшавӣ) ((норасони миёнаи нишондихандаи афзоиш нисбат ба синну соли қӯдак тибқи талаботи афзоишӣ қӯдак, аз ҷониби Ташкилии умумиҷаҳонии тандурустӣ мӯкараргардида (ГУТ), >+2 или <-2>)	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	3% (харобшавӣ) 4% (фарбехшавӣ) (соли 2012)	6% (харобшавӣ) 3% (фарбехшавӣ)	
3	3.1.2 Ҳиссай тавалууди аз ҷониби кормандони қасбии тиббӣ қабулшуда	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	87,60%	93,30%	94,10%
3	3.2.1 Коэффициенти вафоти қӯдакони синни то панҷсола (ба 1000 зиндатавалдушуда)	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	20,6	20,1	21
3	3.2.2 Коэффициенти вафоти неонаталӣ (ба 1000 зиндатавалдушуда)	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	8,7	8,7	7,9
3	3.3.2 Бемории сил ба 100 000 нафар	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	60,4	60,6	—
3	3.3.3 Бемории вараҷа (маликия) ба 1000 нафар	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	0,0006	0,0001	0,0003
3	3.3.5 Шуморони одамони ниёзманди табобати бемориҳои «фарромӯшишуда»-и тропикий	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимонӣ аҳолӣ	13854 (се намуди беморӣ)	14038 (се намуди беморӣ)	12540 (се намуди беморӣ)

ХРУ	Нишондихандай ХРУ	Сатхи нишондиханда	Нишондиханда бароди машваратко	Идора бароди машварат	2015	2016	2017
3	3.5.2 Сүйинистифордан машрубот (тибки хусусиятхой милли ба хар сари ахоли синни то 15 сола муайянгаридан) бо литр спирти холи ба соли таквии «Фонзи шахсоне, ки дар давоми 30 рӯзи охир бенгтар машрубот истеммол карданд (240 мг ва зиёд)»	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	—	5,00%	5,00%
3	3.7.1 Ҳиссай занони синни репродуктивӣ (аз 15 то 49 сола), ки талабогашон оғли банақшагарии оила тавассути усуҳон мусоир конев мегарданд	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	—	37,9	37,4
3	3.9.1 Вафот аз олудагии болу ҳаво дар манзилҳои истикоматӣ ва ҳавои атмосферӣ	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	0	0	0
3	3.a.1 Пахншавии тибки синну сол стардартонидашудаи истеъмолии тамоқу аз ҷониби шахсони аз синни 15 сола боло	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	—		
3	3.c.1 Шумориаи кормандони тиббӣ ба ҳар сари аҳолӣ ва пахншавии онҳо	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	—		
6	6.2.1 Ҳиссай аҳолӣ, ки хизматрасонҳои санитариро бо риояи талаботи беххатарӣ истифода менамоянд, инчунин дастгоҳҳои шустани дастиҳо бо собун ва об	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	70	76	82
8	8.8.1 Травматизми истехсолӣ бо натиҷаи вафот дар таксимоти ҷинс ва статуси муҳочирӣ	Дараҷаи I	Бале	Вазорати тандурустӣ ва хифзи иҷтимоии аҳолӣ	—		
11	11.1.1 Ҳиссай аҳолии шаҳр, ки дар маҳалҳои ноободӣ камбиззатон, маскунҳон гайрирасӣ ё дар шароити гайриканоатбадҳии зист зиндагонӣ менамояд	Дараҷаи I	Бале	Агентии омор	—		
4	4.2.2 Сатхи иштирок дар намудҳои муташаккили омӯзӣши (дар як сол то ноилпавии синну соли расмии ба мактаб доҳил шуданд) дар таҳсилоти ҷинс	Дараҷаи I	Бале	Вазорати маориф ва ИҶМ	83,8%	85%	86%
4	4.c.1 Ҳиссай муаллимон дар: а) муассисаҳои томактаӣ, б) мактабҳои ибтидойӣ, с) мактаби миёнаи хурд ва д) мактаби миёнаи қалон, ки то оғз ё дар вакти кур хадди ақал тайёрии қасбии муаллимирол гузаштаанд (аз ҷумла педагогӣ) дар сатҳи даҳҳдор дар соҳаи мазкур	Дараҷаи I	Бале	Вазорати маориф ва ИҶМ	23760	59837	57314
8	8.6.1 Ҳиссай ҷавонон (дар синни аз 15 то 24 сола), ки таҳсил намекунанд, кор намекунанд ва гаҷрии қасбӣ намегиранд	Дараҷаи I	Бале	Агентии омор	—		
9	9.5.1 Ҳароҷот барори Корҳои илмӣ-такھикиӣ ва таҷрибавию конструкторӣ (НИОКР) бо фоиз нисбат ба ММД	Дараҷаи I	Бале	Вазорати маориф ва ИҶМ	0,07	0,1	0,08
9	9.5.2 Шумориаи таҳкикотчиёни (дар эквиваленти шуғли пурра) ба миллион нафар аҳолӣ	Дараҷаи I	Бале	Маркази патенту итилоот	3603	603	(доими)

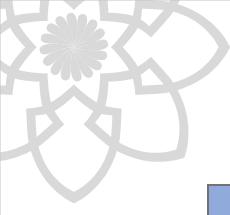

ХРУ	Нишондихандай ХРУ	Сатхи нишондиханда	Нишондиханда барои машварат	Идора барои машварат	2015	2016	2017
							3000 (номзади ИЛМ)
14	14.4.1 Хиссai захираи мохӣ, ки дар худудҳои устувори биологӣ карор дорад	Дараҷаи I	Бале	Вазорати кишоварзӣ			
15	15.1.1 Масоҳати ҷангалиҳо бо фоиз нисбат ба масоҳати умумии хуҷакӣ	Дараҷаи I	Бале	Агентии ҳоҷагии ҷангали	3%	3,10%	3,70%
9.1.2	Ҳаҷми боркашонӣ ва мусоғиркашонӣ дар таксимоти намунии наклиёт	Дараҷаи I	Бале	Вазорати наклиёт	74421,8 ҳаз.т (боркашонӣ)	84066,6 ҳаз.т (боркашонӣ)	75533,9 ҳаз.т (боркашонӣ)
8	8.7.1 Хисса ва шумораи қӯҷакони синни аз 5 то 17 сола, маштули меҳнати қӯҷакона дар таксимоти ҷинс ва синну сол	Дараҷаи I	Бале	Вазорати меҳнат, муҳоҷиҷрат ва шугли аҳолӣ	23% (2012)	13,10%	—
16	16.6.1 Ҳароҷоти аввалини Ҳукумат бо фоиз нисбат ба буҷети каблан тасдиқшула дар тасимоти башҳо (рамзи классификатсияи буҷетӣ ё категорияҳои шабех)	Дараҷаи I	Бале	Вазорати молия			
	Баҳши иҷтимоӣ				49,20%	48,60%	55%
	Баҳши иқтисодӣ				29%	29,30%	18,20%
	Баҳшион дигар				21,80%	22,10%	26,80%
17	17.1.1 Ҳаҷми умумии даромади давлатӣ бо фониз нисбат ба ММД дар таксимоти манбаъҳо	Дараҷаи I	Бале	Вазорати молия	32,50%	33,60%	33,90%
17	17.1.2 Хиссai буҷети милӣ, ки бо андоҳои доҳилий мабнайгӯзорӣ мешавад	Дараҷаи I	Бале	Вазорати молия	21,90%	20,50%	21,60%
17	17.19.1 Арзиши ҳамаи заҳираҳо бо доллар, ки барои беҳтар намудани иктиидори кишварҳои рушдӣбандда дар соҳаи омор ҷудо гардилаанд	Дараҷаи I	Бале	Вазорати молия			
2	2.బ.1 Субсидии содироти маҳсулоти кишоварзӣ	Дараҷаи I	Бале	Вазорати рӯзниди ҷаҳонӣ ва сайдо	470,800,000долл.	433,600,000долл.	354,400,000долл.ИМА
17	17.3.1 Сармоягузорихои ҳориҷии мустақам (СХМ), кумаки расмӣ бо максали рушд ва ҳамкории ҷануб-ҷануб бо фоиз нисбат ба буҷети якҷояи милли	Дараҷаи I	Бале	Вазорати молия			
6	6.1.1 Хиссai аҳолии истифодабарандай хизматрасонҳои обоятмакунӣ, бо риояи талаботи беҳагатӣ ташкилкардашуда	Дараҷаи I	Бале	Вазорати энергетика ва заҳираҳои об	51,40%	57,70%	65,70%
6	6.6.1. Хиссai воҳидҳои маъмурии маҳаллиӣ, ки дар онҳо ҷондаҳо ва расмийти иштироки шаҳрвандон дар идоракуни заҳираҳои об ва санитария амал мекунанд	Дараҷаи I	Бале	Вазорати энергетика ва заҳираҳои об	60,20%	73,40%	81,90%
7	7.1.1.2 Хиссai аҳолӣ, ки асосан намудҳои тозаи сӯзипворӣ ва технологияро истифода менамоянд	Дараҷаи I	Бале	Вазорати энергетика ва заҳираҳои об		99,50%	
7	7.2.1 Хиссai манбаъҳои баркароршавандай энергия дар ҳамми умумии истифодабарии ниҳоии энергия	Дараҷаи I	Бале	Вазорати энергетика ва заҳираҳои об	0,16%	0,17%	0,16%

ХРУ	Нишондихандай ХРУ	Сатхи нишондиханда машваратхо	Нишондиханда бароди машваратхо	Идора бароди машварат	2015	2016	2017
7	7.3.1 Иктидори энергетикий хамчун харочоти энергиии аввалияа нисбат ба ММД хисобишууда	Дараачай I	Бале	Вазорати захирахон об6	0,4	0,3	0,3
16	16.9.1 Хиссай кудакони синни то панчсола, ки таваллудашон дар макомоти шахрвандий ба кайд гирifta шудааст, дар таксимоти синнуу сол	Дараачай I	Бале	Вазорати алдия	235314 (то 1 сол) 59315 (аз 1 то 7 сол)	233253 (то 1 сол) 59249 (аз 1 то 7 сол)	229566 (то 1 сол) 68430 (аз 1 то 7 сол)
16	16.а.1 Мавчудияти институтхой мустакили миллии хифзи хүүкк, ки дар аоси принципхой Париж фальолигт менамоянд	Дараачай I	Бале	Вазорати алдия			Мавчудааст
8	8.10.1 Шуморын а) филиалдоон бонкхой тицратый ва б) банкоматхо ба 100 000 нафар калонсон II	Дараачай I	Бале	Бонки миллий	a)354 б)762	a)353 б)792	a)266 б)685
	8.10.2 Хиссай калонсонол (аз 15 сола), ки дар бонк ё мусасисай дигары мөлийий суратхисоб доранд ёз ахизматрасонхой операторхой милиявии мобиллы истифодота менамояд	Дараачай I	Бале	Бонки миллий	2821,0 хаз. наф. (шахсони вокең)	3087,6 хаз. наф. (шахсони вокең)	3150,1 хаз. наф. (шахсони вокең)
17	17.3.2 Хачми интижогол маблағ (бо доллари ИМА) бо фоиз нисбат ба ММД а) воридот б) содирот	Дараачай I	Бале	Бонки миллий	a)33,5 б)7,6	a)31,4 б)7,4	a)36,8 б)4,7
17	17.4.1 Харочоти хизматрасонии карз бо фоиз нисбат ба содироты маҳсулот ва хизматрасонхо	Дараачай I	Бале	Бонки миллий	90,5	71,5	47,5
5	5.b.1 Хиссай одамони дорони телефонхой мобил дар таксимоти чинс	Дараачай I	Бале	Хадамоти алока	38533346 (м) 1775043 (3)	35548888 (м) 1677009(3)	3232807(м) 1573338 (3)
9	9.c.1 Хиссай аколий бо алокази мобиллы истифода менамоянд, дар таксимоти технологияхо	Дараачай I	Бале	Хадамоти алока	—	—	—
17	17.6.2 Шуморын муштарийн алокази симии интернети бишёргага, дар таксимоти сурьагат	Дараачай I	Бале	Хадамоти алока	1565186	1603723	1699836
17	17.8.1 Хиссай аколий истиоддабарандай интернет	Дараачай I	Бале	Хадамоти алока	57,13%	57,80%	36,77%
2	2.а.2 Хачми умумии воридлавини маблагхой расмий (күмаки расмий бо максади рушд чамбын дигар чараёххой маблагхой расмий) ба сохан кишинварзӣ	Дараачай I	Бале	Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ	20,3 млн. долл. ИМА (күмаки техникий)	10,7 млн. долл. ИМА (күмаки техникий)	4,7 млн. долл. ИМА (кумаки техникий)
					19,7 млн. долл. ИМА (күмаки молнивӣ)	8,7 млн. долл. ИМА (күмаки молнивӣ)	20,1 млн. долл. ИМА (кумаки техникий)
					1,0 млн. долл. ИМА (кумаки башардӯстона)	391,0 хаз. долл. ИМА (кумаки башардӯстона)	3,5 хаз. долл. ИМА (кумаки башардӯстона)
3	3.b.2 Хачми умумии холиси күмаки расмӣ бо максади рушд, ки ба таҳқикоти тиббӣ ва баҳшҳои асосии тандурустӣ равона гардидаанд	Дараачай I	Бале	Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ	58,397,423 долл.ИМА	40,238,276 долл.ИМА	33,994,421 долл.ИМА
4	4.b.1 Хачми күмаки расмӣ бо максади рушд, ки ба пардохти стипендия равона шудааст, дар таксимоти саҳоҳо ва намуди таҳсилот	Дараачай I		Вазорати молия			
6	6.a.1 Хачми күмаки расмӣ бо максади рушд, ки ба объективнукунӣ ва санитария дар хопшия хамоҳангозии харочоти барномаҳои давлатӣ чудо гардидаст	Дараачай I		Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ	41,635,123 долл. ИМА	27,844,158 долл. ИМА	25,894,914 долл. ИМА

ХРУ	Нишондихандай ХРУ	Сатхи нишондиханда бароди машварахо	Нишондиханда бароди машварахо	Идора бароди машвараг	2015	2016	2017
8	8.a.1 Хачми ухададорихо ва пардохто дар хопшия ташаббуси «Кумак дар савдо»	Дараачай I		Кумитай давлатий сармоягузорий ва идориан амволи давлатий	14,948,000 долл. ИМА	9,200,000 долл. ИМА	----
9	9.a.1 Хачми умумии дастирии расмии байналмиладий (күмаки расмий бо максади рушд чамбыз дигар чараенхой маблагхон расмий)	Дараачай I	Бале	Кумитай давлатий сармоягузорий ва идориан амволи давлатий	13,5 млн. долл. ИМА (күмаки техникий) 732,9 хаз. долл. ИМА (кумаки башардустона))	7,2 млн. долл. ИМА (күмаки техникий) 249,8 хаз. долл. ИМА (кумаки башардустона)	3,7 млн. долл. ИМА (кумаки техникий) 288,7 хаз. долл. ИМА (кумаки башардустона)
10	10.6.1 Хиссан кишвархой рушдёбандадар хайати аъзогии тапкилотхон байналмиладий ва хиссан овоздихии онҳо	Дараачай I		Вазорати рушди иктисод ва савдо			
10	10.a.1 Хиссан мавкеи молии кишвархой рушдёфта ва кишвархой рушдёбандад, ки нисбаташон тарифхон сифрӣ истифода мегарданд	Дараачай I	Бале	Вазорати рушди иктисод ва савдо	5% 0%-ЕврАЗЭС	10% 0%-ЕврАЗЭС	15% 0%-ЕврАЗЭС
	10.b.1 Хачми умумии воридшавии захираҳо бо максади рушд дар тақсимоти кишвархоӣ қабулкунанда ва кишварҳои донор ва намуди воридшавӣ (масалан, кумаки расмӣ бо максади рушд, сармоягузориҳои мустақими хорҷӣ ва дигар воридшавии молияй)	Дараачай I (ODA)/ Дараачай II (FDI)		Кумитай давлатий сармоягузорий ва идориан амволи давлатий	470,9 млн. долл. ИМА (сармоягузории мустақим)	434,2 млн. долл. ИМА (сармоягузории мустақим)	354,5 млн. долл. ИМА (сармоягузори и мустақим)
17	17.2.1 Хачми холиси кумаки расмӣ бо максади рушд (ҳам умумӣ ва ҳам ба кишварҳои кам рушдёфта) бо фоиз нисбат ба манҷӯи даромади миљии донорҳо – аъзои Кумитай муносидати СХИР	Дараачай I		Кумитай давлатий сармоягузорий ва идориан амволи давлатий	434,227,596 долл. ИМА	465,951,801 долл. ИМА	246,836,089 долл л. ИМА
17	17.9.1 Хачми долларийи кумаки молияй ва техникий ба кишвархоӣ рушдёбандада (аз ҷумла, дар хопшия ҳамкории секонибани тиқбии ҳатти Шимол-Ҷануб, Ҷануб-Ҷануб пешниҳодшавандада)	Дараачай I		Кумитай давлатий сармоягузорий ва идориан амволи давлатий	311,765,236 долл. ИМА	378,461,181 долл. ИМА	178,526,197 долл л. ИМА
17	17.10.1 Сатхи миёнаи тарифхон ҷаҳонӣ	Дараачай I		Вазорати рушди иктисод ва савдо	7,7	7,8	8.7
17	17.12.1 Сатхи миёнаи тарифхон, ки нишбат ба кишварҳоӣ рушдёбандада, кам рушдёфта ва давлатҳои ҷазираҳии рушдёбандада истифода мешаванд	Дараачай I		Вазорати рушди иктисод ва савдо	50%	50%	50%
15	15.a.1 Хачми кумаки расмӣ бо максади рушд ва маблагҳоӣ давлатӣ, ки барои нигоддорӣ ва истифодай мӯътадили биологонуғуноҳо ва системаи экологӣ ҷудо мегардад	Дараачай III		Кумитай давлатий сармоягузорий ва идориан амволи давлатӣ	22,249,814 долл. ИМА	19,408,195. долл. ИМА	8,690,557. долл. ИМА

